

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENİSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI**

**AB İSTİHDAM STRATEJİSİ KAPSAMINDA AKTİF İŞGÜCÜ
PİYASASI POLİTİKALARI ETKİNLİĞİ: META-ANALİZ
YÖNTEMİYLE BİR DEĞERLENDİRME**

DOKTORA TEZİ

Rahim TAGHİZADEH

Ankara-2014

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENİSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI**

**AB İSTİHDAM STRATEJİSİ KAPSAMINDA AKTİF İŞGÜCÜ
PİYASASI POLİTİKALARI ETKİNLİĞİ: META-ANALİZ
YÖNTEMİYLE BİR DEĞERLENDİRME**

DOKTORA TEZİ

Rahim TAGHİZADEH

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Şerife Türcan ÖZŞUCA

Ankara-2014

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın var olmasının başlangıcından sonuna kadar bana çok büyük destek veren, fikirleri ile yol gösteren tez danışmanım Prof. Dr. Şerife Türcan ÖZŞUCA hocama en derin teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Çalışmanın her basamağında bana bilgisiyle yol gösteren ve görüşleri ile beni aydınlatan Doç. Dr. Şenay GÖKBAYRAK hocama çok teşekkür ederim. Sayın Prof. Dr. Cem KILIÇ hocama çalışmanın gerçekleşmesindeki katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Akademik çalışma yapmam için her türlü güveni veren, zamanımı ve rahatımı benim için feda eden, çalışmalarımda hep yükümü hafifletmeye çalışan, yoğun çalışma temposunda bana anlayış gösteren ve her türlü desteğini benden esirgemeyen; en az benim kadar bu çalışma için fedakârlık yapmış olan sevgili eşim Mona'ya de sevgilerimi sunarım.

Ocak 2014

Rahim TAGHİZADEH

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
TABLolar LİSTESİ	vii
ÖZET	ix
GİRİŞ	1
BÖLÜM I: AVRUPA İSTİHDAM STRATEJİSİ VE AKTİF İŞGÜCÜ PİYASASI POLİTİKALARI	5
1.1. Aktif İşgücü Piyasası Politikaları	5
1.1.1. Aktif İşgücü Piyasası Politikaları Kavramı	5
1.1.2. AİPP'nin Ortaya Çıkışı ve Gelişim Dinamikleri	7
1.1.3. Aktif İşgücü Piyasası Politikalarının Yayılması	16
1.1.4. Aktif İşgücü Piyasası Politikalarının Bileşenleri	20
1.2. AİPP ve Avrupa İstihdam Stratejisi.....	29
1.2.1. Avrupa İstihdam Stratejisi Gelişiminde AİPP	29
1.2.2. Avrupa Birliğinde AİPP Harcamaları	32
BÖLÜM II: AİPP'nin Değerlendirmesinde Teorik Konular	36
2.1. Aktif İşgücü Piyasası Politikalarının Etkileri	36
2.1.1. Eşleşme Süreci Üzerindeki Etkiler	39
2.1.2. İşgücü Üzerinde Rekabet Etkisi	40
2.1.3. Verimlilik Etkisi	41
2.1.4. İkame Etkisi, Etkinlik Kaybı Etkisi, Dışlama ve İşten Çıkarılma Etkisi ..	42
2.1.5. İşgücü Dağılımı Üzerinde Etki	43
2.1.6. Ücret Belirleme Eğrisi Üzerinde Yansıtma Etkileri	44
2.2. Program Değerlendirme.....	47
2.2.1. Program Değerlendirme Yaklaşımları	48

2.3. AİPP'nin Etki Değerlendirmesi.....	50
2.3.1. Makroekonomik Değerlendirmeler.....	51
2.3.2. Mikroekonomik Değerlendirmeler	53
BÖLÜM III: YÖNTEM.....	62
3.1. Yöntem: META-ANALİZİ	62
3.1.1. Meta-Analizi Nedir?.....	62
3.1.2. Etki Büyüklüğü ve Meta-Analizinde Kullanılan İstatistiklerini Tanımı ..	67
3.1.3. Meta Analiz Yönteminde Kullanılan Etki Modelleri	73
3.2. AİPP'nin Değerlendirmesinde Meta-Analizi.....	79
3.2.1. Meta Analizinin Üstün Yanları ve Olası Sorunları	79
3.2.2. AİPP Etkinliği ve Meta-Analizi	82
3.2.3. Veri Toplama	84
3.2.4. Dâhil Edilme Kriterleri	85
BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM.....	87
4.1. Çalışmaya Ait Betimsel İstatistikler	87
4.2. İşgücü Eğitim Programlarının Etkinliği ve Bulgular.....	89
4.2.1. Sabit Etki Modeli	89
4.2.2. Rassal Etki Modeli	93
4.3. İş Arama ve İstihdam Hizmetleri Programlarının Etkinliği ve Bulgular.....	97
4.3.1. Sabit etki Modeli.....	97
4.3.2. Rassal Etki Modeli	100
4.4. İş ve İstihdam Yaratma Programlarının Etkinliği ve Bulgular	103
4.4.1. Sabit Etki Modeli	103
4.4.2. Rassal Etki Modeli	106
4.5. Değerlendirme	109

BÖLÜM V: SONUÇ VE TARTIŞMA	113
KAYNAKÇA	117
EK 1	128
EK 2	132
.....	

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AİPP: Aktif İşgücü Piyasası Politikaları

AİS: Avrupa İstihdam Stratejisi

BM: Birleşmiş Milletler

IMF: Uluslararası Para Fonu

OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

AKY: Açık Koordinasyon Yöntemi

GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla

İPP: İşgücü Piyasası Politikaları

İPPT: İşgücü Piyasası Politikaları Tedbirleri

İPPY: İşgücü Piyasası Politikaları Yardımları

ÜBE: Ücret Belirleme Eğrisi

İE: İstihdam Eğrisi

FE: Tam İstihdam

ATE: Ortalama Uygulama Etki (Average Treatment Effect)

CIA: Conditional Independence Assumption

RR: Risk Oranı

OR: Odds Oranı

RD: Risk Farkı

IZA: Emek Çalışmaları Enstitüsü

IFAU: İşgücü Piyasası Politikaları Değerlendirme Enstitüsü

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. AİPP'nin Gelişim Sürecinde Ekonomik, Refah Devleti ve İşgücü Piyasası Özellikleri.	15
Tablo 2. AİPP Programlarının Amacı, İşlevi ve Hedef Kitleleri.	27
Tablo 3. AİPP'nin Beklenen Etkileri, Teorik Tartışmaların Özeti.	45
Tablo 4. Mikroekonomik Değerlendirmede Potansiyel Sonuçlar Yaklaşımı.	58
Tablo 5. i. Çalışmanın İkili (2×2) Kategorik Veri Kümesine İlişkin Özet Gösterimi.	69
Tablo 6. Analize Dâhil Çalışmalar ve Programların Karesterikleri.	88
Tablo 7. Meta-Analizine Dâhil İşgücü eğitim Programlarının Sabit Etki Modeline Göre Etki Büyüklüğü.	91
Tablo 8. Meta-Analizine Dâhil İşgücü Eğitim Programlarının Rassal Etki Modeline Göre Etki Büyüklüğü.	95
Tablo 9. İşgücü Eğitim Programlarının Etki Büyüklükleri.	96
Tablo 10. Meta-Analizine Dâhil İş arama ve İstihdam Hizmetleri Programlarının Sabit Etki Modeline Göre Etki Büyüklüğü.	99
Tablo 11. Meta-Analizine Dâhil İş arama ve İstihdam Hizmetleri Programlarının Rassal Etki Modeline Göre Etki Büyüklüğü.	101
Tablo 12. İş Arama ve İstihdam Hizmetleri Programlarının Etki Büyüklükleri.	102
Tablo 13. Meta-Analizine Dâhil İş ve İstihdam Yaratma Programlarının Sabit Etki Modeline Göre Etki Büyüklüğü.	105
Tablo 14. Meta-Analizine Dâhil İş ve İstihdam Yaratma Programlarının Rassal Etki Modeline Göre Etki Büyüklüğü.	107
Tablo 15. İş ve İstihdam Yaratma Programlarının Etki Büyüklükleri.	108
Tablo 16. AİPP'nin Etki Analizinin Özet Sonuçları.	112

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Layard-Nickell Modelinde İşgücü Piyasası Dengesi	37
Şekil 2. AİPP'nin Eşleşme Süreci Üzerindeki Etkileri.....	40
Şekil 3. AİPP'nin Verimlilik Etkisinin Ücret ve Düzenli İstihdam Dengesi Üzerinde Etkileri.....	42

ÖZET

Avrupa Birliği ÷lkelerinde aktif işgücü piyasası politikaları kapsamında uygulanan programların istihdam şansı ve işsizlik süresi üzerine etkilerini incelemek çalışmanın esas hedefini oluşturmaktadır. Aktif programlarının etkisi, veri kümesini Avrupa İstihdam Stratejisinin ortaya çıkışı 1997 yılından 2013 yılına kadar olan bireysel çalışmalar üzerinden meta-analiz yöntemiyle değerlendirilmektedir. İstihdam ve danışmanlık hizmetleri, işgücü eğitim programları ve iş ve istihdam yaratma programlarının istihdam ve işsizlik süresi üzerinde etkisini araştıran mikroekonomik değerlendirmelerin çıktılarını sentez ederek etki analizi yapılmıştır.

Deneysel ve deneysel-olmayan 22 bireysel çalışmadan AİPP kapsamında 53 işgücü eğitim, iş arama ve istihdam hizmetleri, iş ve istihdam yaratma programları için sabit ve rastgele etki modelleri çerçevesinde etki analizi yapılmıştır. Değerlendirme sonucunda her 3 program için çalışmalar arası heterojenlik testi kabul edilmiştir. Rassal etki modeline göre her üç program için programa katılım istihdam şansı üzerinde pozitif ancak küçük etki büyüklüğü tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Aktif İşgücü Piyasası Politikaları, Avrupa Birliği İstihdam Stratejisi, Orta ve Uzun Dönem Etki Değerlendirme, Meta Analiz.

ABSTRACT

The study of the impacts of active labor market policies in European Union on the employment opportunities and unemployment duration is the primary purpose of this thesis. This impact is evaluated based on the individual and independent researches between 1997-2013 after the advent of European Employment Strategy and using Meta-Analysis method. The impacts of job search assistance and employment services, labor market training and job and employment creation programs on employment chance and unemployment duration is analyzed by synthesis of the outcomes of microeconomic evaluations.

By using the outcomes of 22 individual researches, 53 active labor market programs were analyzed in three categories: job search assistance and employment services, labor market training and job and employment creation programs. For these analyses two models, namely, fixed effect and random effect were employed. For all three categories the heterogeneity among the researches was verified. For each program random effect model showed positive albeit trivial effect on employment chance.

Key words: Active Labour Market Policy, European Employment Strategy, Medium and Long Run Impact Evaluation, Meta-Analysis.

GİRİŞ

1970'li yıllar sonrası bir yandan sosyal, ekonomik, mali ve siyasi dinamikler diğer yandan demografik dönüşüm, ekonomik küreselleşme ve artan işsizlik rakamları geleneksel refah devleti anlayışını yeni reformların yapılmasına zorlamıştır. Bu dönüşümlerin merkezinde işgücü piyasası politikaları reformları yer almaktadır. İşgücü piyasası politikaları reformlarının başında işsizlikle mücadelede aktif politikaların ağırlık kazanması ve pasif uygulamalardan yararlanma şartının aktif programlara bağlanması gelmektedir. Özellikle 1990 yıllar itibariyle aktivasyon paradigması kapsamında işsizlikle mücadelede uzun süreli işsizler, gençler veya dezavantajlı gruplara yönelik çeşitli AİPP programları hükümetler tarafından uygulanmaya konulmuştur.

Ancak tüm harcamalara rağmen artan işsizlik oranları AİPP etkinliği konusunda ciddi şüpheler yaratmaktadır. Aktif politikaların etkinliğine olan şüphelerden yola çıkarak, çeşitli kuruluşlar ve müstakil araştırmacılar tarafından gerek makro gerek mikro düzeyde deneysel ve deneysel-olmayan değerlendirmeler yapılmaktadır; farklı ülkelerde ve farklı zamanlarda yapılan araştırmalar da bazı çelişkili sonuçlar ortaya koymaktadır; kimi araştırmaya göre bu politikaların istihdam üzerinde negatif etkisi, kimi ise pozitif ve bazıları da program çapında kimi programların hiç etkisi olmadığını tespit etmiştir. Bu şüpheleri gidermek için AB ülkelerinde uygulanan çeşitli aktif programlar bireysel çalışmalar kapsamında değerlendirmeye alınmıştır. Fakat esas sorun da tam bu noktadan kaynaklanmaktadır. Zira farklı çalışmalar farklı sonuçlar ve farklı etki büyüklükleri ortaya koymaktadır.

AB üye ülkelerinde mevcut bireysel araştırma çıktıları üzerinde meta-analiz yöntemi ile ülkeler arası çapta, aktif işgücü piyasası politikaları kapsamında işgücü eğitim programları, iş arama ve istihdam hizmetleri, iş ve istihdam yaratma programlarının istihdam şansı üzerine etkinliği meta analitik çerçevede analiz etmek çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu hedefe ulaşmak için veri kümesi 1997 yılından 2013 sonuna kadar olan, orta ve uzun vade etkinliği dikkate alan mikroekonomik değerlendirme çıktıları meta-analiz yöntemiyle birleştirilerek etki büyüklüğü hesaplanacaktır. Tarama sonucu 22 bireysel ve bağımsız çalışmadan analize dâhil olmuş, 53 program için 3 kategoride ortalama etki miktarı tahmin edilmektedir.

Dört ana bölümden oluşan çalışmanın, birinci bölümü tezin kavramsal ve kuramsal temeline ilişkindir. Kuramsal çerçevenin kurulduğu birinci bölümde, temelde şu sorulara yanıt aranmıştır: Aktif işgücü piyasası politikaları ne anlama gelmekte ve nasıl tanımlanmaktadır? Politik ekonomi analizi kapsamında bu politikalar neden ve nasıl ortaya çıktılar ve tarihsel gelişim sürecinde ne tür değişim ve dönüşümlerle karşı karşıya gelmişlerdir?; Bu politikalar kapsamında uygulanan programlara ilişkin nasıl sınıflandırmalar mevcuttur?; İşsizlikle mücadele politikaları literatüründe önemli bir araç gösterilen bu politikaların yayılmasında hangi mekanizmalar etki sağlamışlardır?; Yayılma sürecinde AB'nin aktif politikaların gündeme gelmesinde ne tür katkıları olmuştur?; ve Avrupa İstihdam Stratejisinin ortaya çıkışı ve gelişim sürecinde aktif politikalara yönelik nasıl yaklaşımlar gündeme gelmiştir?

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, öncelikle birinci bölümle bağlantılı olarak AİPP'nin işgücü piyasalarındaki etkileri analitik olarak tartışılacaktır. Bu etkiler altı

kategoride incelenmektedir. Daha sonra AİPP'nin işgücü piyasası değişkenleri üzerinde olası etkilerini belirtmek için değerlendirme problemi ele alınacaktır. Aktif politikaların etkilerini değerlendirme yaklaşımları, modelleri ve teknikleri ikinci bölümde tartışılan diğer konulardandır. Genel olarak değerlendirmeler makro ve mikroekonomik düzeyde yapılmaktadır. Aktif programların katılımcılar üzerinde etkilerini inceleyen mikro-ekonomik değerlendirmeler deneysel ve deneysel olmayan çalışmalar şeklinde yapılmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, çalışmada kullanılan meta-analiz yöntemi açıklanmaya çalışılacaktır. Meta-analiz yönteminin ne anlama geldiği, çıkışı ve tarihsel gelişim süreci, sosyal bilimlerde nasıl kullanıldığı ve alternatif yöntemlere göre bu yöntemin güçlü ve zayıf yanları, yöntemde kullanılan istatistiklerin tanıtımı üçüncü bölümün ilk kısmını oluşturmaktadır. Daha sonra meta-analizinde etki büyüklüğü hesaplamasında kullanılan sabit ve rastgele etki modelleri açıklanacaktır. Üçüncü bölümün son kısmında 2014'e kadar AİPP etki büyüklüğü hesaplanmasında meta-analiz çalışmalarından bahsedilecektir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde analizin veri yapısının yanı sıra, AİPP programlarının etki büyüklüğü ve elde edilen bulguları açıklamaya çalışacağız. Meta-analize dâhil edilecek araştırma sonuçlarının ortak bir ölçüye dönüştürülmesi işleminde sabit etki modeli ve tesadüfi etki modeli kullanılmaktadır. Sabit etki modeline göre işgücü eğitim programları, iş arama ve istihdam hizmetleri programları ve iş ve istihdam yaratma programları için evren etki büyüklüklerinin değişmediği varsayımı ret edilmektedir. Evren etki büyüklüklerinin çalışmadan çalışmaya geçtiği varsayımına dayanan rassal etki modeline göre her üç programın istihdam şansı üzerinde pozitif ancak küçük etki büyüklükleri tespit edilmiştir.

Her çalışma gibi, bu çalışmada bir takım kısıtlar ve sınırlıkları içinde barındırmaktadır. Bu kısıtlar şöyledir: i. Araştırmanın gerçekleşmesi sırasında yaşanan en önemli kısıt, AB düzeyinde AİPP'nin etkinliğini inceleyen yayınlanmış ve yayınlanmamış tüm araştırmalara ulaşma kısıdıdır. Diğer yandan yapılacak meta-analize dâhil edilmesi planlanan çalışmaların ham verilerine ulaşmak çoğu durumda mümkün olmamaktadır. ii. Meta-analiz uygulaması genel olarak, farklı ölçme teknikleri, değişken tanımları ve benzer olmayan denekleri kullanan çalışmaları sentez etme nedeniyle eleştirilmektedir. Bu meta-analiz çalışmasında AİPP ile ilgili farklı çalışmaların sonuçlarına dayalı olarak AİPP programları etkililiği ile ilgili sonuçlar çıkarılmıştır. Bu çalışma meta analiz yönteminin sınırlılıklarıyla sınırlıdır. iii. Çalışma 1997- 2013 tarihleri arasında yapılan çalışmalarla sınırlıdır. iv) Bu meta-analizine dâhil edilen çalışmaların, yöntemsel kalitesinin güvenilir olduğu kabul edilmiştir.

BÖLÜM I: AVRUPA İSTİHDAM STRATEJİSİ VE AKTİF İŞGÜCÜ PİYASASI POLİTİKALARI

1.1. Aktif İşgücü Piyasası Politikaları

1.1.1. Aktif İşgücü Piyasası Politikaları Kavramı

Aktif işgücü piyasası politikaları (AİPP), işgücü hareketliğini iyileştiren, emek piyasasında istihdam edilebilirliği artıran, işgücü niteliğini ve becerilerini geliştiren işsizlikle mücadelede uygulanan çeşitli ve birbirinden farklı tedbirler ve programların oluşturduğu bir bütünü ifade etmektedir. Çoğu araştırmacıların da ifade ettiği gibi, aktif işgücü piyasası politikaları özellikle bir "muğlâk" sosyal politika aracıdır (Barbier, 2001; Clasen, 2000; Clegg, 2005, Clasen ve Clegg 2006, Bonoli, 2010). Bu politikalar hedef kitlesi, ekonomik koşullar, siyasi ve sosyal amaçlar ve işgücü dinamiklerine göre farklı programları kendi içinde barındırmaktadır.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), aktif işgücü piyasası politikalarını, "işgücü piyasasını ve işçilerin işle ilgili niteliklerini geliştirmeye ve daha etkin bir işgücü piyasasını teşvik etmeye yönelik *aktivasyon* önlemleri" olarak tanımlamaktadır (OECD, 1993: 39). Koning et al, (2004) bu politikaları "refah için çalışma¹" ve bugünkü adıyla "workfare" yaklaşımı kapsamında beyan etmektedir. Bu yaklaşıma göre, "aktif" terimi işgücünü çalışmaya teşvik kapsamında işsizlik yardımlarının miktarı ve süresini sınırlandırmayı, yaptırımların kullanılmasını ve daha çok işe yerleştirme ile çalışma teşviklerini içermektedir.

---

¹ welfare-to-work

Esping-Andersen'nin "refah kapitalizm" in gelişimi yaklaşımında AİPP'ları "Sosyal demokrat" refah rejiminin bir özelliği olarak ele alınmaktadır (Bonoli, 2010: 7; Swenson, 2004: 18). İşgücü arzını geliştirmeyi ve tam istihdama ulaşmayı Esping-Andersen, sosyal demokrat refah devletinin karakteristiklerinden biri olarak tanımlamakta ve sol görüşlü hükümetlerin tam istihdamın kurulmasındaki rollerini ve "aktif işgücü" politikalarına başvurduklarını belirtmektedir (Esping-Andersen, 1990: 131).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 1964 yılından kabul ettiği 122 No'lu İstihdam Politikası Sözleşmenin 1. maddesinde, "aktif politika"yı işgücü ihtiyaçlarını karşılamak, işsizlik ve eksik istihdam sorununu çözümlenmek amacıyla "tam, üretken ve özgürce seçilmiş istihdamı" geliştiren politika olarak tanımlamış ve "esas bir gaye" olarak üye ülkelerin bu yönde hareket etme gerekliliklerini ifade etmiştir (ILO, 2013). Aktif politika, bu tanıma göre, "açıkta ve iş arayan herkese iş sağlanmasını", bu işin "verimli" olmasını ve "serbestçe" seçilmesine vurgu yapmaktadır.

Aktif işgücü piyasası politikalarının siyasal, sosyal ve ekonomik hedefleri bulunmaktadır. AİPP'nin ekonomik amacı, istihdam ve gelir düzeyinin yükseltilmesidir (Betcherman et al, 2004). Bu hedef, farklı mekanizmalar ile gerçekleştirilmektedir. Devletlerin doğrudan kamu işlerinde istihdam fırsatlarının yaratması veya eğitim programları ile iş arayanların becerilerini geliştirmek bu mekanizmalar arasındadır. Böylece istihdam ve ücret üzerinde pozitif etkiler yaratılmaktadır. İşe yerleştirme gibi aktif programlarla ekonomideki açık işlerin iş arayan bireyler tarafından doldurulması istihdam artışını sağlamaktadır.

İşgücü piyasasında iş bulmada zorluklar yaşayan ve beceri düzeyleri düşük olan uzun dönemli işsizler, genç gruplar, kadın, engelli ve göçmen işsizler gibi

dezavantajlı gruplar AİPP'nin esas hedef kitlesini oluşturmaktadır. Aktif işgücü politikalarının sosyal açıdan amacı ise bu grupların istihdam imkânları ve kabiliyetlerini arttırarak sosyal eşitliğe katkıda bulunmakla birlikte sosyal dışlanmayı önlemektir. Siyasi açıdan da bu politikaların hedef gruplarına yönelik uygulanması devletlerin işsizlikle mücadeledeki önceliklerini ve kararlılığını göstermektedir.

1.1.2. AİPP'nin Ortaya Çıkışı ve Gelişim Dinamikleri

1.1.2.1. Birinci Dönem: AİPP'nin Ortaya Çıkışı (1950-1970)

1929 tarihli ABD'de patlak veren Büyük Ekonomik Buhran ile birlikte, krizden çıkmanın yolu olarak devletin ekonomiye aktif bir şekilde müdahalesi gerektiğini ifade eden *Keynesçi* politikalar gündeme gelmiştir. Bu politikalar kapsamında serbest piyasa ekonomisinin "piyasa başarısızlık"larına karşılık, müdahaleci devlet anlayışının benimsenmesi ile çeşitli refah devleti uygulamaları ortaya çıkmaya başlamıştır. Müdahaleci anlayış II. Dünya savaşı sonrası hızlanmaya başlamış ve modern refah devleti anlayışı, 1950'ler ve 1960'larda büyük çapta şekillenmiş, "Altın Çağ"ını 1945-1975 arası kazanmıştır.

1950–1970 yılları arasında istikrarlı ekonomik büyüme, tam istihdam, orta seviyede refah gereksinimleri ve ulusal politik-ekonomik özerklikler gibi koşulların sağlandığı ortamlar, refah devletinin gelişmesini etkilemiş (Taylor ve Gooby, 2002: 597) sosyal harcamalar sürekli artmış ve ciddi bir toplumsal çatışma yaşanmadan ekonomik gelişmenin yanı sıra başta eğitim, sağlık ve çalışma koşulları olmak üzere birçok alanda *devletçi* adımlar atılmıştır (Koray, 2003: 68). Bu dönemde refah devletinin kapsama alanı ile birlikte telafi düzeyi de geliştirilmiştir. Bu dönemde,

Avrupa ülkelerinin çoğunda işsizlikten ziyade, işgücündeki açıklar ve yetersizlikler işgücü piyasasının temel sorunu olmuştur. Bu yüzden, işgücü piyasasına yapılan müdahalelerin birçok kısmı, özellikle iş-arama destekleri ve gönüllü istihdama katılım projeleriyle sınırlı kalmıştır (Weishaupt, 2011: 83). İşgücü piyasasındaki arz eksikliğine odaklanan bu tür uygulamalar, daha sonra "aktif" adıyla bilinen politikaların menşesini oluşturmaktadır.

Tarihsel olarak, aktif işgücü piyasası politikası olarak adlandırılan ilk programın ne zaman uygulandığı kesin olarak tespit edilememektedir (Auer vd, 2005: 7). Dolayısıyla, aktif işgücü piyasası müdahaleleri tamamen II. Dünya savaşı sonrası dönemde gerçekleşen bir fenomen olduğu söylenemez. Sözkonusu dönem öncesi, Avrupa düzeyinde işgücü politikalarından faydalanmak arada sırada ve daha gençler ve diğer "özel" gruplar için politikacılar tarafından tavsiye edilmiştir (Weishaupt, 2011: 101-102). Bununla birlikte "aktif işgücü piyasası politikaları" ilk kez İsveç'te bir bütün olarak sosyo-ekonomik politikanın içsel bir parçası halinde tasarlanıp, uygulanmış ve 1960'larda OECD tarafından geniş ölçüde yaygınlaştırılmıştır (OECD, 1990; Koning, Mosleyve ve Schmid, 2001: 3).

Çoğu araştırmacılar, İsveç'te başlayan ve Rehn-Meidner modeli adıyla bilinen AİPP'nin doğuşu konusunda hemfikirlerdir. 1951 yılında iktisat kökenli iki sendikacı, Gösta Rehn ve Rudolph Meidner, tarafından ileri sürülen bu politikalar, "ücret dağılımında eşitlik, sürdürülebilir tam istihdam ve İsveç sanayisinin modernleşmesi" gibi amaçları hedefliyordu (Swenson, 2004: 17-18; Armingeon,

2007: 906; Bonoli, 2010: 15). İsveç modelinde, AİPP başlangıçta "aktif işgücü politikası"² olarak tanımlanmıştır³ (Weishaupt, 2011: 73).

Bu dönemde çalışanların eğitimi ve hareketliliği, "aktif" refah rejiminin temelini oluşturmaktadır (Weishaupt, 2011: 84). Swenson (2004: 18)'e göre AİPP, bu dönemde İsveç işverenleri için önemli bir sorun teşkil eden işgücü eksikliğine karşı geliştirilmiştir. İşlerini kaybeden kişilere hızlıca verilen mesleki eğitim sonucunda, AİPP uygun vasıflı işgücü arzının sağlanmasını garanti etmiştir.

1.1.2.2. İkinci Dönem: *Ekonomik Durgunluktan Reformlara (1973-1985)*

AİPP'nin gelişim dinamikleri bakımından ikinci dönem, 1973-1975 yılları arası zor koşulları meydana getiren petrol şoklarını takiben başlamaktadır. Bu şoklar devletin ekonomideki müdahalelerinin azaltılmasına, sosyal ve ekonomik yaşama daha az karışmasına ve küçülmesine neden olmuş refah devleti anlayışının da altın çağını bitirmiştir. 1980'li yıllardan itibaren, refah devleti ve işgücü piyasası reformlarının benimsenmesinde çeşitli nedenler söz konusudur. Çeşitli sosyal, ekonomik, mali ve siyasi dinamikler geleneksel refah devleti anlayışını yeni reformların yapılmasına zorlamakta müessir olmuştur (Siegel, 2004: 4). Refah devletinin "yeniden ayarlanma" ve "yeniden düzenlemesi" için merkezi bir konumda olan alanlardan biri olan işgücü piyasası reformları kapsamında "pasif" politikalardan "aktif" politikalara geçiş süreci başlamıştır.

---

² active manpower policy

³Ancak, 1950'ler de, "tüm işler ve endüstrilere hitap eden bütünleşmiş bir işgücü programı yoktur". "gerçek işgücü devrimi" –yani kapsamlı AİPP'nin kullanımı- aslında 1960'lı yıllarda Batı Avrupa ülkelerinde "aktif işgücü politikaları" düşüncesinin OECD tarafından yayılmasıyla gerçekleşmiştir (Weishaupt, 2011: 83).

1970'li ve 1980'li yıllarında ekonomideki ve işgücü piyasasındaki değişimler yeni politikaların izlenmesini gerektirmiştir. Bu dönemde -1950-60'lı yılların aksine- işgücü piyasasında arz eksikliği yerine talep yetersizlikleri temel sorunu oluşturmuştur. Ekonomideki yavaşlama sonucunda ortaya çıkan işgücü talep yetersizliğini gidermek amacıyla bir yandan iş yaratma programları gibi aktif politikalar ağırlık kazanmış, diğer yandan işsizlikteki artışları önlemek için erken emeklilik gibi pasif politikalar uygulanmıştır.

AİPP yayılmasında ve işsizlikle mücadelede bu politikalara git gide duyulan sempati özellikle 1970'li yıllar sonunda başlayan refah devletlerindeki değişim ve dönüşümün büyük etkisi olmuştur. Bu dönemde işgücü piyasasının yeniden yapılanması demografik dönüşüm ve ekonomik küreselleşme gibi olayların ortaya çıkışı refah devletlerinde bir "Gümüş Çağ"ının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Taylor-Gooby, 2002: 597).

1975'lerden sonraki dönemlerin en bariz özelliklerinden biri işsizlik⁴ - özellikle genç ve uzun süreli işsizlik- sorununa karşı ülkelerin iki farklı yaklaşımları olmuştur. Birinci yaklaşım, işgücü piyasasını deregüle etmesi ve ücretlerin düşürülmesini ön plana çıkartırken öngörerek ikinci yaklaşım ise, işsizlerin mesleki eğitimi programlarıyla işgücü piyasasına uygun hale getirilmesini savunmaktadır. İşsizlik sorununa çözüm olarak Avrupa ülkeleri, özellikle, güçlü sendikaların var oluşu ve ücretlerin katı olduğu için yeniden işe hazırlayıcı aktif işgücü piyasası politikalarını benimsemişlerdir (Özdemir, 2005: 717). Yüksek işsizliğin olduğu bu dönemde, Bonoli'ye göre çoğu ülkelerin, uyguladığı aktif politikaları

---

⁴ Örneğin, 1973 yılında % 3 işsizlik oranıyla tam istihdamı yaşayan Britanya, 1970'lerin sonuna doğru işsizlik % 5,5'e yükselmiştir. ABD'nde 1970 yılında % 4,9 olan işsizlik 1982 yılında bu oran % 9,7' sığramıştır.

uygulamalarından hedefleri, işsizlerin işgücü piyasasına yeniden girişlerini sağlamaktan ziyade, işsizleri "meşgul etmek"⁵ ve işsizlerin işsizlik döneminde "beşeri sermayelerinin bozulmasını" önlemektir (Bonoli, 2010: 19)⁶.

1.1.2.3. Üçüncü Dönem: Aktivasyon Dönüşü (1990'dan günümüze)

Modern Batı toplumlarının refah devletleri 1990'lı yıllarda, yeni sorunlar ve dönüşümler ile karşı karşıya gelmiştir. Bu sorunların bir kısmı, küreselleşme gibi dış etkiler nedeniyle ortaya çıkarken, diğer kısmı ise, Avrupa toplumlarında sosyal ve ekonomik değişimler gibi iç etkiler nedeniyle ortaya çıkmıştır. Bu dönüşümlerle birlikte işsizlik oranlarında da yükselişler meydana gelmiştir. Örneğin, Eurostat verilerine göre ABD'nde 1989 yılında % 5,3 olan işsizlik 1992 yılında % 7,5'a yükselmiştir. Fransa'da 1992 yılında % 12, Danimarka'da 1994'te % 12,4 ve İtalya'da 1995 yılında % 12 oranlarında işsizlik görülmektedir.

İşgücü piyasasındaki uzun vadeli yapısal sorunlarına çözüm için bu dönemde yeni politikalar ortaya konulmuştur. İşgücü hareketliliğini artırmak, işgücü kalitesini iyileştirmek, aktif önlemlere daha ağırlık vermek ve aktif olmayan bireyleri aktifleştirmek bu politikaların temelini oluşturmaktadır.

Bu süreçlerin sonucu olarak refah devletleri karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmak için çabalar göstermeye başlamış, Avrupa refah devletleri yeniden yapılandırma süreci içerisine girmiştir. Bu dönüşümün temel özelliği "pasif kültüre" dayanan yurttaşlıktan "aktif yurttaşlığa" geçiştir (Andersen, et al, 2005: 7). Bu kapsamda

---

⁵Occupation

⁶ Aslında 1980'lı yıllar ve 1990'lı yılların başında uygulanan AİPP'nin değerlendirmesinde bu politikaların etkin olmadığını açıklayan bazı araştırmalar sözkonusudur. Bunun nedeni, Bonoli'ye göre (2010), AİPP'nin uygulamasında galip olan "meşgul etmek" yaklaşımı olabilir.

yapılan reform programlarıyla ülkeler, refah devletini tamamen ortadan kaldırmaktan ziyade onu yeniden yapılandırma amacıyla uygulanmakta olan yardım seviyelerinde tedrici biçimde sınırlı kesintilere gitmiş, daha çok emeklilik yaşlarının yükseltilmesi, hak kazanma koşullarının zorlaştırılması gibi sınırlayıcı politikalara ve aktifleştirme stratejilerine yer vermişlerdir (Öztürk, 2011: 103).

Çalışmaya teşvik eden ve sosyal korumayı işgücü piyasalarında yer alma şartına bağlayan, "aktif yurttaşlık"⁷ anlayışı kapsamında uygulanan aktivasyon politikaları, yeni refah devleti anlayışının en önemli karakteristiğidir (Jensen ve Pfaau-Effinger, 2005; Gökbayrak: 2010). Çalışma ve refah arasında kurulan bu ilişki, refah devletlerinin, koruma anlayışından çalışma anlayışına evriminin temel simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Dingeldey, 2004: 4; Gökbayrak, 2010: 57). Buna göre sosyal programların daha fazla istihdam dostu olması ve çalışmaksızın sosyal güvenlik yardımları almak yerine işgücü piyasalarına katılımı ve çalışmanın sürekliliğini teşvik edecek bir yardım mekanizması geliştirilmesi hedeflenmektedir. "Sosyal harcamaların aktifleşmesi" olarak tanımlanan aktivasyon Avrupa ülkelerinin gerçekleştirdikleri reformların temel özellikleridir (Öztürk, 2011: 120).

Diğer bir yandan, OECD 1990'lı yıllarda "Aktif Toplum" anlayışını geleceğin sosyal politika senaryosu olarak tasarlamıştır. Bu kapsamda "İşgücü Piyasası Politikalarının Yeni Bünyesi"nde özellikle dezavantajlı gruplar ve kadınların emek piyasasına erişmelerini desteklemek için "*istihdam edilebilirlik*" kavramı üzerinde vurgu yapılmaktadır (Dingeldey, 2004: 4).

---

⁷"Aktif yurttaşlık" kavramı; "yeni ideal yurttaşlık veya hak sahibi (örneğin bir işsiz bireyin) kavrayışına dayanan yurttaşlığın hak ve ödevlerinin yeni düzenini, aktif bir yurttaş olarak tanımlamaktadır. Aktif yurttaş, özerklik ve seçme imtiyazı verilmiş ancak karşısında, sorumluluk sahibi, esnek ve hareketli birisi olarak ifade edilmektedir (Andersen, et al, 2005: vii).

Sonuç itibariyle, işgücü piyasalarında ortaya çıkan değişimler, refah devletlerinde dönüşümlere yol açmış, işgücü piyasası müdahalelerinde AİPP'nin ağırlık kazanmasına neden olmuştur⁸. İşsizlik oranlarındaki artışlar, bir yandan sosyal korumaya olan gereksinimi artırırken, diğer yandan işsizlik sigortalarının kaynakları üzerinde baskıya neden olmaktadır. İşsizliğin uzun dönemli yapısal bir sorun haline gelmesiyle ortaya çıkan baskı etkisi daha da güçlenmiştir. 1990'ların ortasından itibaren, işgücü piyasası politikalarının en temel amacı işgücüne dahil olmayan bireyler ile işsizlerin işgücü piyasasına yeniden girişlerini teşvik etmek ve kolaylaştırmak olmuştur. Bonoli (2010: 20) bu dönemi "aktivasyon dönüşü" olarak adlandırmaktadır. Bu dönemde ekonomik durumun değişmesiyle işgücü piyasalarında 1990'ların ortasından itibaren iyileşmeler görülmektedir. Ayrıca, bu dönemdeki işsizlik düşük nitelikli işgücünün arz fazlası sonucunda meydana gelmiştir. Dolayısıyla bu dönemdeki AİPP yeni rolünün daha çok "çalışma teşvikleri" ve "istihdam yardımları" üzerinde vurgu yapmaktadır. Bu dönemde daha çok "aktivasyon" terimi kullanmaya başlamaktadır (Bonoli, 2010: 21). İş arayanları teşvik etmek ve daha aktif hale getirerek iş bulmalarını ve/veya istihdam edilebilirliklerini iyileştirmek aktivasyon stratejisinin özünü oluşturmaktadır (OECD, 2007: 208).

Bugün için, pasif sosyal yardımların ağırlıklı olduğu geleneksel sosyal devlet yerine, bireylerin nitelik-vasıf kazanmasına ve istihdam edilebilirliklerini artırmaya yönelik aktif harcamaların baskın olduğu sosyal yatırım devletine geçildiği görülmektedir. Bu durum, sadece liberal kesimin bir iddiası olmayıp, aynı zamanda sosyal demokrasiye yakın olan entelektüeller tarafından da savunulmaktadır. Bu çerçevede, sosyal politikada aktifleşme, istihdamın artırılması ve yardım yerine iş

---

⁸Örneğin, Clinton yönetimi, Blair iktidarı, Almanya ve çoğu Avrupa Kıtası ülkeleri bu politikaları yeni reformlar kapsamında benimsemişlerdir (Robinson, 2000: 13).

sağlama⁹ stratejileri Avrupa sosyal demokrasisinin politik söylemlerinin de merkezinde yer alan en önemli gündem maddeleri haline gelmiştir (Öztürk, 2011: 103). AİPP'nin ortaya çıkışı ve tarihsel gelişim sürecinde ekonomik koşullar, refah devleti anlayışı ve işgücü piyasası özellikleri ve bu politikaların amacı ve işleyişi tablo 1'de özetlenmektedir.

---

⁹ make work pay

Tablo 1. AİPP'nin Gelişim Sürecinde Ekonomik, Refah Devleti ve İşgücü Piyasası Özellikleri.

	Ekonomik Ortam	Refah Devleti Özellikleri	İşgücü Piyasası Durumu	AİPP Özellikleri
AİPP'nin Ortaya Çıkışı	Tam İstihdam, İstikrarlı ekonomik büyüme, Orta seviyede refah gereksinimleri, Keynesçi politikaların ön planda tutulması	Çeşitli refah devleti uygulamaları, Refah devletinin Altın Çağı Refah devletinin kapsamı alanı ve telafi düzeyi gelişmesinin	Arz Eksikliği	İş-arama destekleri ve gönüllü istihdama katılım projeleri gibi sınırlı programlar, amaç işgücü arz eksikliğini gidermek
Ekonomik Durgunluktan Reformlara	Petrol şokları, İşsizlikle beraber enflasyon (Stagflasyon) özellikle gelişmiş ekonomilerde arz şokları, daraltıcı makroekonomik politikaların uygulanması	Gümüş Çağ yaşanmıştır Sosyal harcamaların kısıtlanması ve devletlerin müdahale düzeyi azalması, Refah devletleri yeniden yapılanması	Yüksek düzeyde işsizlik, özellikle genç ve uzun süreli işsizlik Demografik dönüşüm, nüfusun yaşlanması sosyal harcamalar üzerinde baskı	AİPP'nin amacı yeniden istihdamı ve işgücü piyasasına girmeyi sağlamak, İşgücü beşeri sermayesinin bozulmasını önlemektir İş yaratma gibi işgücü talep yönüne odaklına aktif programlar ön planda tutuldu.
Aktivasyon Dönüşü	Küreselleşme,	Pasif kültürden aktif yurttaşlık ve aktif topluma hareket, Pasif harcamaların sınırlanması ve aktif programların ağırlık kazanması	Yapısal ve uzun süreli işsizlik	Aktif olmayan kişileri aktifleştirmek, Çalışma teşvikleri, İstihdam edilebilirliği arttırmak.

1.1.3. Aktif İşgücü Piyasası Politikalarının Yayılması

Geçen 20 yıl içinde, AİPP uygulamaları geniş çapta yayılmıştır. Ancak, Armingeon'nun (2007: 907) ifade ettiği gibi, "işsizlikle mücadelede, devletlerin AİPP veya en azından ilgili programların işsizlikle mücadelede etkin bir araç olduğunu öğrenim süreçleri, bazı ülkelerde AİPP'nin uluslararası kuruluşların baskısıyla uygulamaya konulduğu' gibi' sorularının yanıtlanması çok önem taşımaktadır.

Farklı yayılma mekanizmalardan en çok "öğrenme" mekanizması, bu politikaların yayılmasında etkili olmuştur. Yüksek seviyede işsizlikle karşı karşıya gelen ülkeler işsizlikle mücadele, diğer ülkeler tarafından uygulanan politikalara ve elde ettikleri tecrübelerine başvurmuşlardır (Bonoli, 2010: 9).

"Politika transferi" ve "politika yayılması"¹⁰ kavramı bir hükümetin aldığı bir kararın diğer hükümetlerin yapacakları tercihleri etkilediğini öngörmektedir (Elkins ve Simmons, 2004; Sobacı, 2008: 149). Elkins ve Simmons iki farklı politika yayılma mekanizmasından bahsetmektedirler; birincisi, "devletlerin değişen sonuçları" mekanizması ve ikinci ise "ders çıkarma" mekanizmasıdır. Devletin değişen sonuçları mekanizmasına göre, bir devletin kararlarının fayda ve maliyetleri o politika konusunda diğer ülkelerin kararını değiştirebilir. Öğrenme mekanizmasına göre devletler, bir problem ile karşılaştıkları zaman, diğer ülkelerde benzer politikaların uygulanması ile ilgili bilgi toplamaya başlamaktadır. Bu çerçevede, politika oluşturanlar diğer devletlerin "başarılı çalışmaları"nı dikkate almalarıyla veya "topluluklar kanalı" ve "ağlar" yolu ile veyahut "kültürel referans gruplardan" öğrenmek ile bilgi toplama ve öğrenme mekanizması gerçekleşebilir (Elkins ve Simmons, 2004: 171– 176).

---

¹⁰Politika transferi ve yayılma konusunda ayrıntılı bilgiler için bkz. M. Z. Sobacı, 2008.

AİPP konusunda, Armingeon da öğrenme yolundan yayılma mekanizması yaklaşımını benimsemektedir. Zira AİPP yayılmasında, devletin değişen sonuçları mekanizması çok nadir görünen bir olay olduğunu savunmaktadır (Armingeon, 2007: 907). Örnek olarak, 2002 yılında Almanya'da kabul edilen işsizlik politikasının yeniden düzenlenmesinde, Danimarka, Hollanda ve İngiltere gibi ülkelerde daha önceden yapılan araştırmalara ve çalışmalara atıfta bulunulmuştur (Bonoli, 2010: 9).

Nitel araştırmalar da bu yayılma tezini desteklemektedirler. Bu araştırmalar, devletlerin işsizlikle mücadelede yeni çözümler aramak için diğer ülkelerin deneyimlerine başvurmalarını açıklamaktadır. Böyle yayılma mekanizmasında OECD ve AB gibi örgütlerin de önemli rolleri olmuştur. Bu doğrultuda, Avrupa İstihdam Stratejisi kapsamında kayda değer çabalar gösterilmiş; ülkelerin bir birlerinden öğrenme çabaları Avrupa İstihdam Stratejisini de hızlandırmıştır (Bonoli, 2010: 9). Üye devletlerarasında karşılıklı öğrenme, AB istihdam politikasının temel amacıdır.

OECD, özellikle 1990'larda, işgücü piyasasında AİPP'na dair sempati duymuş ve aktif istihdam politikaları üzerinde odaklanmıştır. Bu süreç, 1992 yılında OECD sekreteryası tarafından hazırlanan aktif stratejisinin bakanlar zirvesinde onaylanmasıyla başlamıştır. İki yıl sonra, AİPP OECD'nin "Jobs Study" raporunun yayımlanmasıyla birlikte bir hayli şöhret kazanmıştır. OECD'nin "Jobs Strategy"sinin önemli bir bölümü pasif ve korumacı politikaların yerine çeşitli aktivasyon programlarından oluşmuştur (OECD, 1994). Ayrıca AİPP'nin öne sürmesi için, OECD sekreteryası tarafından hazırlanan değerlendirme de çeşitli yaklaşımlar da ortaya konulmuştur. 2006 yılında OECD "Jobs Strategy "sini revize etmiştir. Bu aşamada eski tecrübelerle dayanarak OECD bu tür politikaların uygun ve doğru

şekillendirmesi üzerine odaklanmıştır. Bu durumda AİPP yapılan harcamalar kendiliğinden yeterli sayılmamaktadır; aksine, AİPP seçiminde ve izlenmesinde daha dikkatli olmak, bu politikaların daha etkin olması için işgücü piyasası ve genel ekonomi politikalarıyla uyum sağlayabilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Armingeon, 2007: 908-909).

AİPP'nin yayılmasında ve yayılma sürecinin hızlanmasında OECD ile birlikte AB'nin de önemli katkıları olmuştur (Armingeon, 2007: 909; Goetschy, 2001). Avrupa Birliği de 1997 yılında gerçekleşen Amsterdam Anlaşmasında istihdam başlığı altında istihdam politikalarıyla aynı şekilde ilgilenmiştir. AB ilk kez Lüksemburg İstihdam zirvesinde (1997) AİPP'nı sunmaya başlamış ve o günden bu yana aktif politikalar, AB İstihdam Stratejisinin önemli bir parçası haline gelmiştir. Avrupa Konseyinin Lizbon zirvesinde (2000), Avrupa Birliği Konsey zirvesinin Portekiz başkanı Açık Koordinasyon Yöntemi'nin temel amacını üye devletler için "karşılıklı öğrenme" olarak açıklamıştır (Nedergaard, 2006:). Bu yöntem müşterek amaçlara ulaşmak için hiyerarşik olmayan koordinasyon¹¹ yapısına sahiptir. Yöntem, ülkeleri kendilerine özgü yöntemler ve programların seçiminde özgür bırakmaktadır (Armingeon, 2007: 908-909).

Armingeon'a göre, AİPP'nin yayılmasında OECD ve AB tutumları arasında bazı farklılıklar da görülmektedir. OECD daha çok AİPP'nin *değerlendirmesine* dikkatini odaklarken, AB aksine daha çok "yumuşak güç" ile üye devletlerin ulusal istihdam politikaları ile işbirliği kapsamında ortak amaçlara ulaşım ulaşmadığı için

---

¹¹Ülkelerarası politika yakınsaması ile ilgili "birim-temelli yaklaşım" (agent-centered approach) yakınsamaya göre daha kapsamlı bir kavram olan "koordinasyon" kavramını tercih etmektedir. **Politika koordinasyonu**, bazı kabul edilebilir politikalar üzerine bir fikir birliğini vurgulamaktadır. Ancak, sözkonusu fikir birliği, tüm devletlerin aynı ve farksız kuralları ve düzenlemeleri uyguladığı anlamına gelmemektedir (Sobacı, 2008: 154).

karşılaştırmalı değerlendirme yapmaktadır. Dolayısıyla AB ortak politikaların düzenlenmesi genelde akademik çalışmalara dayanmamaktadır. AB, AİPP yaygınlaşmasında üye devletlerin ikna edilmesinde daha başarılı olmuştur (Armingeon, 2007: 909).

AB'nin "İstihdam Strateji"si, OECD tarafından kurulmuş olan "Jobs Strategy" göre kapsayıcı etmenleri içererek, aktif işgücü piyasası politikalarına daha ağırlık vermektedir (Casey, 2009: 9). Armingeon (2007), yaptığı bir teknik araştırmada, OECD'nin Job Study projesinin aksine AB istihdam stratejisinin üye devletleri aktif politikalara yönelik harcamaların arttırılmasında başarılı olduğunu savunmaktadır. Başka bir deyişle, başarılı bir şekilde AİS üye devletleri pasif politikalar yerine daha aktif politikalara yönlendirilmesinde sistematik bir yükselme gözükmemektedir.

Ayrıca, OECD'ye göre AB istihdam stratejisi sosyal argümanlara ağırlık vermektedir (Van Rie ve Marx, 2011). Casey (2004), OECD ve AB'nin "tek işgücü piyasasına karşı iki refah devleti görüşü" olduğunu ifade etmektedir. Ancak istihdam politikaları açısından, hem AB hem de OECD "arz-yanlı bakışı" yansıtmaktadır (Van Rie ve Marx, 2011). Bazı farklı görüşlere göre OECD'nin "Jobs Strategy"si birkaç sebepten dolayı AB istihdam stratejisine göre daha etkindir. OECD istihdam stratejisi daha analitik çerçevede yer almaktadır. Ayrıca OECD'nin istihdam stratejisi "etkinlik" üzerinde odaklanırken, AİS "etkinlik" ile "eşitlilik" ilkelerinin bileşimini dikkate almaktadır (Sapir, 2006: 383).

Sonuç itibariyle, etmen ve argümanlar açısından tüm farklılıklar ve benzerliklere rağmen hem OECD'nin Job Strategy'si hem de AB'nin istihdam stratejisi özellikle öğrenme mekanizmasıyla AİPP'nin yayılmasında etkili olmuştur.

1.1.4. Aktif İşgücü Piyasası Politikalarının Bileşenleri

Amacında istihdamı yaratma ve yeniden istihdamı sağlamak olan AİPP, birçok önlem ve uygulamayı içermektedir. Bunların bir kısmı iş ve istihdam yaratma, işgücü piyasası talebi geliştirilmesine yönelik işsizliği önleyici uygulamalardır. Diğer bir kısmı ise yeniden eğitim ve işgücü hareketliliğinin sağlanması gibi işsizliği sınırlandırıcı politikalardan oluşmaktadır. Bu politikalar kapsamında uygulanan üçüncü tür uygulamalar işgücü arzı ile talep yanlarının eşleştirmesini kolaylaştırarak işgücü piyasasına işlerlik kazandıran programlardır. AİPP'nin öncelikli hedefinde işsizler yer almakta ancak, "aktif olmayan" kişileri "aktifleştirmek" de ayrıca geçen yıllarda bu programların siyasal önceliği haline gelmiştir.

Geleneksel tanıma göre bu politikalar kapsamında uygulanan programlar üç ayrı kategoriye ayrılmaktadır (OECD, 1993; Calmfors, 1994; Calmfors, et al, 2002; Betcherman, et al, 2004)¹²:

- i) İstihdam hizmetleri, eşleştirme ve danışmanlık hizmetleriyle işgücü piyasasının etkinliğini artırmak;
- ii) Eğitim ve benzeri programlarla istihdam ilişkili niteliklerin geliştirilmesi;

---

¹²Aktif işgücü piyasası programları konusunda farklı sınıflandırmalar mevcuttur. 1985-2002 yılları arasında, OECD işsizlikle mücadelede izlenen istihdam politikalarını 7 grupta toplamıştır. "Eski" sınıflandırma kategorilerden 1-5 arasında kalanlar "aktif", 6. ve 7. Kategoriler ise pasif politikalar olarak sınıflandırılmıştır; (1) Kamunun eşleştirme ve danışmanlık hizmetleri, (2) Mesleki eğitim, (3) Sübvansiyon edilmiş istihdam [özel sektöre yönelik ücret ve istihdam sübvansiyonu, kendi işini kuranlara yardım ve doğrudan kamusektöründe istihdam], (4) Gençlere yönelik politikalar, (5) Engellilere yönelik politikalar, (6) İşsizlik sigortası ve (7) Erken emekliliktir. OECD'ye göre işsizlere sadece gelir desteği yapılmışa yönelik politikalar pasif politikalar olarak kabul edilirken; emek piyasalarındaki işleyiş bozukluklarını iyileştiren, mesleki becerileri geliştiren ve emek piyasalarının etkinliğini arttıran politikalar aktif istihdam politikaları olarak değerlendirilmektedir.

- iii) İş yaratma programları, iş sübvansiyonları ve benzer programlarla işgücü arzının hareketliğini sağlamak.

Bu çalışmada AİPP programlarını üç grupta toplayarak etki değerlendirilmesi yapılmaya çalışılacaktır. Birinci kategoride iş arama ve istihdam hizmetleri, ikinci kategoride işgücü eğitim programları ve üçüncü kategoride ise iş ve istihdam yaratmaya yönelik programlar ele alınmaktadır.

i. İş Arama Yardımları ve İstihdam Hizmetleri Programı

İş ile iş arayanlar arasında bağlantıyı güçlendirmek, işgücü piyasasınon arz yanıyla talep yanını koordine etmek ve piyasa etkinliğini arttırmak amacıyla kamu kuruluşlarınca çeşitli istihdam hizmetleri verilmektedir. Bu program kapsamında *işe yerleştirme, mesleki rehberlik ve danışmanlık, iş arama eğitimi ve destekleri, işgücü piyasası hakkında bilgilendirme ve coğrafi hareketlilik destekleri* gibi faaliyetler yürütülmektedir. Bu hizmetler, işsizlere işgücü piyasası hakkında bilgi veya finansal teşvikler sağlayarak, iş arama ve bulma sürecini kolaylaştırmayı ve işsizlik süresini kısaltmayı hedeflemektedir.

AİPP içinde önemli bir yer tutan iş arama ve istihdam hizmetleri kapsamında iş arayanlara niteliklerine uygun boş işler hakkında bilgi verilmektedir. Aynı zamanda, iş arama yöntemleri, iş görüşmesi teknikleri, özgeçmiş ve iş deneyimleri raporu hazırlama konusunda eğitim sunulmakta, işsizleri bir araya getiren iş kulüpleri kurulmaktadır (Dar ve Tzannatos, 1999: 5).

Bu programlar genelde katılımcıların program sonrası istihdamı ve gelir düzeyleri üzerinde pozitif etkiye sahiptir. Lakin yapısal işsizlik ve işgücü talebinin yetersizliği durumlarda bu programlar sınırlanabilmektedirler. Maliyet bakımından

diğer programlara göre maliyet-fayda oranı daha yüksek görünmektedir (Betcherman et al, 2004: ii). Aynı zamanda, bu programların işsizlerin işgücü piyasası ile olan bağlarının güçlendirmesinde ya da yeniden uyumlarının sağlanmasında kalıcı bir etkiye sahip olmadığı belirtilmektedir (Kapar, 2005: 348).

ii. İşgücü Eğitim Programları

İşsizlerin ve işsiz kalma riski altında bulunan çalışanların beceri düzeylerini yükselterek istihdam edilebilirliklerini artırmak, işgücü piyasasında arz eksikliğini gidermek ve işgücü verimliliğini artırarak gelir artışları sağlamak işgücü eğitim programlarının amacını oluşturmaktadır. Eğitim aynı zamanda bireylerin niteliklerinin yükselmesi onların piyasalar arasında daha hareketli hale gelmelerini de sağlayarak yapısal işsizliğin azaltılmasına da katkıda bulunmaktadır.

Mesleki eğitim çeşitli programlar kapsamında uygulanmaktadır. İşyerinde eğitim programlar bunlardan birisidir; kimi zaman işyeri dışındaki eğitim kuruluşlarıyla da işbirliğine gidilerek gerçekleştirilen ve çalışanlara yeni vasıflar ve nitelikler kazandırmayı amaçlayan programları içermektedir. Ayrıca İş ve eğitim programları, daha çok gençleri hedefleyen ve gençlerin okuldan iş yaşamına geçişlerini kolaylaştırmayı amaçlayan programlardır.

Mesleki vasıf kazandırarak veya var olan vasıfları geliştirerek işsizlerin istihdam edilebilirliklerini arttırmaya yönelik bu programlar, hedef grupları bakımından, i) uzun süreli işsiz olanlar ii) toplu olarak işten çıkarılanlar iii) genç işsizler ve iv) engellileri kapsamaktadır.

Uzun süreli işsizleri hedef altına alan bu programlardan beklenen olumlu etkiler ekonominin genel durumuyla yakından ilişkilidir. Ekonomik büyüme

dönemlerinde uygulanan programlar işsizlerin istihdam edilme oranlarını önemli ölçüde arttırmaktadır (Dar ve Tzannatos, 1999: 24). Programların sonuçları üzerinde etkili bir başka etmen katılımcıların cinsiyetidir. Bazı araştırmalarının sonuçları, işsizler yönelik eğitim programlarının erkekler göre kadınlar üzerinde daha pozitif etki yarattığını göstermektedir (Betcherman et al, 2004: ii).

Genç işsizliğini etkileyen faktörlerden en önemlisi gençlerin sanayinin gereklerine cevap verebilecek mesleklerde eğitim görmemiş olması ve niteliklerinin sanayinin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde bulunmamasıdır (Uşen, 2007: 77). Gençlerin işgücü piyasasına katılmalarını desteklemek ve iş bulmalarını sağlayacak mesleki vasıf kazandırmak olan genç işsizlere yönelik AİPP'leri, eğitimine devam edemeyen ya da ekonomik ve sosyal bakımdan güçsüz ailelerde yetişen gençler için tasarlanmaktadır. Genellikle 20 yaşın altında olan gençleri kapsayan bu programlarda, okulda veya iş başında eğitim yöntemleri uygulanmaktadır¹³ (Dar ve Tzannatos, 1999: 25).

AİPP adı altında uygulanan eğitim ve mesleki eğitim programlarının diğer bir hedef kitlesi engellilerdir. Bu kapsamda engellilere yönelik programlar öncelikle eğitim, mesleki eğitim ve rehabilitasyon amaçlarını içermektedir. Mesleki rehabilitasyon, engellilerin topluma uyumunu destekleyen ve olumsuz çalışma koşullarından korunmada eşit olanaklar sağlayan tüm hizmetleri ve önlemleri içermektedir (Kapar, 2005: 356; Uşen, 2007: 79). Aktivasyon paradigması kapsamında, yakın zamanda, engellilere yönelik uygulanan aktifleştirme çabalarında artışlar görülmektedir.

---

¹³Örneğin gençlere iş deneyimi kazandırmayı amaçlayan "iş ve eğitim" programları arasında İrlanda'da 1978-1987 yılları arasında uygulanan "İş Deneyimi Programları -Work Experience Programme (WEP)", büyük ölçüde özel sektöre dayalı bir program olarak dikkatleri çekmiştir. Program içinde işe yerleştirenlerin % 80'i, büyük ölçüde, 10 işçiye kadar işçi çalıştıran ve hizmet sektöründe yer alan küçük işletmelerde gerçekleştirilmiştir.

iii. İş yaratma programları, iş sübvansiyonları ve toplum yararına çalışma programları

a. Mikro girişimcilerin geliştirilmesi/kendi işini kurma yardımları

Özel sektörü teşvik programları kapsamında küçük işletme kurma, kendi işini kurma ve geliştirme programları uygulanmaktadır. Bu programlar kapsamında işsizlerin kendi işlerini kurmalarının teşvik edilmesi, bu amaçla teknik yardım ve düşük faizli kredi sağlanması, belirli bir süre boyunca danışmanlık hizmeti ve girişimcilik eğitimi verilmesi, yeni bir işletme kurabilmek için gerekli prosedürün daha kısa bir sürede tamamlanmasının sağlanması ve girişimciliği engelleyen hukuki ve idari düzenlemelerin yapılması gibi faaliyetler yürütülmektedir.

Söz konusu programların hedef kitlesi ülkeden ülkeye değişmektedir. Örneğin, ABD'de yeni işsiz kalanlar, Danimarka'da en az beş ay süre ile işsiz olanlar, Macaristan ve Polonya'da ise toplu olarak işten çıkarılanlar hedef grup olarak belirlenmiştir.

b. Ücret ve istihdam sübvansiyonu

Ücret ve istihdam sübvansiyonu uygulamasında hükümetler özel sektör işverenlerine program kanalıyla desteklendiği duyurulan/belgelenen işçileri işe alma karşılığında ücretin belirli kısmını karşılayacağını veya bu işverenlerin ödeyecekleri vergilerde indirim yapacağını duyurur. "Sosyal dışlanmayı" azaltmak ve işsizlerin çalışma hayatıyla bağlarını yeniden kurmayı hedefleyen bu programların amacında özellikle uzun süreli işsizler, dezavantajlı bölgeler (örneğin işsizliğin yüksek olduğu bölgeler) ve gençler yer almaktadır (Dar ve Tzannatos, 1999: 28). Bu programlar

ABD dışında aralarında İsveç, İsviçre, Polonya, Slovakya, İtalya, Avustralya ve İngiltere gibi diğer ülkelerde de yaygındır.

İşgücü piyasasında iş bulma şansı çok zayıf olan işsizleri istihdam edecek işverenlerin işgücü maliyetlerini düşürmenin en yaygın biçimi sosyal güvenlik prim oranlarının ve diğer ücret dışı işgücü maliyetlerinin düşürülmesidir. Bu konudaki AB üyesi ülke uygulamalarına bakıldığında, Belçika ve Fransa gibi bazı ülkelerde doğrudan ücretle ilgili düzenlemeler yoğunlaşırken; Portekiz, İtalya, İspanya gibi ülkelerde ise, işverenlerin sosyal güvenlik ödemelerinde indirim yapılması gibi ücret dışı işgücü maliyetlerinin azaltılması yolu daha sıklıkla tercih edilmektedir.

Fransa'da "istihdamı teşvik sözleşmesi" kapsamında yer alanların istihdamını izleyen ilk iki yılda asgari ücret üzerinden toplam işgücü maliyetinin yüzde 43'ü devlet tarafından işletmeye ödenmektedir. Hollanda ve İtalya'da "yeniden uyum programları" kapsamında bulunan işsizleri istihdam eden işveren, bu işsizlerin sosyal güvenlik katkısından muaf tutulmaktadır (OECD, 1997: 20).

İstihdamı arttırmaya yönelik sübvansiyon programların etkinliği, bu sübvansiyonların türüne ve uygulanacağı işgücü piyasasının yapısına ve şartlarına bağlı ve değişmektedir. Dolayısıyla bu tür önlemlerin istihdam üzerinde etkisi bazı eleştirilere maruz kalmaktadır. İstihdam sübvansiyonları işsizliği azaltmaktan çok işsiz kalınan sürenin kısılmasına yol açmaktadır. Zira sübvansiyon edilen işçi işverenin istihdam maliyetlerini azalttığından işveren, sübvansiyon süresi sona erer ermez o işçiyi işten çıkarabilmekte ve yeni bir sübvansiyon edilen işçi işe almaktadır (Dar ve Tzannatos, 1999: 28).

c. Kamu çalışma programları

Geçmişi oldukça eskiye dayanan kamu çalışma programları, ekonomik gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun çok sayıda ülkede uygulanmaktadır. Genellikle merkezi ve yerel yönetimlerde, kar amacı gütmeyen kuruluşlarda ve topluma hizmet götürme amacıyla uygulamaya konan programlardır. İşgücü piyasasının istem yanını düzenleyen bu programlar, işsizlerin kamuda yaratılan işlerde geçici süre ile istihdam edilmesine dayanır. Yaratılan işler genellikle altyapı, çevre koruma ve iyileştirme, kamuya açık mekânların bakım ve onarımı, sağlık ve refah hizmetleri, belediye hizmetleri gibi alanlardadır (Dar ve Tzannatos, 1999: 17). İş yaratmaya yönelik bu programların temel özellikler olarak şunlar belirtilebilir: a) programlar daha çok gençlere ve uzun süreli işsizlere yönelik olmaktadır; b) Daha çok yerel yönetimlerde ve kar amacı gütmeyen kuruluşlarda iş olanağı sağlanmaktadır; c) işe yerleştirenlere genellikle geçerli ücret düzeyinden bir ödeme yapılmaktadır; d) programlar üç ay ile bir yıl arasında değişen sürelerde uygulanmakta ve geçicilik taşımaktadır; e) programların finansmanı büyük ölçüde işgücü piyasasını düzenleyen kuruluşlarca karşılanmaktadır (Koray, 1992: 86).

AB ülkelerinde söz konusu programlar, kamu sektöründe belirli işsiz gruplarına kamu kuruluşlarında veya iktisadi teşebbüslerinde doğrudan istihdam imkânı yaratmak şeklinde uygulanmaktadır. Ancak kamuda yaratılan işler genellikle risk grubundaki işsizlerin emek piyasasından kopmasını önlemek amacı taşıdığından kamuda yaratılan işler emek piyasasında bulunan işlere ek olarak yaratılan ve "toplum yararına çalışma" veya "sosyal bakımdan faydalı işler" olarak adlandırılan yeni işlerdir. Örneğin Danimarka'da kamu sektöründe istihdam yaratma programına katılanlar ya bir kamu kurumunda ya da belediyeler bünyesinde yürütülen özel istihdam projelerinde (örneğin park/bahçe temizliği, yaşlı bakımı veya kalıcı

statüdeki personele yardım/destek) en az 6 en fazla 12 ay geçici olarak istihdam edilmektedirler (European Commission, 2005).

Kamu çalışma programlarında yaratılan işlerin iş deneyimi, çalışma koşulları ve niteliği bakımından, düzenli işlerle benzer nitelikler taşımaması yaygın bir kaygıdır. Bu nedenle kamu iş ve işçilerin eşleşmelerini hızlandıran hizmetleri sunarak işsizliği azaltmayı amaçlamaktadır (Biçerli, 2005: 8-9). Kamu çalışma programlarının kısa dönemde işsizliğin azaltılması ve istihdamın artırılmasında olumlu sonuçlar doğurduğu, uzun dönemde ise, işsizliğin azaltılmasında önemli bir etkide bulunmadığı, genelde araştırmaların ulaştığı ortak sonuçlardandır (Dar ve Tzannatos, 1999: 17-18).

AİPP programlarının alt faaliyetleri, amacı ve işleyişi ve amaç kitlesi tablo 2'de özetlenmektedir.

Tablo 2.AİPP Programlarının Amacı, İşlevi ve Hedef Kitlesi.

AİPP	Ana Program	Alt Programlar	Amaç	Amaç Değişken	Amaç Kitle
-------------	--------------------	-----------------------	-------------	----------------------	-------------------

İş Arama ve İstihdam Hizmetleri	İşe Yerleştirme	İş ile iş arayanları buluşturmak	İşsizlik süresini kısaltmak,	Gençler ve uzun süreli işsizler
	Danışmanlık hizmetleri	İşgücü piyasasında talep ile arzı eşleştirmek	İstihdamı ve yeniden istihdamı kolaylaştırmak,	
	İş Arama Yardımları	Aracılık işlevi	istihdam ve yeniden İstihdam şansını arttırmak.	
İşgücü Eğitimi	Mesleki Eğitim	İşgücü arzını nitel ve nicel olarak geliştirmek	Beceri ve verimliliğin geliştirilmesiyle ücret artışları sağlamak	Uzun süreli işsizler, Dezavantajlı gruplar, Risk altındaki gruplar (çalışanlar dahil)
	İşbaşında Eğitim			
	Çıraklık ve Özel Eğitim			
İş ve İstihdam Yaratma	Mesleki Rehabilitasyon	İşgücü talebini geliştirme ve iş yaratmak	İstihdam şansını arttırmak	Risk altındaki ve dezavantajlı gruplar
	Ücret ve İstihdam Sübvansiyonları,			
	Prim Teşvikleri, Toplum Yararına Çalışma, Kamuda Doğrudan Çalışma, İş Yaratma ve Kendi İşini Kurma, Girişimciliği Teşvik			

1.2. AİPP ve Avrupa İstihdam Stratejisi

1.2.1. Avrupa İstihdam Stratejisi Gelişiminde AİPP

AB İstihdam Stratejisi, işsizlikle mücadelede ve işgücü piyasasındaki yapısal dengesizlikleri gidermek için AİPP'nı önemli bir araç olarak görmektedir (Leschke, 2011: 145). AİPP'na dayanarak Avrupa İstihdam Stratejisi, AB vatandaşlarının nitelikli eğitim, yetiştirme ve diğer aktifleştirme programları yoluyla istihdam edilme şanslarını artırmak, girişimciliği özendirmek, değişen iş çevresine uyumu artırmak ve fırsat eşitliğini sağlamak hedefleri doğrultusunda politikalar üreterek üye ülkeleri işsizlikle mücadelede bu politikalara teşvik etmektedir.

1990'lı yıllar itibariyle¹⁴, AB kademeli olarak üye devletlerin ulusal işgücü piyasası politikalarını ve sosyal politikasını izlemek ve yönlendirmek için kendi kapasitesini geliştirmeye başlamıştır (Weishaupt ve Lack, 2011: 11). 1997 yılına gelene kadar, işgücü ve istihdam politikaları alanında işçilerin serbest dolaşımını öngören anlaşmalar hariç Topluluk organları değil, üye ülkeler yetkili kılınmıştır. AB düzeyinde istihdam konusunun ciddi biçimde incelenme süreci Jacques Delors başkanlığındaki çalışma grubunun 1993 yılında yayınlanan "Büyüme, Rekabet Gücü, İstihdam" başlıklı Beyaz Kitap ile başlamıştır (TİSK, 2006: 20). Beyaz kitaptan esinlenerek 1994'de Essen Stratejisi'nde insan kaynakları gelişmesi, üretken istihdama destek verilmesi, işgücü piyasası kurumlarının etkinliğinin artırılması ve

---

¹⁴Başlangıçta sosyal bütünleşmeyi ekonomik bütünleşmeye bağlayan Avrupalılaştırma anlayışı, sosyal politikaya ikincil bir rol tanırken, gerçekleşen antlaşmalarda işgücü piyasası ile ilgili sosyal güvenlik, çalışma koşulları, göçmen işçiler ve işçilerin serbest dolaşımı gibi çok sınırlı hükümlere yer verildiği dikkat çekmektedir. Ekonomik bütünleşmenin sosyal bütünleşmeyi beraberinde getiremediği ortaya çıkınca, 1990'lı yılların başından itibaren Avrupa da ortak bir sosyal politika oluşumu çabaları güçlenmiştir.

iyileştirilmesi, girişimciliğin teşvik edilmesi, genç ve uzun dönemli işsizlerin ve kadınların işgücü piyasasına girişlerinin kolaylaştırılması hedefleri belirlenmiştir.

1997 yılında Amsterdam Antlaşması ile Kurucu Antlaşmaya "istihdam" başlığının ilave edilmesi "Avrupa İstihdam Stratejisi"nin oluşumunu sağlamıştır. Amsterdam Antlaşmasınının 125. ve 126. Maddelerinde istihdam yaratmanın ortak bir endişe olduğuna vurgu yapılarak, üye ülkelerin AB ile koordineli istihdam stratejileri izleyecekleri, özellikle mesleki eğitimin teşviki ve iş piyasalarının yeni ekonomik koşullara göre modernleştirilmesi konularında işbirliği yapacakları belirtilmiştir (European Union, 1997).

Amsterdam zirvesinden kısa bir süre sonra, Lüksemburg Zirvesinde (Jobs Summit 1997) "Avrupa İstihdam Stratejisi" somut şekilde ortaya çıkmıştır. "Lüksemburg süreci" olarak da bilinen AİS, üye devletlerin istihdam politikalarında önceliklerini belirlenmesini sağlayan bir araçtır (Goetschy, 2001).

Pasif politikalardan aktif işgücü piyasası politikalarına geçiş, en azından Lüksemburg yönergelerinden itibaren AİS'nin temelini oluşturmakta ve aktivasyon paradigması Lizbon zirvesinden bu yana merkezi bir konumda bulunmaktadır (European Parliament, 2006: 1). Lizbon stratejisinde, AİPP yoluyla işgücünün beceri ve eğitim düzeyinin yükselmesi ile Avrupa refah devletlerinde daha çok büyüme ve istihdamın sağlanmasını garanti edeceği görüşü ön planda tutulmuş (European Commission, 2004: 8) ve "aktif refah modelinin inşası" gündeme gelmiştir (Goetschy, 2001: 407).

2003'te başlatılan istihdam için beyin fırtınasında Lizbon stratejisinde belirlenen hedefler gözden geçirilmiş ve 2010 yılına kadar %70 olan toplam istihdam

oranı hedefi terk edilmiştir. Zira 2003 yılı itibariyle % 64,3 olan istihdam oranı ara hedef olan 2005'teki % 67'ye ulaşmamıştır. Bahar 2005 Avrupa Konseyi zirvesinde - Muhafazakâr ve Sosyal Demokratların galip olduğu dönemde- üye devletlerin başkanları Lizbon stratejisini gündeme getirmiştir. Komisyonun yeni başkanı José Manuel Durão Barroso tamamen olmasa da genellikle *Kok* raporları tavsiyeleri çerçevesinde AİS'ni yeni mimarisini ortaya çıkarmaya başlamıştır. Komisyon "büyüme" ve "istihdam" hedefleri için 2005-2008 ve 2008-2010 "bütünleşmiş ilkeleri" belirlemiş ve yeni sistemde, istihdam politikası ile ekonomi politikaları arasında eşgüdüm sağlanmış ve her iki politika içinde kılavuz ilkeler tespit edilmiştir (Weishaupt ve Lack, 2011: 16;Tekin, 2008: 199-206).

Avrupa 2020 stratejisi, belirlediği bilgiye dayalı, sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme öncelikleri kapsamında istihdam, eğitim, sosyal içerme, Ar-Ge ve iklim ve enerji konularında birbirini destekleyen 5 "AB Ana Hedef" (EU Headline Targets) belirlemiştir. Sözü edilen bu hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla 10 "Bütünleşmiş Yönerge" (Integrated Guidelines) ve 7 girişimin "Bayrak Gemisi Girişimler-Flagship Initiatives" hayata geçirilmesi öngörülmektedir. Bu girişimler "Yenilikçilik Birliği", "Hareket Halinde Gençlik", "Avrupa için Dijital Gündem", "Kaynakları Verimli Kullanan Avrupa", "Küreselleşme Çağı için Sanayi Politikası", "Yeni Beceri ve İşler için Gündem" ve "Yoksulluğa Karşı Avrupa Platformu"dur. Beş Hedeften üçü doğrudan işgücü piyasası, beceriler ve sosyal politikalar ile ilgilidir ki bütünleşmiş ilkelerin dördü bu kapsamda yer almaktadır (ABGS, 2010).

AİS'nin gelişim sürecinin gözden geçirildiğinde, öncelikle AİS kapsamında yeni AİPP uygulamaları tanıtılmış; istihdam edebilirliği arttırmak amacıyla, özellikle

eğitim programlarına ağırlık verilmiş, aktivasyon paradigması doğrultusunda pasif politikalarından aktif politikalara geçişte bu tur programlara katılım teşvik edilmiş, girişimcilik özendirilmiş ve engelliler gibi dezavantajlı gruplara yönelik politikalar benimsenmiştir. Diğer yandan bu süreçte, hem hedef grupları açısından hem programlar açısından kapsam genişliği görülmektedir. Dolayısıyla, bir politika kaynağı yaklaşımıyla baktığımız AİS, ye devletler için aktivasyon paradigmasının oluşumu doğrultusunda aktif politikaları desteklemektedir. Bu bağlantıyla ilgili ye devletler pasif anlayışından aktif anlayışına geçiş sürecini hızlandırmak amacıyla yeni reformları ortaya koymuşlardır.

AİS çerçevesinde ye ülkeler birbirinden "ğrenme" mekanizması içinde "aktif" refah devleti anlayışı yaklaşımı doğrultusunda aktif politikalara daha ağırlık vererek yeni reformlar başlamış bulunmaktadır. Dolayısıyla AİS, ye ülkelerde yapılan AİPP genişlenmesi ve gelişimi reformlarını yardım etmesi ve desteklemesini öngörmektedir (Ennals, 2004: 6). Örneğin, Britanya'da gerçekleşen reformların merkezinde, "Yeni Yol" ya da "nc Yol" olarak bilinene yaklaşım aktif işgücü politikaların temelini oluşturmaktadır. Bu yaklaşım kapsamında gençler; 25 yaş üzeri kişiler; 50 yaşın üzerindekiler ve engelliler için istihdam edilebilirliği geliştiren çeşitli eğitim programları yer almaktadır (Ennals, 2004: 5).

1.2.2. Avrupa Birliğinde AİPP Harcamaları

Aktif işgücü piyasası politikaları, AİS için kilit rol oynamaktadır (Rie ve Marx, 2011: 9). Bu rol AB düzeyinde devletler tarafından aktif önlemlere yapılan "harcama abaları" GSYH'ya oranı göstergesiyle analiz edilebilir. 2008 yılında AB (27) genelinde AİPP kapsamında, 2002 sabit fiyatlarına göre, toplam 174,9 milyar

Euro ve cari fiyatlara göre 200,6 milyar Euro, yani ortalama olarak bu ülkelerin GSYİH'nin % 1,6 oranında üye devletler tarafından harcama yapılmıştır.

AB üye ülkeler arasında aktif politikalara yapılan harcamalar, ülkeler arasındaki farklılıklar ve benzerlikleri ve harcamaların zaman içindeki değişimleri incelendiğinde, özellikle 1997 sürecinden beri öncelikle aktif politikaların pasif politikalara nazaran ağırlık kazanması ve, üye ülkeler arasındaki tüm farklılıklara rağmen git gide aktif politika harcamaları oranlarında bir yakınsama eğiliminin ortaya çıkışı dikkat çekmektedir.

AİPP yapılan harcamalar 1994-2003 döneminde hem genel düzeyde bu harcamalardaki artışlar hem de AB (15) ülkelerarasında bir yakınsama eğilimi gözükmektedir (Rie ve Marx, 2011: 9). Bununla birlikte, halen işgücü piyasası politikaları (İPP) harcamaları konusunda AB ülkeleri arasında farklılıklar görünmektedir; 2008 yılı itibariyle Belçika'da bu harcamalar ülkenin GSYİH'nin % 3,3'ünü kendisine ihtisas ederken, 27 üye devletin ön beşinde bu oran yüzde birin altında seyretmektedir (Eurostat, 2012).

İşgücü piyasası politikaları harcaması mevzusunda 1990'lı yıllarda Kuzey ülkeleri (Hollanda dâhil) daha cömert, Kıta Avrupa ülkeleri ve İrlanda orta bir pozisyonda yer alırken, Akdeniz bölgesi ve İngiltere ise en az cömert davranan ülkeler olarak bilinmektedir. Ancak, o zamandan beri bir yumuşak yakınsama trendi izlenmektedir. Belçika, Avusturya, İspanya ve İngiltere gibi daha az cömert ülkeler AİPP harcamalarını arttırırken, daha cömert harcamaları yapan ülkeler ise (örneğin, Almanya, Finlandiya, Fransa, İsveç ve Hollanda) AİPP harcamalarında kısıtlamalar yapmışlardır. AB üye ülkeler arasında AİPP harcamaları farklılıkları, Calsen'in de

(2011) ifade ettiği gibi tek bir Avrupa refah devleti ve ayırt edici Avrupa sosyal politika kimliği bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Gerçekten de Avrupa'da tek bir refah devleti rejimi bulunmamaktadır. Bu nedenle yakınsamanın hızı ve biçimi her ülkede aynı değildir.

Armingeon (2007), yaptığı bir teknik çalışmada, OECD'nin "Job Study" projesinin aksine AB istihdam stratejisinin üye devletleri aktif politikalara yönelik harcamaların arttırılmasında başarılı olduğunu savunmaktadır. Başka bir deyişle, bu araştırmaya göre başarılı bir şekilde AİS üye devletleri pasif politikalar yerine daha aktif politikalara yönlendirilmesinde sistematik bir yükselme gözükmemektedir. Benzer bir tespit, Vliet ve Koster (2011)'de yaptıkları teknik araştırmada AİS'nin üye ülkeler için AİPP harcama çabaları konusunda etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Panel Data tekniği kullanılan bu çalışma sonuçlarına göre 1997 yılı sonrası dönemde AİS üye ülkelerin aktif işgücü piyasası politikaları harcamaları üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi tahmin edilmektedir.

Ancak AİPP'nin AİS'i üzerinde tüm etkilerine rağmen bugünkü AB işsizlik oranları bu politikaların etkin işleyişi konusunda soru işaretleri barındırmaktadır. Diğer yandan bazı örnek çalışmalar, AİS yetersiz olduğu görüşünü de ortaya koymaktadır; örneğin İtalya'da yapılan "AİS'nin Etki Değerlendirmesi Taslak Raporu"nda İtalyan yetkililer ve sosyal taraflar ile yapılan görüşmeler de bu ülkede aktif politikalara ağırlık verilmesi ve ad hoc komitesinin oluşturulmasına rağmen bu stratejinin istihdam sorununa büyük katkı sağlamadığı ifade edilmektedir (Velluti, 2004). Bu sonucun AİS'nin arz yönlü politikalar kadar talep merkezli programlara ağırlık vermemesinden kaynaklandığı belirtilmektedir.

Buraya kadar AİPP kavramını, tarihsel gelişimini, siyasal arka planını, bu politikaların bileşenlerini ve sözkonusu politikaların AİS bünyesinde konumunu ve karşılıklı etkileşimini açıklamaya çalıştık. Ancak bu politikaların işgücü piyasasında nasıl işlediğini ve işgücü piyasası değişkenleri üzerindeki etkilerini ikinci bölümde analitik olarak açıklamaya çalışacağız.

BÖLÜM II: AİPP'nin Değerlendirmesinde Teorik Konular

2.1. Aktif İşgücü Piyasası Politikalarının Etkileri

AİPP'nin değerlendirmesi için neyi değerlendirmek gerekiyor konusunda bu politikaların işgücü piyasası işlevi üzerinde olası etkilerinden bahsetmekte yarar vardır¹⁵. AİPP'nin, işgücü piyasası üzerinde çeşitli etkileri bulunmaktadır, kimi etkiler öngörülmüş ve kimi etkiler ise öngörülmemiş etkiler olarak bilinmektedir. Bu bölümde analitik kapsamda Layard et al, (1991), OECD (1993), Calmfors (1994) ve daha sonra Calmfors et al (2002) de geliştirdikleri *Layard-Nickell modeliyle* bilinen modelden yola çıkarak AİPP ücret ve istihdam dengesi üzerinde etkilerini tartışmaya çalışacağız.

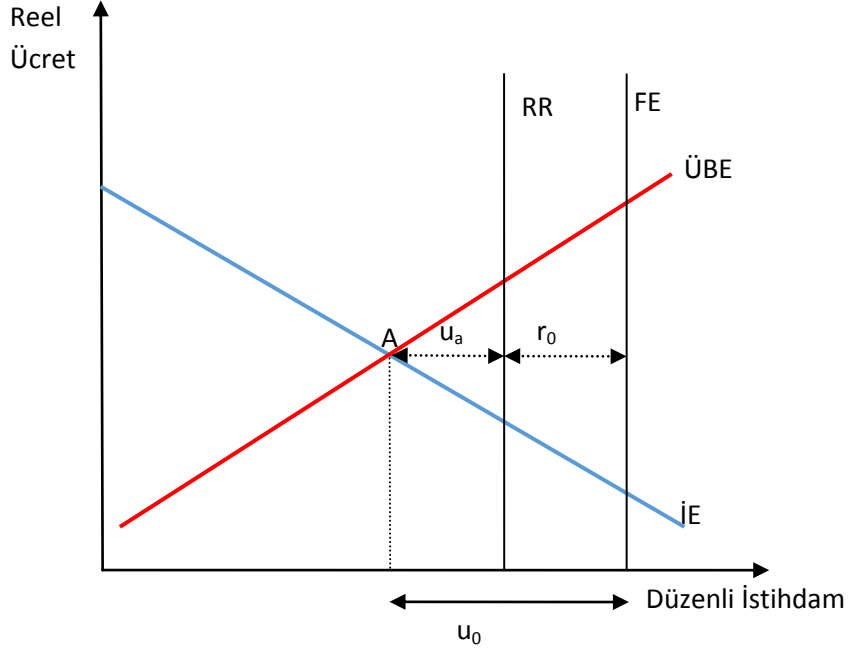
Şekil 1'de görüldüğü gibi bu modelde yatay eksen düzenli istihdam oranı yani AİPP'na katılmayanların istihdamı ve dikey eksen reel ücret yer almaktadır. Yukarıya doğru eğimli *Ücret Belirleme Eğrisi* (ÜBE) yüksek düzey reel ücretlerin yüksek toplam istihdama sebep olacağını göstermektedir. Aşağıya doğru eğimli *İstihdam Eğrisi* (İE), işgücü piyasasının talep yönünde reel ücret ile istihdam arasındaki negatif ilişkiyi ifade etmekte ve geleneksel işgücü talep eğrisine işaret etmektedir. Bu iki eğilimin kesiştiği nokta işgücü piyasasında istihdam ve ücret dengesini gösterir. Eksik istihdam şartlarında, söz konusu denge tam istihdam (FE) çizgisinin sol tarafında gerçekleşmekte ve gerçek işgücü dengesi ile tam istihdam çizgisi arasındaki fark (u_0) gayri iradi işsizlik olarak bilinmektedir.

---

¹⁵AİPP değerlendirmesi aslında bu politikalar kapsamında düzenlenen "program" veya "programların" değerlendirmesidir. Dolayısıyla, iki farklı anlama gelen politika ve program terimleri bu bölümde bir birleri yerinde kullanılmaktadır.

Şekil 1.Layard-Nickell Modelinde İşgücü Piyasası Dengesi.

Calmfors (1994), *düzenli istihdamı* kullanarak Layard-Nickell modelini geliştirmiştir. Geliştirilmiş modelde işgücü piyasasında AİPP'na katılmayanlar RR çizgisi ile gösterilmektedir. Dolayısıyla RR çizgisi ile Tam İstihdam çizgisi arasındaki fark (r_0) aktif programlara katılanları ifade etmektedir. Yani gayri iradi işsizlik, açık işsizlik u_a ile aktif programları katılımcılarının toplamıdır ($u_0 = u_a + r_0$). Calmfors'a göre aktif programlara katılımın artmasıyla RR çizgisi sola doğru hareket eder ve açık işsizlikte azalış gerçekleşir. Lakin işsizlikteki bu azalış istihdam artışı anlamına gelmemektedir.

Bu model, aktif işgücü programların işgücü piyasasında eşleşme süreci üzerindeki etkisi açıklamak için *Beveridge Eğrisinden* yola çıkmaktadır. Beveridge eğrisi, işsizlik düzeyi ile "açık işler" arasındaki bağıntıyı göstermektedir¹⁶.

Kuramsal tartışmalar kapsamında aktif işgücü piyasası politikalarının değişik etkileri analiz edilmektedir¹⁷. AİPP'nin asıl etkisi işgücü piyasası bütünleşmesi için aktif desteklerin sağlanmasıdır, dolayısıyla bu tür politikaların amacında sadece işsizler değil, belki daha iyi iş bulma arzusu ile iş arayan çalışanlar da yer almaktadır (Auer et al, 2005). Bazı araştırmacılar aktif işgücü piyasası politikalarının etkilerini, *Talep merkezli* ve *Arz merkezli* etkiler olarak iki farklı kategoride sınıflandırmaktadır. Calmfors ve arkadaşları yakın zamanda yaptıkları bir araştırmada AİPP'nin işgücü piyasası üzerinde olası etkilerini 6 kategoride toplamışlardır; 1) Eşleşme süreci üzerindeki etkiler 2) İşgücü üzerindeki etki, 3) İçeridekiler için rekabet etkileri, 4) İkame etkisi, etkinlik kaybı etkisi, dışlama ve işten çıkarılma etkisi ve, 5) Düzenli işgücü talebi üzerinde direkt dışlama etkisi ve 6) Ücret belirlemede yansıtma etkisi (Calmfors, Forslund ve Hemström, 2002: 15-16). AİPP, işsizlik ve istihdam üzerinde doğrudan olduğu kadar dolaylı olarak da hem olumlu hem de olumsuz etkiler yaratabilir. Ayrıca istihdam dışında bu politikaların diğer politikalar üzerinde de yan etkiler yaratabilmektedir

---

¹⁶Ayrıca bu eğri, U/V eğrisi olarak da adlandırılmakta ve işsizlikle açık işler arasındaki hiperbolik ilişkiyi açıklamaktadır (Koing, 2001).

¹⁷OECD (1993), AİPP etkilerini i) Beveridge-Eğrisi üzerinde etki, ii) Verimlilik etkisi, iii) İşgücü arzı üzerinde etki, iv) İkamet etkisi; ve v) Dışlama etkisi olarak beş kategoriye ayırmaktadır. Calmfors (1994) ayrıntılı bir şekilde AİPP programlarının etkilerini 9 gruba ayırarak, şöyle bir ayırım yapmıştır: 1)Eşleştirme süreci üzerine etkisi, 2) İşgücü üzerinde etkiler, 3) İçeridekiler için rekabet etkisi, 4) Etki kaybı ve ikame etkisi, 5) İşsizler üzerinde refah kaybı ve engelleme etkisi (crowding-out effect), 6) Verimlilik etkisi, 7) Çalışma-testi etkileri, 8) Vergi etkileri, ve 9) bu politikaların diğer politikalarla etkileşimindeki etkiler.

Bu çalışmada AİPP işgücü piyasasında doğrudan ve dolaylı olarak yarattıkları etkileri başlıca altı maddede özetlenmektedir¹⁸.

2.1.1. Eşleşme Süreci Üzerindeki Etkiler

Eşleştirme sürecinin kolaylaştırılması geleneksel mantığa göre, AİPP'nin başta gelen fonksiyonlarındadır. Bu, danışmanlık ve istihdam hizmetleri, eğitim, iş arayanların niteliklerinin taleple uyuşturulması, iş arama davranışları ve destekleri ve farklı sektörel ve bölgesel alt piyasalar arasındaki eşleşme mekanizmalarıyla gerçekleşmektedir. Bu programlar iş ve çalışan arasındaki eşleştirmeyi kolaylaştırarak işsizlik sürelerini kısaltmakta, bireylerin daha kısa sürede iş bulmalarını sağlayarak emek piyasasında olan yapısal dengesizlikleri ortadan kaldırmaktadır. AİPP'nin eşleşme süreci üzerindeki pozitif etkisi işsizlik oranında ve açık kontenjanlarda düşüş sağladığı için *Beveridge Eğrisi* içeriye doğru hareket etmektedir.

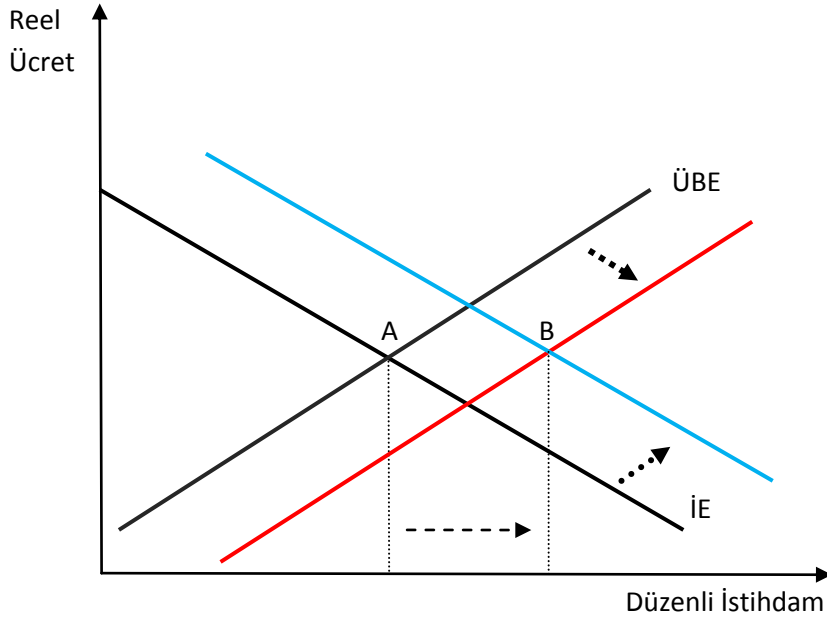
Teorik olarak, AİPP iş arayanlar ile boş işleri bir araya getirerek yapısal işsizliğin azalmasına yardım etmektedir (Dar ve Tzannatos, 1999) dolayısıyla etkin eşleşme süreci sonucunda istihdam eğrisi sağa doğru hareket ederek hem istihdam düzeyi hem ücret düzeyinde artış meydana gelmektedir. Diğer yandan, eşleşme sürecinin etkinliğinin artması sonucunda, ücret belirleme eğrisi sağa doğru hareket etmekte ve reel ücretlerde azalma meydana gelmektedir. Zira açık işleri doldurmak için işverenler işçilere daha yüksek ücret önerecek ya da boş işleri duyuracaktır. Kısaca, etkin eşleşme sürecinde hem istihdam eğrisi hem de ücret eğrisini sağa doğru

---

¹⁸Aktif işgücü piyasası politikaları kapsamında eğitim programları, doğrudan iş yaratmaya sübvansel olmuş istihdama katılımlarının artmasıyla aşikâr etkilerden biri "açık işsizliğin" azalmasıdır. Ancak, sadece bu bölümsel etki (partial effect) genel denge tepkiler içine alınmamaktadır.

intikal etmekte ancak, bu durumda istihdam düzeyi kesinlikle artış göstermekte fakat ücret düzeyi üzerinde net etki belirsizleşmektedir. Eşleşme süreci üzerindeki etki mikroekonomik değerlendirmelerle tahmin edilmektedir.

Şekil 2. AİPP'nin Eşleşme Süreci Üzerindeki Etkileri.

2.1.2. İşgücü Üzerinde Rekabet Etkisi

Eşleşme üzerindeki etkiden tamamen farklı olarak, AİPP programları katılımcıların rekabet edebilirliğini artırarak mevcut işler üzerinde rekabetin artmasına sebep olmaktadır. Bu etki farklı mekanizmalarla gerçekleşmektedir. AİPP programlarına katılım, iş arayanların daha aktif bir şekilde iş aradıkları için motivasyonlarını güçlendirerek işsizliğe karşı –özellikle uzun süreli işsizlik- ümidini yitirmiş işgücünün bu piyasadan çekilmesi önlemektedir (Calmfors, et al, 2002). Ayrıca, AİPP programları işgücü niteliğini koruyarak veya geliştirerek verimlilik

artışlarıyla dışarıdakilerin (outsider) rekabet düzeyinde artışlar sağlamaktadır. Aynı zamanda, bu programlara katılım süresi, işverenlerce iş deneyimi yerine ikame edilmektedir (Calmfors, 1994: 17).

AİPP programları işgücü katılımı üzerinde pozitif etkiler yarattığı için şekil 2'de görüldüğü gibi, işgücü arz eğrisi sağa doğru hareket etmektedir. Diğer yandan belli bir iş miktarı için daha çok işgücünün rekabet ettiği aynı iş düzeyi için ücret miktarında da düşüşler yaşanmaktadır. Dolayısıyla, ücret eğrisi de sağa doğru hareket etmektedir. Ücret miktarındaki düşüşler ve ücret eğrisinin sağa doğru hareket etmesiyle birlikte istihdam düzeyinde artışlar meydana gelmektedir.

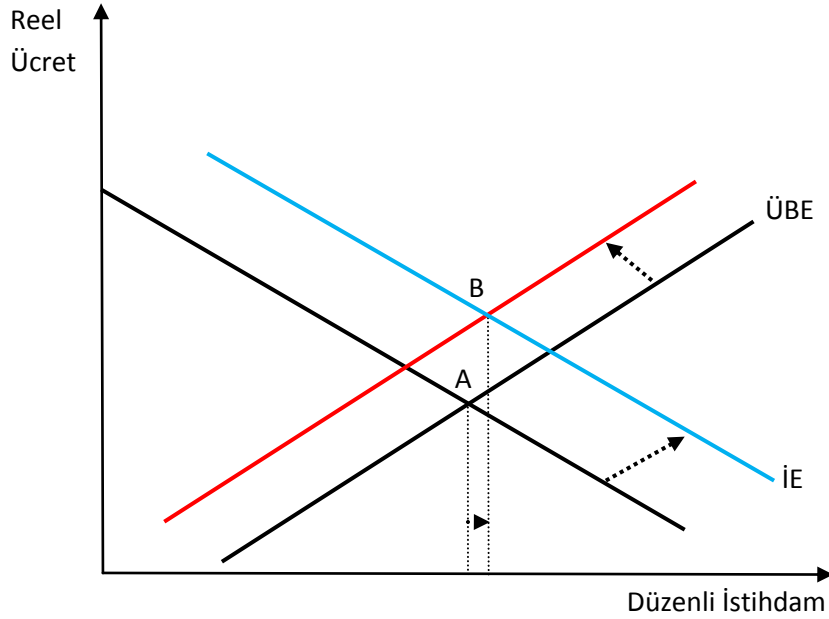
2.1.3. Verimlilik Etkisi

Eğitim gibi aktif programlar işgücü verimliliğini ve neticede emeğin marjinal üretim hasıla değerini yükseltmektedir (Betcherman, et al, 2000). Eğitim programlarına katılım işgücünün genel teknolojik gelişmeye uyumun sağladığı için emeğin talebi artar ve istihdam eğrisi sağa doğru hareket eder. Bu hareket sonucunda düzenli istihdam oranında artışlar gerçekleşmektedir. Ancak verimlilik artışı sonucunda, firmaların aynı üretimi daha düşük işgücüyle ürettiklerinden dolayı istihdamda düşüşler de yaşanmaktadır. İşgücündeki bu ikame etkisi işgücünün esnekliğine bağlıdır (Calmfors, 1994: 20).

Ancak verimlilik artışları iş arayanlar nezdinde *koruma ücreti* (reservation wages) düzeyinin yükselmesine de neden olmaktadır (Calmfors, et al, 2002). Bu durumun gerçekleşmesi halinde, şekil 3'te görüldüğü gibi ücret belirleme eğrisi yukarıya doğru hareket etmekle ve böylece istihdam üzerinde meydana gelen pozitif etki tamamen veya kısmen telafi edilmektedir. Açıktır ki ücret eğrisinin yukarıya

doğru hareketinin istihdam eğrisinin sağa doğru hareketinden fazla olması durumunda net istihdam miktarında düşüş yaşanabilir.

Şekil 3. AİPP'nin Verimlilik Etkisinin Ücret ve Düzenli İstihdam Dengesi Üzerinde Etkileri.

2.1.4. İkame Etkisi, Etkinlik Kaybı Etkisi, Dışlama ve İşten Çıkarılma Etkisi

AİPP önlemlerinden bazıları, örneğin istihdam sübvansiyonları ile iş yaratma programları, istihdam halindeki işçinin bu programlardan yararlanan işçi ile ikame edilmesi sonucunu doğurmaktadır (Calmfors, 1994). Bu etki sonucunda işgücü talep eğrisi sola doğru hareket ederek *düzenli* istihdam üzerinde negatif etki yaratmaktadır. Dolayısıyla, ikame etkisinin yoğun olduğu emek piyasalarında aktif politikalar istihdamın artmasına değil, işsizliğin kompozisyonun değişmesine neden olmaktadır. Sübvansiyonların verildiği durumda, kısa dönem istihdam üzerinde net etki sıfır

olabilir; bu etki daha çok özel sektörde sübvansiyon programlarında ortaya çıkmaktadır (Hujer et al, 2002).

AİPP programlarını oluşturulurken hedef grupların yanlış belirlenmesi durumunda etkinlik kaybı (*dead weight loss effects*) meydana gelmektedir. AİPP programlarının sonuçları bu programların bulunmadığı durumlardan farklı değildir. Örneğin, firma bir işçiyi ücret sübvansiyonu için istihdam etmekte, halbuki bu sübvansiyonların yokluğunda da firma aynı işçiyi istihdam edecektir. Dolayısıyla bu etki, işgücü piyasası işleyişinde kaynakların gereksiz yerde kullanılmasına işaret etmektedir (Calmfors et al, 2002).

Dolayısıyla, AİPP önlemleri ile desteklenen grup, (örneğin; istihdam sübvansiyonları ve mesleki eğitim programlarına katılanlar) bu programlara katılmayan diğer işçiler üzerinde işten çıkarılma etkisi yaratmaktadır. Diğer bir ifadeyle işveren işçisini, sübvansiyon edilen veya yeni teknolojilere uygun nitelik kazandırılan işçileri işe alabilmek için, kendi işçilerini işten çıkarmayı tercih etmektedir. *Dışlama etkisi* sonucunda istihdam eğrisi sola doğru hareket etmekte ve sonuçta hem istihdam düzeyi hem de ücret düzeyinde düşüşler yaşanmaktadır.

2.1.5. İşgücü Dağılımı Üzerinde Etki

AİPP programları farklı sektörler arasında işgücü dağılımı üzerinde etki yaratmaktadır. Başka bir deyişle işgücü hareketliliğini artırma amacını taşıyan AİPP programları sonucunda işgücü daha düşük verimli sektörlerden verimliliğin yüksek olduğu sektörlerle hareket etmektedir. Aslında, AİPP konusunu ortaya koyan Rehn-Meinder modelinin temel amacı İsveç ekonomisinde işgücünün verimliliği daha

düşük olduğu sektörlerden daha yüksek verimli sektörlerle transferini eğitim ve diğer önlemler ile kolaylaştırmak yer almaktadır.

Bu etkinin istihdam ve ücret üzerindeki tesiri anlamak için iki sektörlü ekonomiyi varsayalım. I. sektör yüksek verimli olduğu için ücret miktarının ve istihdam düzeyinin yüksek olduğu ve işgücünün büyük bir kısmının bu sektörde çalıştığı sektördür. II. Sektöre ise daha düşük verimliliğinden dolayı ücretler ve istihdam miktarı da düşüktür. İşgücünün AİPP önlemleri sayesinde II. sektörden daha verimli olan I. sektöre hareket etmesiyle birlikte, daha düşük verimli sektörde işgücü arzının küçülmesiyle ücretler bu sektörde artacak, aksine I. sektörde işgücü arzının fazla olmasıyla ücretler düzeyinde düşüş meydana gelecektir. Kısaca istihdam daha düşük verimli sektörlerde azalınca yüksek verimli sektörlerde artacaktır. Ancak, istihdam üzerinde net etki pozitifdir.

2.1.6. Ücret Belirleme Eğrisi Üzerinde Yansıtma Etkileri¹⁹

İşsizlerin refahı etkilendiği için AİPP programlarına katılım ücret eğrisi üzerinde bazı istenmeyen etkiler yaratmaktadır (Calmfors, et al, 2002). Aktif işgücü programları, işsizlerin refah düzeylerinin yükselmesini hedeflemektedir. Lakin AİPP programlarına katılım, bazı nedenlerden dolayı işsizlerin refah kaybına yol açmaktadır. Bu etkileri şöyle açıklayabiliriz; i) AİPP programlarına katılım, katılımcı iş arayan bireyler için daha yüksek ücret beklentisini beraberinde getirmektedir. Zira bu durumda iş arayanlar işsizlik yardımları ile alacakları ücretler arasında kıyaslama yapmaktadır (Calmfors, 1994). ii) AİPP programlarına katılım, katılımcılar için daha yüksek refah derecesinin yaşanmasını sağlamaktadır; iii) AİPP programlarına

---

¹⁹Accommodation effects on wage setting.

katılım, gelecekteki "işsiz kalma" riskini azaltılması için işsizlerin refah kaybının azalmasına neden olmaktadır (Calmfors, 1994). Başka bir deyişle katılımcıların gelecekteki refah beklentilerinin artmasına sebep olmaktadır.

Tüm bu etkiler, *çalışma ile işsiz kalma* arasında refah farkının azalmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla, iş arayan bireylerin hem bireysel olarak hem de toplu olarak ücret pazarlıkları artacaktır (Calmfors et al, 2002).

AİPP programları etkileri konusunda yukarıdaki sınıflandırma, bu politikaların işgücü arz ve talebinin farklı kanallar yoluyla işleyişini etkilediğini göstermektedir. Yukarıda tartışılan tüm etkileri ve bu etkilerin istihdam ve ücret üzerinde teorik olarak meydana gelebilen etkileri, tablo 3'te özetlenmiştir. Bu etkiler bazen aynı yönde hareket ederken, bazen zıt yönde hareketlerinden dolayı istihdam ve/veya ücret üzerinde sonuç belirsiz olmaktadır. AİPP'nin net etkisi zıt yönde hareket eden *kilitleme etkisi* (locking-in effect) ve *uygulama etkisinin* büyüklüğüne bağlıdır. Kilitleme etkisi, iş arayan bireylerin aktif programlara katılım sürecinde daha az iş arama fırsatlarına ve dolayısıyla istihdam üzerinde negatif etkisine işaret etmektedir. Uygulama etkisi ise aktif programların tamamlanması sonrası iş arama üzerinde pozitif etkiyi ifade etmektedir²⁰.

Tablo 3.AİPP'nin Beklenen Etkileri, Teorik Tartışmaların Özeti.

	Belirli İstihdam düzeyinde Ücret (ücret baskısı)	Belli bir Ücret için İstihdam	Düzenli İstihdam Üzerinde net etki
Eşleşme Süreci	- (?)	+ (?)	+ (?)

²⁰Yukarıdaki açıklanan etkiler genel denge analizinde toplam etki kapsamında yer almakta; ancak genel denge kapsamında AİPP etkilerini hep bir arada incelemek konun biraz zorlaşmasına da yol açmaktadır.

Rekabet Düzeyi	- (?)	0	+ (?)
Doğrudan İşten Çıkarma	0	-	-
Yansıtma	+ (?)	0	- (?)
Verimlilik	(+)	+	+/(0)
İşgücünün Tahsisi	-	0	(?)

Kaynak: Calmfors, et al, 2002: 24.

- *Soru işaretleri, teorik olarak beklenen etkinin diğer etkiler ile çekiştiği ve sonucun belirsiz hale gelmesine işaret etmektedir. Örneğin, işe yerleşme ve rekabet etkisinde uygulama etkisi (treatmenteffect) ile kilitleme etkisi (locking-in effect) zıt yönde hareket etmektedir.*

2.2. Program Değerlendirme

Her türlü politikanın değerlendirme amacında politika etkilerini, onun etkinliğini, başarı veya başarısızlık nedenlerini belirlemek yer almaktadır. Programların değerlendirilmesi "kara kutu"nun açılması niteliğindedir. Değerlendirme sonucunda, programların başarı ya da başarısızlığı konusunda bilgiler elde edilmekte ve bu bilgiler doğrultusunda, programları yürütenler programları yeniden tasarlanma konusunda önemli bir girdi elde etmektedirler.²¹

AB üye devletleri işgücü piyasası politikaları kapsamında GSYİH'nin ortalama olarak % 1,6 oranını aktif politikalar kapsamında harcamaktadır. Bu büyük miktarda mali kaynakların işsizlik üzerinde etkisi konusunda bazı şüpheler ve tereddütler mevcuttur. Karşıt gruplar bu harcamaların işsizlikle mücadelede sosyal mali kaynakların israfı görüşünderken, aktif politika destekçileri ise işsizlik ve yoksullukla mücadelede aktif politikalarının etkin olduğunu savunmaktadırlar. Bu şüpheleri gidermek amacıyla aktif politikalar farklı düzeyde değerlendirilmektedir.

Aktif işgücü piyasası politikalarının farklı etkilerini ölçmek ve değerlendirmek için literatürde çeşitli yöntemsel yaklaşımlar mevcuttur. Bu bölümde bu yaklaşımlar konusunda bilimsel tartışmalar ortaya konulmakta, çalışmanın aktif işgücü piyasası politikalarının mikro ve makro etkisini değerlendirmek için kullanacağı yaklaşım açıklanmaktadır.

---

²¹Ayrıca belirtilmesi gerekir ki programlar farklı disiplinler tarafından değerlendirildiği için araştırmacının ait olduğu disipline bağlı olarak sorunun farklı boyutuna eğilmekte ve dolayısıyla birbirine zıt ve farklı sonuçlar ortaya konulmaktadır (Varçın, 2004: 68).

2.2.1. Program Değerlendirme Yaklaşımları

Program değerlendirmeleri genelde üç yaklaşımla yapılmaktadır: i. *Süreç Değerlendirme*, "ortaya çıkan etkinlik ve verimlilik tahminlerinin nedenleri nelerdir?" ii. *Fayda-Maliyet Değerlendirme*, "programların fayda ile maliyetleri arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?" ve iii. *Etkinlik Değerlendirme*, " politika önlemlerinin ne kadar etkisi vardır?" Genelde bu prosedürler hem mikro hem de makro düzeyde yapılan değerlendirmelerde söz konusudur.

Aktif işgücü piyasası politikalarını değerlendirmek için çeşitli metodolojik çerçeveler farklı çalışmalar tarafından ortaya konulmaktadır (Dar ve Tzannatos 1999, OECD 1993, Fay 1996, Dar ve Gill 1998, Pierre 1999, Zubovic ve Subic 2011). Bu bölümde aktif programları değerlendirme yaklaşımları, yöntemleri ve teknikleri ele alınmaktadır.

2.2.1.1. *Süreç Değerlendirme Modeli (Process Evaluations)*

Programın güçlü ve zayıf yönlerini anlamak için, iç dinamiklere ve gerçek işlemlere odaklanan sürece dayalı bir program değerlendirme modelidir. Çıktının bizzat kendisinden çok, nasıl ortaya çıktığını incelemeyi amaçlar. Program geliştirmenin gelişim aşamasında geri bildirim sağlar. Ancak bir programın başarılı veya etkili olup olmadığını açıklamaz. Süreç değerlendirmesi, makro düzeyde yapılan değerlendirmelerden farklı olarak bir program ya da politikayı uygulama bazında dikey olarak değerlendirmeyi gerektiren bir yaklaşımdır (Dar ve Tzannatos, 1999). Schmid ve arkadaşları (1996), süreç değerlendirmesini bir eğitim programının

oluşturulmasından başlayarak programın yürütülmesinin çeşitli aşamalarını analiz eden bir yaklaşım olarak tanımlamaktadır.

2.2.1.2. Maliyet/Yarar Analizi (Cost benefit analysis) Değerlendirme

Bu niceliksel teknik, özel bir programın fayda ve maliyetlerini parasal olarak açıklamaktadır (Pierre, 1999). Başka bir deyişle, program maliyetlerini ve çıktılarını parasal değerlerle karşılaştıran, etkinliğe dayalı program değerlendirme modelidir (Dar ve Tzannatos, 1999). Bu yaklaşıma göre, birçok çıktının parasal karşılığını belirlemek ve genel olarak maliyetlerini ve yararlarını açıklamak zordur. Faydalar, programın katılımcılar üzerinde net etkisi (katılmayanlar ile kıyasta) ve genel ekonomide sağladığı diğer faydalardan (örneğin suç oranlarında düşüş) oluşmakta, maliyetler ise programlara yapılan harcamaları kapsamaktadır. Disney, et al,(1992) ifade ettiği gibi, bu tür değerlendirmelerde "*her bir iş için net maliyet*" kriteri, programın başarısını açıklamaktadır.

2.2.1.3. Etki Değerlendirme (Impact Evaluations)

Program değerlendirmelerde üçüncü yaklaşım ise etki araştırmasıdır; program etkinliğini değerlendirmede kullanılan bir başka yöntemsel yaklaşım "etki (impact)" diye adlandırılan yaklaşımdır (Varçın, 2004; Dar ve Tzannatos, 1999). AİPP konusunda etki değerlendirmelerin asil amacında, "*AİPP programlarına katılım işsizlerin durumlarında herhangi bir iyileştirme gerçekleştirmiş mi*" sorusu araştırılmaktadır (Pierre, 1999). Bu politikaların işgücü piyasasında istihdam ve ücretler üzerindeki olası etkileri sözkonusudur. Etki modeli, programın hedef kitlesi

üzerindeki etkisini inceleme konusu yapan, ürüne (çıktıya) dayalı bir program değerlendirme modelidir. Sosyal bilimlerde nedensellik kurmak zor olduğundan dolayı etki araştırması kendi içinde "program-merkezli" ve "hedef-kitle merkezli" değerlendirme yöntemi diye ikiye ayrılmaktadır (Schmid et al, 1996).

Program-merkezli değerlendirme fayda-maliyet analizi temeline dayanmaktadır; eğer programın nakit cinsten faydası maliyetinden fazlaysa, program başarılıdır demektir, aksi takdirde program başarısız olarak tespit tanımlamaktadır. Schmid ve arkadaşları (2004) program-merkezli yaklaşımının eksiklerine karşın hedef-kitle merkezli değerlendirme yaklaşımını ortaya koymaktadırlar. Geleneksel program merkezli yaklaşımın aksine, hedef merkezli yaklaşım "aşağıdan yukarıya" doğru incelemeyi içermektedir (Schmid et al, 1996). Hedef merkezli program değerlendirmeleri, programların etkisini katılımcıların çeşitli kazanımları temelinde yapmakta ve bu temelde program etkisini tespit etmeye çalışmaktadır (Varçın, 2004).

Bu çalışma, Avrupa ülkelerinde uygulanan AİPP programlarının istihdam ve işsizlik üzerinde etkisini açıklamak amacıyla üçüncü yaklaşım yani etki değerlendirme yaklaşımından konuyu takip etmektedir.

2.3. AİPP'nin Etki Değerlendirmesi

Aktif işgücü piyasası politikaları ile ilgili ideal etki değerlendirmesi üç aşamadan oluşmaktadır (Fay, 1996; Hujer et al, 2004). Birincisi, "**makro-değerlendirmeler**" olarak aktif politikalarının net sosyal faydalarını değerlendirmektir. İkincisi söz konusu politikaların "**mikro-değerlendirme**"

kapsamında *katılımcılar* üzerinde etkisini tahmin etme çabasıdır. Son olarak, fayda maliyet bakımından en iyi sonuçların alınıp alınmadığını değerlendirmektir.

Dolayısıyla, AİPP programlarının etki değerlendirmesi, hem mikro düzeyde hem makro düzeyde yapılmaktadır. Mikroekonomik düzeyde nicel analizler, *yarı deneysel* ve *deneysel analizi* olarak iki şekilde yapılabilir.

2.3.1. Makroekonomik Değerlendirmeler

Aktif politikaların nihai hedefinde işsizlik oranını düşürülmesi olduğundan dolayı, bu politikaların etkinliğini değerlendiren makroekonomik yaklaşımı AİPP harcamalarıyla toplam işsizlik veya toplam istihdam arasında ekonometrik ilişkiyi incelemektedir (Boone ve Ours, 2004). Bu analizin esas avantajı aktif programların genel ekonomideki net etkilerini vermesidir. Fakat makroekonomi değerlendirmeleri ikame ve dışlama gibi etkiler konusunda detaylı bilgi vermemektedir.

Makroekonomik değerlendirmeler daha çok politika oluşturan ve uygulayan merciler tarafından desteklenmektedirler. Zira siyasal olarak muhalif kesimler devletin mali kaynaklarının aktif programlar kapsamında israf edilişi tezini savunmaktadır.

Makroekonomik analizlerin yapılması için başta gelen en önemli sorun kuramsal ve teorik çerçevede işgücü piyasası değişkenleri arasındaki ilişkiyi açıklamaktır.

AİPP'nin makro değerlendirmelerinde "istihdam", "işsizlik" ve "ücret"ler bağımlı değişken olarak modelde yer almaktadır. Bu tür değerlendirmelerde temel bağımsız değişken AİPP programlarıdır. Boone ve Ours'ın 2004'te yaptığı bir

çalışmada 1985-1999 yılları arası 20 OECD ülke verilerine göre AİPP programlarını temsilen bu programlara yapılan harcamaları bağımsız değişken olarak ele alarak, işgücü yetiştirme, kamu çalışma programları ve sübvansiyon programlarının toplam işsizlik üzerinde etkisini değerlendirmektedir²².

"Toplam etki" değerlendirmesi adıyla da bilinen makroekonomik değerlendirme modeli, AİP programlarını bağımsız değişkenlerden biri olarak modelde yer vermektedir.

$$u_t = \beta_0 + \beta_1 x_t + \beta_2 y_t + \beta_3 \Delta^2 p_t + \varepsilon_t \quad (2.1)$$

Makro değerlendirmeler, toplam AİPP harcamalarının istihdam ve/veya ücret üzerinde toplam etkisini belirlemeye çalışmaktadır. Yukarıdaki denklemde u_t işsizlik oranını t zamanı için gösterir. x_t vektörü işgücü piyasası kurumlarını ifade ederken, y_t , AİPP harcamalarını ve $\Delta^2 p_t$ enflasyon oranındaki değişimi göstermektedir. Son olarak, ε_t hata payını ifade etmektedir. Makro değerlendirme modelinde, β_2 katsayısının negatif olduğu durum AİPP harcamalarının işsizlik üzerinde negatif etkisi ve dolayısıyla istihdam üzerinde pozitif etki yaratabileceği anlamına gelmektedir.

AİPP'nin makroekonometri değerlendirmeleri iki türde yapılmaktadır. Birincisi, araştırmacı makroekonomi modeli kapsamında, makro verileri kullanarak nedensellik ilişkisi çerçevesinde aktif programların toplam istihdam üzerinde etkisini tahmin etmeye çalışmaktadır. İkincisi ise, araştırmacı makroekonomi modelden

---

²²Bu çalışmaya göre, işgücü yetiştirme programlarının işsizliği azaltmada daha etkin olduğunu, kamu çalışma programlarının bir miktar etkin olduğunu ve sübvansiyon programlarının ise hiç etkinliğinin bulunmadığını tespit etmişlerdir. Ayrıca bu araştırmaya göre sendikalaşma oranı ve işsizlik ödeneklerindeki artışlar, işsizliğin yükselmesine neden olmaktadır.

yararlanarak özel aktif programın uygulandığı durumda ekonomide hangi etkiler yaratacağını tahmin etmeye çalışmaktadır (ayrıntılı bilgiler için bkz. Pierre, 1999: 16).

AİPP'nin makroekonomik etkilerini tahmin etmek çok basit ve anlaşılabilir olmadıkları için mevcut literatürde mikroekonomik değerlendirmeler göre sayısal olarak sınırlı kalmaktadır. Ancak makroekonomik etki değerlendirmeye yönelik çalışmaların sayısı giderek artmaktadır. Makroekonomik değerlendirmeler özellikle ülkeler arası karşılaştırmalarda ilgi kazanmaktadır. Layard ve Nickell (1986), Jackman et al, (1990), Layard et al, (1991), Calmfors (1994 ve 1995), Forslund ve Krueger (1994), Jackman (1994), Bellman ve Jackman (1996)²³, Hujer et al, (2002), ve Hujer et al, (2004) gibi araştırmacılar bu konuda farklı yayınlar yapmışlardır.

2.3.2. Mikroekonomik Değerlendirmeler

AİPP programlarına katılım, sonuç bakımından *katılan bireyleri etkiliyor mu* sorusu mikroekonomik değerlendirmelerin temel sorusunu oluşturmaktadır. Mikroekonomik yöntemi, katılımcıların program öncesi ve program sonrası işgücü piyasasındaki istihdam şansı, işsizlik süresi veyahut gelir düzeylerini amaç değişken olarak dikkate almaktır. Yöntemdeki varsayım AİPP'nin sonucunda bireylerin beşeri sermayelerinin gelişmesi (Hujer et al, 2004) ve dolayısıyla nedensellik ilişkisi çerçevesinde herhangi bir iyileşmenin gerçekleşmesidir. Avrupa'da çok yaygın olan aktif işgücü piyasası politikaların etkinlik ölçüsü, daha çok aktif programların

---

²³ Bellman ve Jackman bu araştırmada 17 OECD ülkede 1975-1993 dönemi için çeşitli AİP programlarının etkisini işsizlik oranı, uzun vade işsizlik, istihdamın büyüme oranı, işgücüne katılım oranı ve ücretler gibi işgücü piyasası değişkenleri üzerinde araştırmışlar.

"istihdam" ve "yeniden istihdam" şansı üzerindeki etkisidir. Mikroekonomik bağlamda, bu yöntem işgücü arz eğrisinin tam esnek olduğunu varsaymaktadır.

Geleneksel olarak işgücü piyasası politikalarının değerlendirilmesi bireysel politika araçları ve programları ile nitelendirilmekte (Schmid, et al. 1996) ve mikroekonomik değerlendirme yaklaşımına odaklanmaktadır; hâlbuki bu yaklaşım genellikle aktif politikaların programlara katılmayanlar üzerinde etkisini dikkate almamaktadır (Hujer et al, 2004).

AİPP programlarının mikroekonomik değerlendirme teknikleri Heckman ve Hotz (1989), Heckman, Lalonde ve Smith (1999), Dar ve Gill (1998) ve Smith (2000) gibi çok sayıda araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

2.3.2.1. Mikroekonomik Değerlendirme Teknikleri

AİPP değerlendirmek için çeşitli teknikler kullanılmaktadır. Dar ve Gill (1998), OECD ülkelerinde yeniden yetiştirme programlarını değerlendirme amacıyla yaptıkları çalışmada, değerlendirmeleri "*bilimsel*" ve "*bilimsel olmayan*" değerlendirmeler olarak iki ana kategoriye ayırmaktadır. "*Uygulama*" ve "*kontrol*" grupları olarak iki grup arasında program etkisini değerlendiren bilimsel mikroekonomik değerlendirmeler, "*deneysel*" ve "*yarı-deneysel*" analizler olarak sınıflandırılır. Bilimsel olmayan tekniklerde programı değerlendirmek için kontrol grubu sözkonusu değildir.

AİPP programına katılanların sonuçları ile programa katılmayanların sonuçları ortalamasının karşılaştırılması deneysel ve yarı-deneysel teknikleri arasındaki temel farkı oluşturmaktadır. Başka bir ifade ile her iki teknikte, uygulama

grubu ile kontrol grubunun sonuçları önem taşımaktadır. Genelde, istihdam şansı (işsizliğin azalışı) ve beklenen gelir düzeyi AİPP programlarının çıktıları olarak bilinmektedir (Pierre, 1999).

Deneysel analizlerde, değerlendirme deneyler üzerinde yapılmaktadır. Klasik şekilde tasarlanan deneysel tekniklerde, müdahale öncesi yani aktif programın uygulamaya geçmesinden önce rastgele şekilde deneyler "*uygulama*" ve "*kontrol*" grupları²⁴ şeklinde seçilir. Şöyle ki, önce programa katılma koşullarını sağlayan bireyler seçilir ve sonra seçilen kişiler arasından rastgele şekilde uygulama grubu seçilir. Rastgele şekilde seçilen kişiler üzerinden, programa katılanlar ile katılmayanların ortalama çıktılarının karşılaştırılmasından programın *net etkisi* belirlenir (Pierre, 1999: 12-13).

Deneysel tekniğin en çekici özelliği iki grup arasındaki sonuçların rahatlıkla karşılaştırılmasıdır. Diğer yandan deneylerin tesadüfi şekilde seçilmesi ve yanlılık sorununun çözülmesi de bu tekniğin avantajlarındadır.

Rastgele atama yoluyla kişileri *seçme başarısızlığı*, farklı gruplarda yer alarak bireylerin *davranış değişimi*, çok sayıda örnekleme bağlı olarak yüksek maliyetler ve etik açıdan bazı kişileri programa dahil etme ya dışlama sorunu deneysel tekniğin risklerindedir (Dar ve Grill, 1998: 80-81).

Yarı-Deneysel analizler, programın uygulandığından belli bir zaman sonra yapılmaktadır. Yarı deneysel analizlerde, uygulama grubu programa katılanlardan ve kontrol grubu ise aynı özelliklere sahip ancak programlara katılmayan kişilerden

---

²⁴Kontrol ve uygulama gruplarındaki bireylerin gözlenen özelliklerinin bir dereceye kadar farklı olmaları kaçınılmazdır, dolayısıyla bu gruplar bile AİPP programlarının yokluğunda farklı iş bulma başarı oranlarının olması muhtemeldir. Bu farkı kontrol etmek için, eşleştirilmiş çiftler yaklaşımı kullanılarak "sentetik kontrol grupları" inşa olmuştur.

oluşmaktadır. Ancak deneysel analizlerle kıyasta, bu analizde kontrol ve uygulama grupları program sonrası araştırmacı tarafından oluşturulmaktadır. Bir kontrol grubunun mevcut olmadığından değişik teknikler ile kontrol grubu oluşumu yapılmaktadır. Dolayısıyla bu teknikte uygulama ve kontrol grupları programdan sonra seçilir, program etkisi de uygulama grubu çıktıları üzerinden belirlenir.

Diğer yöntemlere göre müdahale sonrası uygulama ve kontrol gruplarının seçimi ve dolayısıyla daha düşük maliyetli olması ve her zaman yapılabilirliği yarı-deneysel tekniklerin avantajlarındandır. Ancak istatistiksel açıdan kompleks sonuçların meydana gelmesi bu tekniğin sakıncalarıdır (Dar ve Gill, 1998: 81). Yarı deneysel analizde temel sorunu teşkil eden seçme yanlılığı (selection bias) tahminlerin dikkatini ve doğruluğunu etkilemektedir. Dolayısıyla, bu tür değerlendirmelerde uygulama ve kontrol grupların seçiminde dikkatli olmak gerekir (Dar ve Tzannatos, 1999; Pierre, 1999).

2.3.2.2. Başarı Kriterleri

Program değerlendirmede ilk adım ve önemli bir unsur, program "*çıktılarını*" değerlendirmek için uygun ölçülerin tanımlanması ve seçimidir. Hangi ölçüleri dikkate almak gerekiyor ve hangi ölçü/ler değerlendirilen programın başarısını tanımlıyor sorusu program değerlendirmelerde önem taşımaktadır. Aktif işgücü piyasası politikalarının etki değerlendirmesinde gerçekten bazı soruları yanıtlamak gerekmektedir. *Neyi ölçmeye çalışıyoruz? Hangi iktisadi değişkenler aktif politikaların etkilerini açıklamaktadır? Bu etki nasıl ölçülmektedir?*

Mikroekonomik değerlendirmelerde katılım öncesi ve sonrası olarak iki durumu karşılaştırmak yaklaşımıyla "*ücret*" ve "*istihdam*" artışları ve/veya "*işsizlik süresinin*" azalması program "*etkisi*" ve **sonuç değişken** olarak dikkate alınmaktadır. Ancak farklı amaçlarla yapılan müdahaleleri aynı sonuçlarla değerlendirmek de doğru değildir.

AİPP'nin katılımcılar üzerinde olası etkilerini değerlendiren mikroekonomik değerlendirmelerde bazen istihdam veya yeniden istihdam şansı gibi tek amaç değişken kullanılmaktadır. Bazen de işsizlik süresi, ücret ve istihdam şansı gibi kaç değişken üzerinden etki değerlendirmesi yapılmaktadır. Amaç değişkenlere göre araştırmacılar farklı modeller ve çeşitli tahmin ediciler kullanmaktadır. Bu konuda ayrıntılı bilgiler EK 1'de sunulan tablolarda gösterilmektedir.

Disney et al. (1992)'e göre Avrupa'da yapılan AİPP değerlendirmeleri genellikle programların "*yeniden istihdam*" şansını değerlendirme "ölçüsü" olarak dikkate almaktadır. Dolayısıyla, özellikle mikroekonomik değerlendirmelerde, işgücü piyasası arz eğrisinin tam esnekliği varsayılmaktadır. Bu ölçüye göre i. programlara katılan bireylerin yeniden istihdam şansı katılmayan ve istihdam olmayan bireylere göre daha yüksek olması ve ii. bu tür programlara katılan bireylerin çalışma süresi ve istihdam süresi diğer bireylere göre uzun olması, program için "*başarı*" anlamını taşımaktadır.

ABD'de yapılan AİPP değerlendirmelerini dikkate aldığımızda genelde programlara katılımın bireylerin ücret ve gelirleri üzerindeki etki dikkate alınırken, AB'nde yapılan değerlendirmeler katılım sonrası bireylerin istihdamı ve işsizlik süresi üzerinde muhtemel etkilerini değerlendirilmektedir.

2.3.2.3. Mikroekonomik Etkinin Ölçümü

Mikroekonomik değerlendirmelerin en temel görevi programın katılımcılar üzerinde nedensellik etkisini örneğin; gelir, istihdam şansı veya işsizlik süresi gibi değişkenler üzerinden belirlemektir. Bu değerlendirmeler tipik olarak, nedensellik soruları kapsamında *potansiyel çıktılar yaklaşımı* -Roy (1951) ve Rubin (1974)- üzerine kurulmaktadır. Bu modelde her kişi uygulama (1) ya kontrol (0) gruplarından birinde yer almaktadır. *i.* birey için aktif programın nedensellik etkisi, uygulamaya katılım sonucunda elde edilen sonuçlar (Y_1) ve aynı kişinin programa katılmadığı durumunda elde edilen sonuçlar (Y_0) arasındaki farkın tahmini potansiyel çıktıları ifade etmektedir.

Tablo 4. Mikroekonomik Değerlendirmede Potansiyel Sonuçlar Yaklaşımı.

Grup	Potansiyel Sonuçlar	
	Y_1	Y_0
Uygulama etkisi (D = 1)	Gözlenebilir $E(Y_1 : D = 1)$	Karşı olgu $E(Y_0 : D = 1)$
Kontrol grubu (D = 0)	Karşı olgu $E(Y_1 : D = 0)$	Gözlenebilir $E(Y_0 : D = 0)$

Dolayısıyla, değerlendirme problemi aynı kişi için iki sonuç değişkenden (Y_1, Y_0) birinin gözlenmesi üzerinde kurulmaktadır. Uygulama grubu üzerinde uygulama etkisini tahmin etmek için, kimi zaman uygulama grubundaki bireylerin programa katılmama durumunda muhtemel sonuçları yani $E(Y_1 : D = 0)$ tahmin edilmektedir. İki potansiyel çıktı arasındaki fark, *uygulama etkisi* olarak tanımlanmaktadır:

$$\Delta_i = Y_{1i} - Y_{0i}. \quad (2.2)$$

Her bireyin aynı zamanda her iki durumda bulunamadığından her birey için gözlenen çıktı aşağıdaki gibi yazılır:

$$Y_i = Y_{1i} \cdot D_i + (1 - D_i) \cdot Y_{0i}, \quad (2.3)$$

Ki $D_i \in \{0,1\}$ ikili uygulama göstergesidir. $D=1$ programa katılım ve $D=0$ programa katılmama durumunu ifade etmektedir.

Denklem (2,2)'de, Δ_i aktif işgücü piyasası özel programının i . birey üzerinde etkisini ifade etmektedir. Değerlendirmeye ilgili özellikle eski literatürde programın tüm bireyler üzerinde aynı olduğunu varsaymaktadır (Smith, 2000). Bu, AİPP programlarının katılımcılar üzerinde homojen etki yarattığı anlamına gelmektedir. Bu varsayım kapsamında ortak etki olarak, tüm bireyler için (i), $\Delta_i = \Delta$ dır. Başka bir ifadeyle, her birey için (i), Δ_i tahmin etmek imkânsızdır, dolayısıyla *ortalama uygulama etki* (Average Treatment Effect, ATE) tahmin edilmeye çalışılmaktadır.

$$\Delta_{ATE} = E(\Delta) = E(Y_1 - Y_0 | D = 1) = E(Y_1 | D = 1) - E(Y_0 | D = 1). \quad (2.4)$$

Ortalama uygulama etki, iki çıktı arasındaki farkı ifade etmektedir²⁵. Ancak ortalama etkinin tahmini, deneysel ve deneysel-olmayan çalışmalar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Deneysel çalışmalarda denklem (2,4)'ün en sağ kısmı gözlenmemektedir. Katılımcıların rastgele olarak kontrol ve uygulama gruplarına seçildikleri için, katılımcıların programa katılmadığı hipotetik sonuçlar ile katılmayanların beklenen sonuçları arasında fark yoktur;

---

²⁵ Popülasyon ortalama etki (ATE) aslında bireylerin rastgele şekilde uygulama dâhil edildiğinde beklenen sonuçlar nedir sorusunu yanıtlamaktadır.

$$E(Y_0|D = 1) = E(Y_0|D = 0). \quad (2.5)$$

Dolayısıyla katılımcıların karşı olgu çıktıları (counterfactual outcome) katılmayanların sonuçları tahmininden elde edilmektedir (ayrıntılı bilgiler için bkz. Smith, 2000).

Yukarıdaki varsayım deneysel-olmayan mikroekonomik değerlendirmelerde gerçekleşmemektedir. Sosyal programları değerlendirirken karşı olgunun inşa edilmesi (counterfactual) başta gelen sorunlardandır. Bir kişinin aynı zamanda iki ya daha farklı durumunda bulunabilmemesi değerlendirme probleminin esasını oluşturmaktadır²⁶ (Schmid, 1996).

Başka bir ifadeyle deneysel-olmayan çalışmalarda $E(Y_0|D = 1) \neq E(Y_0|D = 0)$ olduğundan dolayı $E(Y_0|D = 0)$ genelde gerçek çıktılar için iyi bir proksy değişken değildir. Dolayısıyla deneysel-olmayan değerlendirmelerde *seçim yanlılığı* sorunu meydana gelmektedir (Thomsen, 2009). Şöyle ki;

$$\begin{aligned} \Delta_{ATE} &= E(Y_1|D = 1) - E(Y_0|D = 0) \\ &= E(Y_1 - Y_0|D = 1) + \{E(Y_0|D = 1) - E(Y_0|D = 0)\} \end{aligned} \quad (2.6)$$

denkleminin en son kısmı katılmama sonrası hipotetik ve gerçek çıktılar arasındaki fark olarak seçim yanlılığına işaret etmektedir. Seçim yanlılığı sorununu gidermek

---

²⁶Özellikle eğitim programlarında karşı olgunun inşası deneysel araştırmaların yapılmasını zorlaştıran konulardandır. Birey aynı anda hem katılımcı olarak uygulama grubunda hem de kontrol grubunda yer alması mümkün değildir ve iki pozisyondan sadece birinde yer alabilir.

için uygulama ve kontrol gruplarındaki bireylerin gözlenen özelliklerini X vektörüyle gösterdiğimizde "*koşullu bağımsızlık varsayımı*"nı ((CIA)) kabul edilmektedir²⁷.

Deneysel-olamayan çalışmalarda, denklem (2,6)'de belirlenen ortalama uygulama etkiyi tahmin etmek amacıyla çeşitli teknikler kullanılmaktadır. Bu değerlendirmelerde araştırmacının elde ettiği veri türleri, teorik model ve istenilen parametrelere göre "*enstrümantal değişken tahmincisi*", "*farklılıklar- içinde- fark tahmincisi*", ve "*eşleştirilmiş çiftler*" teknikleriyle yapılmaktadır (bu teknikler ile ilgili ayrıntılı bilgiler için bkz. Blundell ve Dias, 2002; Thomsen, 2009).

Aktif işgücü piyasası programlarının mikroekonomik değerlendirmeler kapsamında katılımcılar üzerindeki etki değerlendiren çalışmalar genellikle yukarıda açıklanan yöntemi izlemektedir. Farklı çalışmalar bu etkiyi çeşitli teknikler ile değerlendirmeye çalışmaktadır, ancak aynı soruya yanıt bulmak açısından tüm çalışmalar arasında benzerlikler mevcuttur. Farklı etkileri ortaya koyan bireysel çalışmalarını sentez edip daha güvenilir sonuçlara ulaşmak amacıyla 3. bölümde meta-analizi yöntemiyle aktif işgücü programları için etki değerlendirmesi yapılacaktır.

---

²⁷ X 'e şartlandırmak, seçim hatasını ortadan kaldırır. Gerçi farklı özellikler yani X 'lerle uygulama ve kontrol gruplarının karşılaştırılması mümkün değil, ancak X özellikleriyle şartlandırmak uygulamaya katılmayanlar için potansiyel çıktılar karşılaştırılmaktadır.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmada kullanılmış desen tanımlanmıştır. Bu bölümde ilk olarak araştırmanın yöntemi belirtilmiştir. İkincisi, varolan çalışmalardan verilerin nasıl toplandığı ve meta analiz çalışmasına dâhil edilen araştırmaların kriterleri açıklanmıştır. Üçüncüsü, araştırmaya ait bağımlı değişkenlerden bahsedilmiştir. Dördüncüsü, araştırmaya dâhil edilen çalışmaların karakteristikleri verilmiştir. Beşincisi ve son olarak araştırmanın analizinde kullanılmış meta analitik etki büyüklüğü analizi istatistik yöntemleri sunulmuştur.

3.1. Yöntem: META-ANALİZİ

3.1.1. Meta-Analizi Nedir?

Birçok bilim dalında ilgi çeken en güncel konulardan biri, aynı konuda yapılmış birbirinden bağımsız çalışma çıktılarının sentez edilmesidir. Belli bir konu alanına dönük, birbirinden bağımsız birden fazla araştırma sonucunun birleştirilmesi, bulguların yeniden analiz edilmesi ve bu analiz sonunda yeni sonuçlara ulaşılması da sıkça rastlanılan bir bilimsel çalışma yaklaşımıdır. Lipsey ve Wilson'un (2000; 2) da ifade ettikleri gibi, meta-analizi, belirli bir konuda yapılmış, birbirinden bağımsız, birden çok çalışmanın sonuçlarını birleştirme ve elde edilen araştırma bulgularının istatistiksel analizini yapma ve bunları yeniden yorumlama yöntemidir.

Meta-analizi, araştırma sonuçlarını gözden geçirerek bireysel çalışmalardan veri aktarma yoluyla nicel bir biçimde etki büyüklüğü denilen ve sonra birleştiren ve bu bilgiyi analiz etmek için kullanılan bir metottur (Durlak, 2003). Meta-analizi, "çalışmaların çalışması" olarak da ifade edilmektedir. Meta-analizi, her çalışma için bir "etki büyüklüğüne" karar verme ve bu etki büyüklüklerini birleştirme prensibine dayanmaktadır (Karasoy ve Ata, 2008).

"Meta-analizi" terim olarak ilk kez 1976 yılında, *Gene Glass* tarafından "genel sonuçlar elde etmek amacıyla istatistiksel analizlerin sonuçlarının analizi" olarak ifade edilmiştir ve meta analizi "araştırmaların araştırması" olarak tanımlanmıştır (Glass, 1976: 3). Gerçi terim olarak meta-analizi yeni sayılmakta, ancak mevcut araştırmaların istatistiksel birleştirme kavramı çok eskilere dayanmaktadır (örneğin; Pearson, 1904'te açıkladığı Rho ve Kendall, 1938 Tau'su). Çalışma sonuçlarını birleştirmenin nicel yöntemleri ilk kez 1930'ların başlarında tanımlanmıştır²⁸ (Akgöz et al, 2004).

Glass (1976), veri analizlerini üç düzeyde yapılmasını ayırmaya çalışmıştır: a) "Birinci analiz"; bir araştırma çalışmasının verilerinin ilk olarak çözümlenmesi yani ilk istatistiksel süreçlerin uygulanmasıdır; b) "İkincil analiz"; aynı araştırma sorusuna yanıt aramak amacıyla araştırma verilerinin daha üst düzey istatistik süreçlerle yeniden çözümlenmesi ya da eski verilerle yeni sorulara yanıt arama işlemidir; c) "Meta-analizi"; birden fazla yapılan araştırmaların bulguları yeniden özetlenerek tek bir araştırma çatısı altında toplanması yöntemini önermiş ve yönteme "meta analizi" demiştir.

---

²⁸1931'de L. H. C. Tippett çalışmaların tümünden tek bir p değeri elde etmek için minimum p değerini kullanmayı önermiştir. 1954'te Cochran tarafından parametre değişkenlerini kestirmek için farklı yer, zaman ve birimlerde uygulanmış araştırmalar uygun biçimde bir araya getirilerek ortak bir karşılaştırma yöntemi geliştirilmiştir.

1970'lere kadar halen sosyal bilimlerde ilgi odağına dönüşmeyen bu yaklaşım, 1970'lerin sonundan itibaren özellikle psikoloji alanında kendine has yer bulmayı başarmıştır (Card, 2012). Ancak ilk defa, 1977 yılında, "A review on the effectiveness of psychotherapy by Smith and Glass" adlı bir yayında, literatür taramanın yeni yöntemlerine dikkat çekilmiştir. Smith ve Glass, birçok çeşitte araştırmanın birleştirilerek istatistiksel olarak yorumlandığı bu çalışmada Meta-Analiz yöntemini ilk defa kullanmışlardır.

Meta-analizi (analiz sonrası analiz) olarak adlandırılan bu çalışma yaklaşımı, program değerlendirme çalışmalarında da yaygın biçimde uygulanmaktadır (Sağlam ve Yüksel, 2007). Günümüzde meta analizi, tıp, eğitim, psikoloji, biyomedikal bilimler ve daha pek çok alanda yaygın olarak kullanılmaktadır.

Meta-analizi, bilimsel araştırmada bir literatür tarama yöntemidir. Diğer literatür tarama yöntemlerinden farkı, araştırma bulgularının bir araya getirilip bütünleştirilmesinde ve analizinde istatistiksel yöntemleri temel almasıdır. "Rapor (bilanço) özetleri" ve "oy sayımı" yöntemleri meta-analiz yönteminin alternatifleridir. Rapor özetleri birincil araştırmaları ifade etmekte ve çalışmalara ağırlık vererek yeni sonuçlar elde etmeye çalışmaktadır. Oy sayımı yaklaşımı ise pozitif, negatif ve geçersiz çalışmaları niteliksel analizler yapmak amacıyla hesaplamaktadır (Littell et al, 2008: 10-11). Göreceli olarak daha niteliksel analizlere ağırlık veren bu yaklaşımlar yanında meta analizinin bazı avantajlarından bahsetmek mümkündür.

Farklı literatür taraması formlarından biri sayılan meta analiz yöntemini iki konu yani "odak noktası" ve "sentez yöntemi" açısından diğer yaklaşımlardan farklılıkları bulunmaktadır. Meta-analiz yöntemi araştırmaların neticeler ve elde ettikleri "sonuçlar" yerine "çıktılar" üzerine odaklanarak, etki büyüklüğü

değerlendirmesi yapmaktadır. Oysaki teorik taramalar, aynı alanda yapılan çalışmaların farklı teorik açıklamaları üzerinde (örneğin, psikolojik taramalar) odaklanmaktadır. Meta-analiz yaklaşımını diğer literatür değerlendirme yaklaşımlarından farklı kılan diğer husus ise, araştırma bulgularını yeniden sentez etme yöntemidir. Bu yaklaşım ile, bireysel çalışmaların çıktıları nicel bir şekilde sentez edilerek etki büyüklüğü analizi yapılmaktadır (Card, 2012).

Meta-analizinde ilgili bütün çalışmaları belirlemek oldukça önem taşımaktadır. Ancak, literatür taraması sonucunda bulunan tüm çalışmalar meta analizine dahil edildiğinde hatalı ve yanlı sonuçlar yaratmaktadır (Erdoğan, 2011).

Meta-analiz yöntemini kullanırken dikkat edilmesi gereken diğer bir husus, meta analiz ile "sistemik derleme" arasında ilişkiyi kavramaktır. Sistemik derleme ve meta analizi bir derleme türü olup karıştırılmaktadır. Sistemik derleme karar mercileri için rasyonel bir şekilde mevcut bilimsel çalışmaların sonuçlarından bilgi toplamayı gerektirmektedir. Hâlbuki meta analizinde bu bilgileri sentez etmek ve yeniden istatistiksel bulgular ortaya koymak gerekir (Pang et al, 1999). Sistemik derleme, aslında, analizde istinat edilen belge ve dokümanların yanlılık ve rastgele hatalarını minimize edilmesi amacıyla yapılmaktadır. Meta-analizi sistemik derlemeyi gerektirirken, sistemik derleme formatı içinde yer almaktadır (ayrıntılı bilgi için bkz. Littell et al, 2008).

Shelby ve Vaske (2008), meta-analizinin faydalarını a) araştırma bulgularının pratik önemini dikkate alan bir imkan ve b) nicel araştırma sentezi için titiz bir metodoloji olarak iki kategoride tartışmaktadır. Niteliksel literatür derlemeleri, çalışmalar arası istatistiksel farklılıkları dikkate almamaktadır. Abramson (1994; akt. Akgöz et al, 2004) belirli bir konuda yapılmış, birbirinden bağımsız, birden çok

çalışmanın bulgularını birleştirmenin avantajlarını şöyle belirtmiştir: i) bireysel çalışmaların benzer bulgulara sahip oldukları durumda, elde edilmiş sonuçların geçerliliği daha da kuvvetli hale gelecektir; ii) çok küçük örnekleme sahip olan bireysel çalışmaları istatistiksel anlamlılık ile sonuçlanmak için meta-analizi çalışmaların bulgularını birleştirerek bunun üstesinden gelebilir.

Meta-Analiz yöntemine bir çok yönden eleştiriler yöneltilmektedir (Eysenck (1978), Borenstein et al, (2009), Card (2012)). Bu eleştirilerden birincisi, ilgili alandaki araştırmaların, araştırmayı yapan araştırmacılar ve araştırmayı yayınlayacak olan bilimsel dergi editörlerinin eğilimlerinin neden olduğu "çekmeceye kalan dosyalar" sorunudur.

Bir başka eleştirel yaklaşım ise meta-analizi çalışmalarında, "elmalarla portakalların birbirine karıştırıldığı" şeklindeki iddiadır. Birçok yönden farklı özellikler taşıyan çalışmaların bir araya getirileceği düşünülürse bir bakıma haklı olan bir yaklaşımdır. Ancak meta-analiz çalışmasında girdiler "elmalar ve portakallar" olduğunda sonuçlar ve yorumlar mutlaka çalışmaların tamamını kapsayacak daha geniş kapsamlı bir üst "meyveler" kümesini işaret eder.

Meta-analizi yöntemine yönelik diğer bir eleştiri yanlı ve hatalı çalışmaların analize dâhil edilmesidir. Hatalı çalışmaların meta-analizine dâhil edildiği durumunda yanlış sonuçlar elde edilir, zira "çöpten çöp çıkar"²⁹ (ayrıntılı bilgiler için bkz. Shelby ve Vaske, 2008)).

Dolayısıyla, bu eleştiriler yanında meta-analizlerde sıkça karşılaşılan sorunlar şöyledir: i) Meta-analizi uygulamasında karşılaşılan problemlerin en başında farklı çalışmaların birleşiminden kaynaklanan potansiyel hata ve yanlılık gelmektedir; ii)

---

²⁹ garbage in-garbage out.

Meta analizinde karşılaşılan diğer bir problem heterojenliktir. Farklı zamanlar, farklı ülkeler ve farklı koşullar altında yapılan araştırmalar mutlaka varyans heterojenliği temel sorunlardan sayılmaktadır.

3.1.2. Etki Büyüklüğü ve Meta-Analizinde Kullanılan İstatistiklerini Tanımı

Meta analizinin temel konusunu teşkil eden "etki büyüklüğü", ilk olarak 1977 yılında Cohen tarafından ortaya konulmuş ve daha sonra çoğu araştırmacılar tarafından (örneğin, Glass ve Smith, 1977; Glass, 1978) geliştirilmiştir. Etki büyüklüğü veya etki genişliği (uygulama etkisi, treatment effect)³⁰ genellikle iki değişken arasındaki ilişki miktarı veya iki grup arasındaki farklılığın miktarı olarak kullanılan bir indeks değeridir. Uygulama grubu ve kontrol gruplarının ortalamaları arasındaki farklılığın miktarı ve bu farkın standart sapma birimine bölünmesiyle her bir bireysel çalışma için etki büyüklüğünü hesaplanmaktadır (Cook ve Leviton, 1980).

İki değişken arasındaki ilişki gücünü ifade eden "etki büyüklüğü" meta-analizinde özet istatistik olarak kullanılmaktadır (ayrıntılı bilgi için bkz. Hedges ve Olkin, 1985; Lipsey ve Wilson, 2000;). Etki büyüklükleri deneysel ve deneysel olmayan bireysel çalışma sonuçlarının sentezi için doğal parametrelerdir (Hedges ve Olkin, 1985). Meta-analizinde her bir bireysel çalışma için bir etki büyüklüğü hesaplanması üzerinden tüm çalışmalar için ortalama etki büyüklüğü elde edilmeye çalışılmaktadır.

Sayısız etki büyüklüğü türleri mevcuttur. Etki büyüklükleri verinin biçimine göre değişiklik göstermektedir. Genelde bu analizlerin veri türleri iki ana kategoriye

---

³⁰Konumuz açısından, bu çalışmada "treatment effect" sözcüğü "uygulama etkisi" olarak çevrilmiştir.

ayrılmaktadır: *grup karşılaştırma* ve *korelasyonel ilişki* veri türleri. Bu iki kategori de kendi içlerinde alt kategorilere ayrılmaktadır³¹ (Rudy, 2001). Meta analizine dâhil edilen her bir çalışmanın sonuç değişkeni "binary" yapıya sahip olduğu durumda, yani uygulama ve kontrol grubunda, olayın görülme sıklıkları arasındaki fark dikkate alınmaktadır. Sonuç değişkeni sürekli bir yapıya sahip ise, iki grup ortalamaları arasındaki farklılığın derecesi ve iki bağımsız değişken arasındaki ilişkinin derecesi olarak iki alt başlık altında toplanmaktadır (Deeks, 2002).

Grup karşılaştırma meta-analizinde en yaygın kullanılan veri türüdür. Özellikle, ilgilenilen bir değişkenin iki kategorili olduğu durumda, hesaplanan üç istatistik değeri mevcuttur. İki grup, yani uygulama grubu ve kontrol grubu arasında risk veya odds karşılaştırılmaktadır. En sık kullanılan özet istatistikleri, nisbi risk (risk oranı, RR (Relative Risk)), odds oranı (OR, (Odds Ratio)) ve risk farkı (RD, Risk Difference) olarak verilmektedir. Özet istatistiklerinin hesaplanmasında tablo 5'teki gibi çapraz tablolardan yararlanılmaktadır.

Uygulama grubunda ilgilenilen olayın (işsizlik veya istihdam) görülme olasılığının, kontrol grubunda ilgilenilen olayın görülme olasılığına oranlanması ile hesaplanır. Tablo 5'ten yararlanılarak aşağıdaki gibi formüle edilmiştir. İlgilenilen olay, işsizliği varsaydığımızda, *i.* çalışma için, uygulamadan sonra uygulama grubundan işsiz kalan kişi sayısı A ile gösterilmektedir. B, uygulama grubundan istihdam edilen kişileri ifade etmektedir. Dolayısıyla, A ile B sayısının toplamı yani n_t , uygulama grubunun toplam sayısını göstermektedir. Kontrol grubunda, yani uygulanan programlara katılmayan bireyler arasından işsiz kalan kişi sayısı C ile

---

³¹Grup karşılaştırma meta-analizi (group contrast): a) İşlem etkililiği (treatment effectiveness) veya b) Grup farklılığı (group differences) Korelasyonel ilişki meta-analiz (correlational association): c) Test geçerliliği (test validity) veya d) Değişken kovaryansı (variable covariation).

gösterilmektedir. D, ise kontrol grubundan istihdam edilen birey sayısıdır. C ile D sayısının toplamı kontrol grubu yani uygulanan programa katılmayanların sayısını n_c ifade etmektedir.

Tablo 5. i. Çalışmanın İkili (2×2) Kategorik Veri Kümesine İlişkin Özet Gösterimi.

i. Çalışma için	İlgilenilen olay (Events)	İlgilenmeyenler (Non-Events)	N
Uygulama Grubu	A	B	$A+B=n_t$
Kontrol Grubu	C	D	$C+D=n_c$

Kaynak, Borenstein et al., 2009: 33.

3.1.2.1. Nisbi Risk (risk oranı, RR (Relative Risk))

Risk oranı, iki risk'in oranını ifade etmektedir. Bizim çalışmamız açısından, nispi risk, uygulama grubunda işsiz kalma riskinin kontrol grubunda işsiz kalma riskine oranını ifade etmektedir. Hesaplanan logaritmik riskin parametre değeri aşağıdaki formülden hesaplanır.

$$RR = \frac{A/n_t}{C/n_c} \quad (3.1)$$

3.1.2.2. Odds Oranı (OR, oranların oranı)

Odds oranı da nisbi risk gibi bir risk katsayısıdır. Nisbi risk iki riskin oranını ifade ederken, odds oranı iki odds'un oranını göstermektedir. Uygulama grubunda

ilgilenilen olayın meydana gelme odds'unun kontrol grubunda ilgilenilen olayın meydana gelme odds'una oranı olarak basitçe ifade edilir (Borenstein et al, 2009).

$$OR = \frac{AD}{BC} \quad (3.2)$$

3.1.2.3. Risk farkı (*Risk difference (RD)*)

Nisbi risk, iki risk arasındaki farkı ifade etmektedir. Uygulama ve kontrol grubundan oluşan ve sonucu binary olan bir denemede, uygulanan programın kontrole göre etkinliğini belirlemenin en kolay yolu, uygulama ve kontrol grubundaki ilgilenilen olayın meydana gelme riski arasındaki farkı hesaplamaktır. Risk farkı, kontrol grubundaki ilgilenilen olayın meydana gelme riskinden uygulama grubundaki ilgilenilen olayın meydana gelme riski çıkarılarak hesaplanır.

$$RD = \left(\frac{A}{n_t}\right) - \left(\frac{C}{n_c}\right) \quad (3.3)$$

Literatürde etki büyüklüğünü ifade eden diğer istatistik, *d*- grubudur (Cohen'in *d* istatistiği, Glass'in Δ istatistiği, Hedges'in *g* istatistiği) (Shelby ve Vaske, 2008). Belirtmesi gerekir ki meta-analizinde maksimum olabilirlik tahmini, logit model gibi diğer istatistikler de kullanılmaktadır.

3.1.2.4. Cohen'in d İstatistiği

Meta-analizi çalışmalarında etki büyüklüğünü hesaplamasında yaygın bir şekilde kullanılan istatistiklerden biri, iki grup ortalaması arasında farkı gösteren ortalamalar arası fark istatistiğidir. Deney (uygulama) ve kontrol grubu olmak üzere iki bağımsız gruba ait doğru populasyon ortalamaları sırasıyla μ_t ve μ_c , varyansları da σ_t^2 ve σ_c^2 ile gösterilmesini varsayalım. İki grup ortalaması arasındaki farklılık aşağıdaki formülden hesaplanabilir:

$$d = \mu_t - \mu_c \quad (3.4)$$

Çalışmalar arası iki argümanı kıyaslamak için standardize edilmiş ortalamalar arası fark bir indeks olarak dikkate alınmaktadır (Hedges ve Olkin, 1985). Ortalamalar arası farkın standardize edilmesi için çeşitli araştırmalar tarafından farklı formüller önerilmektedir. Standardize mekanizminde, ortalamalar arası fark varyans miktarının tersi ile çaptırılmaktadır. Ancak standardize sürecinde uygulama grubu varyansı veya kontrol grubu varyans miktarı veyahut birleştirilmiş varyans değeri dikkate alınıp alınmaması araştırmacılar tarafından farklı ortalamalar arası fark istatistiği ortaya konulmaktadır.

Cohen d istatistiği (1988), iki grup ortalaması arasında farkın $(\mu_t - \mu_c)$, her grubun standart hatasına, σ , bölünmesiyle hesaplanır. Cohen'e göre her gruba ait standart hata, iki grubun varyans miktarları homojen olduğu durumda ($\sigma_t^2 = \sigma_c^2$), istifade edilebilir. Meta analizi çalışmalarında, deney ve kontrol grupları ortalaması arasındaki farkın pozitif olması, uygulanan programın "iyileştirme" etkisi anlamına gelmektedir (Borenstein et al, 2009).

$$d = \frac{\bar{X}_t - \bar{X}_c}{\sigma_{pooled}} \quad (3.5)$$

Yukarıdaki formül aslında tahmin edilen iki grup ortalamasının ($\bar{X}_i$), birleştirilmiş standart sapma değeri (σ_{pooled}) yani gruplar arası standart sapma değeri ile standardize miktarını gösterir. Pratikte birleştirilmiş standart hata (pooled standard deviation) genelde çok kullanılmaktadır. Cohen tereddütlü bir şekilde, etki büyüklüğünü "d=0.2 küçük, d=0.5, orta ve d=0.8, büyük" olarak açıklamaktadır (Cohen, 1992).

3.1.2.5. Glass'ın Delta (Δ) istatistiği

1976 yılında Gene V. Glass örneklemin ortalamalar arasındaki farklılık miktarının tahmini (δ) için bir model geliştirmiştir (Hedges ve Olkin, 1985).

$$\delta = \frac{\bar{X}_t - \bar{X}_c}{S} \quad (3.6)$$

S, standart sapma değerini ifade etmektedir. Glass, ortalamalar arasında farkı standardize etmek için kontrol grubunun standart sapma miktarının kullanılmasını önerir. Bu formül, Glass'ın deltası olarak bilinmektedir. S_c , kontrol grubuna ait standart sapma değerini göstermektedir (Hedges ve Olkin, 1985). Glass'ın delta istatistiği, populasyon parametresinin bir tahmin edicisi olarak kullanılmak istenirse formül aşağıdaki gibi gösterilir:

$$\Delta = \frac{\mu_t - \mu_c}{\sigma_c} \quad (3.7)$$

3.1.2.6. Hedges'in g İstatistiği

Glass'in delta istatistiği formülünde, gruplar arasındaki farklılık sadece kontrol grubunun standart sapması ile standardize edilmektedir. Buna rağmen, ortalamalar arası farklılık her iki grubun varyanslarına bağlıdır. Bu nedenle, Glass'in delta istatistiği, uygulama ve kontrol grubu arasındaki değişkenlikteki farklılıklardan çok az etkilenmektedir. Bu özellik, her bir grup içerisindeki değişkenlik farklılaştığında etki büyüklüğü tahmininde yanlılık yaratabilir (Erdoğan 2011). Bu amaçla, Larry Hedges (1981, 1982), her iki grubun değişkenliğine dayanarak bir ölçüm için kontrol grubunun standart sapmasını uygulama grubunun standart sapması ile değiştirmeyi önermektedir. Buna göre Hedges'in g istatistiği formülü aşağıdaki gibi verilmektedir.

$$g = \frac{\bar{X}_t - \bar{X}_c}{S_{pooled}} \quad (3.8)$$

3.1.3. Meta Analiz Yönteminde Kullanılan Etki Modelleri

Veri tipi belirlendikten sonra çalışmanın sonuçlarının birleştirilmesinde model seçimi de önemli bir yer oluşturmaktadır. Bireysel çalışmaların sonuçlarını birleştirmek için birçok istatistiksel teknik kullanılmaktadır. Bunların en basiti sabit etki modeline (fixed effects model) dayanmaktadır. Bu modeldeki temel varsayım, her bir çalışmanın tamamen aynı etkiyi tahmin etmesidir. İstatistiksel tekniklerin

dayandırıldığı diğler bir model ise rasgele (rassal) etki modelidir (random effects model).

3.1.3.1. Sabit Etki Modeli (*fixed effects model*)

Sabit etki modeli, toplanan çalışmaların hepsinin tamamen aynı etkiyi (gerçek etki) tahmin etmesi varsayımına dayanmaktadır. Başka bir ifade ile, etki büyüklüğünü etkileyen bütün faktörler meta analizine dahil edilen tüm çalışmalarda aynı olduğu için gerçek etki büyüklüğü bütün çalışmalarda sabittir (Borenstein et al, 2009: 63). Gerçek etki büyüklüğünü θ ile gösterirken, bu modelde tüm çalışmalardaki etki büyüklüğü, gerçek etki büyüklüklerinin ortalamasına eşittir. Sabit etki modelinde tüm çalışmaların sabit veya ortak bir etki büyüklüğü olduğu var sayılmaktadır. Başka bir ifade ile bu modelde, $H_0: \theta_1=\theta_2=\dots=\theta_k= \theta$ varsayımı üzerine kurulmaktadır (Ellis, 2010).

Sabit etki modelleri, etki büyüklüklerinin çeşitliliklerinin örnekleme hatasından kaynaklandığını varsayarlar. Bu model, örnekleme hatası haricindeki değişkenliği meta analizindeki diğler değişkenlerle açıklayabilmektedir. Bu değişkenler büyük ya da küçük etki büyüklükleriyle çalışmaları sistematik olarak farklılaştırabilmektedir (Karasoy ve Ata, 2008).

Genellikle, her bir çalışma için gözlenen etki büyüklüğü (Y_i), her bir çalışmaya ait gerçek etki büyüklüğü (popülasyon ortalaması- population mean) ile çalışmanın örnekleme hatasının toplamından oluşmaktadır ve aşağıdaki gibi ifade edilir.

$$Y_i = \theta + \varepsilon_i \quad (3.9)$$

Gerçekte meta-analizi çalışmalarında, tam tersine, popülasyon etkisinden başlama yerine, gözlenen etki büyüklüğünden yararlanarak popülasyon etki büyüklüğü tahmin edilmeye çalışılır. Popülasyon etki büyüklüğünün gerçek değerini tahmin etmek (varyans değerinin mümkün olduğu kadar azaltmak) için her bir çalışmanın varyans değerinin tersi ile verilen ağırlık ile ağırlıklı ortalama (M) hesaplanır ve bu değer aşağıdaki gibi formüle edilir (Borenstein et al, 2009: 63):

$$W_i = \frac{1}{V_{Y_i}} \quad (3.10)$$

Burada V_{Y_i} , i . çalışma içinde varyans miktarını ifade eder. Ağırlıklı ortalama (M), ise aşağıdaki şekilde hesaplanır:

$$M = \frac{\sum_{i=1}^k W_i Y_i}{\sum_{i=1}^k W_i} \quad (3.11)$$

Dolayısıyla ağırlıklı ortalamanın hesaplamasında, varyans miktarı yüksek olan bir bireysel çalışma için daha az ağırlık verilmektedir. Dördüncü bölümde ortalama etki büyüklüğü tahminini ES değeri ile gösterilmekte ve CMA 2 programını kullanarak tahmin edilmektedir.

3.1.3.2. *Rassal Etki Modeli*

Rassal etki modeli (random effects model), çalışmaların kendi içlerindeki varyansı ve çalışmalar arası varyansı dikkate alarak bir değerlendirme yapılmasının daha doğru olduğunu öngörmektedir. Rassal etki modelinde tüm çalışmalar arasında

etki büyüklüğü bakımından farklar olduğu varsayılmaktadır. Örneğin, bu modelde çalışma grubuna ait yaş, eğitim düzeyi gibi faktörlerin durumuna göre etki büyüklüğünün değeri değişmektedir (Borenstein et al, 2009). Bu modele göre gerçek etki büyüklüğü çalışmadan çalışmaya değişmektedir. Sabit etki modeli varsayımları sağlanmadığında çok yaygın olarak kullanılan rassal etki modeli, çalışmaların kendi içlerindeki varyansı ve çalışmalar arası varyansı dikkate alarak bir değerlendirme yapılmasının daha doğru olduğunu öngörmektedir. Temel olarak; bütün etki büyüklüklerindeki farklılığın sadece örnekleme hatası değil evrendeki çeşitliliklerden de kaynaklandığını varsayar.

Rassal etki modelinin kullanıldığı meta analizi çalışmalarında, gözlenen etki büyüklüğü (Y_i), gerçek etki büyüklüğü (θ_i) ve σ^2 ile normal dağılım gösterirken, buradaki θ_i ' de μ ortalama ve τ^2 varyans ile normal dağılım göstermektedir. Sabit etki modelinde, her bir çalışma için gözlenen etki büyüklüğü, gerçek etki büyüklüğü ile örnekleme hatasının toplamından oluşmaktadır. Rasgele etki modelinde ise her bir çalışma için gözlenen etki büyüklüğü (Y_i), büyük ortalama (grandmean) (μ), çalışmanın gerçek etki büyüklüğü (θ_i) ve büyük ortalaması (μ) arasındaki değişim $[(\theta_i - \mu) = \zeta_i]$ ile çalışmanın gerçek etki büyüklüğü ve gözlenen etki büyüklüğü arasındaki değişimin $[(Y_i - \theta_i) = \varepsilon_i]$ toplamı olarak verilmekte olup aşağıdaki gibi formüle edilir:

$$Y_i = \mu + \zeta_i + \varepsilon_i \quad (3.12)$$

Her bir çalışmaya ait gözlenen etki büyüklüğünün populasyon ortalamasından uzaklığı çalışmalar arası gerçek etki büyüklüğünün standart sapmasına dayanmaktadır ve bu standart sapma değeri, çalışmalar arası değişkenlikle ilgili hata

terimine ait standart sapma değeri olup τ (veya varyansı ise τ^2) ile gösterilir. Eğer her bir çalışma için gerçek etki büyüklüğü biliniyorsa ve bu etki büyüklüklerinin varyansı hesaplanabiliyorsa bu varyans çalışmalar arası varyanstır (τ^2) (Borenstein et al, 2009).

Sabit etki modelinde olduğu gibi rassal etki modelinde de her bir çalışma varyansın tersi ile ağırlıklandırılır. Rasgele etki modelindeki farklılık, bu etki modelindeki çalışmanın varyansı, çalışma içi varyans ile çalışmalar arası varyansın (τ^2) toplamına eşit olmasıdır. Rasgele etki modelinde, her bir çalışmanın ağırlığı sabit etki modelindeki ile aynıdır sadece rasgele etki modelindeki formülasyonlar * işareti ile gösterilmektedir.

$$V_i^* = \frac{1}{V_{Y_i}^*} \quad (3.13)$$

Burada $V_{Y_i}^*$, i. çalışmaya ait çalışma içi varyans (V_{Y_i}) ile çalışmalar arası varyansın (T^2) tahmininin toplamından elde edilir.

$$V_{Y_i}^* = V_{Y_i} + T^2 \quad (3.14)$$

ağırlıklı ortalama, M^* , aşağıdaki formülden hesaplanır

$$M^* = \frac{\sum_{i=1}^k W_i^* Y_i}{\sum_{i=1}^k W_i^*} \quad (3.15)$$

Yani ağırlıklı ortalama, tüm çalışmaların etki büyüklüğü ile ağırlığının çarpımlarının toplamının ağırlıkların toplamına bölünmesiyle eşittir. Ağırlıklı ortalamanın varyans miktarı da

$$V_{M^*} = \frac{1}{\sum_{i=1}^k W_i^*} \quad (3.16)$$

Formülünden hesaplanır. % 95 güven aralığının üst ve alt sınırları ise aşağıdaki denklemler gibi verilmektedir.

$$LL_{M^*} = M^* - 1.96 \times SE_{M^*}, \quad (3.17)$$

ve

$$UL_{M^*} = M^* + 1.96 \times SE_{M^*}. \quad (3.18)$$

Sonuç itibariyle, sıfır hipotezinin yani ortalama etkinin (μ), sıfır olması varsayımının Z değeri aşağıdaki formülden hesaplanır.

$$Z^* = \frac{M^*}{SE_{M^*}} \quad (3.19)$$

Rassal etki modelinde yukarıda ifade edilen formüller dikkate alınarak, etki büyüklükleri ve etki büyüklüklerine ait % 95 güven aralıkları aşağıdaki formülasyonlarla hesaplanır. Odds oranı yani, OR;

$$OR = \exp \left[\frac{\sum_{i=1}^k W_i^* \ln (OR)}{\sum_{i=1}^k W_i^*} \right] \quad (3.20)$$

Formülünden verilmektedir. Etki büyüklüğünün diğer göstergesi yani risk oranı, RR;

$$RR = \exp \left[\frac{\sum_{i=1}^k W_i^* \ln (RR)}{\sum_{i=1}^k W_i^*} \right] \quad (3.21)$$

Formülünden hesaplanır.

Rassal değişkenlik tahmini elde etmek için iki ortak yöntem vardır: i. Momentler yöntemi ve ii. Maksimum benzerlik yöntemi (Çarkungöz ve Ediz, 2009).

Eğer bir etki büyüklüğü dağılımı, etki büyüklüğü varyansını açıklayan değişkenlerle modellendikten sonra hala heterojense, karışık etki modeli (mixed effects model) uygun olabilir. Karışık etki modelleri, değişkenliği çalışma karakteristik değişkenleriyle açıklamaya çalışmakta ve örnekleme hatasının haricinde rassal değişkenliği varsaymaktadır (Shelby ve Vaske, 2008: 104). Bu durumda, bazı alt gruplar için sabit etki modeli ve bazı alt gruplar için rastgele etki modeli uygulanmaktadır (Borenstein et al, 2009).

3.2. AİPP'nin Değerlendirmesinde Meta-Analizi

3.2.1. Meta Analizinin Üstün Yanları ve Olası Sorunları

AİP politikaları kapsamında uygulanan çeşitli aktif programların işsizlik ve istihdam üzerinde etkinliği, AB ülkelerinde çeşitli kurum ve kuruluşlar veyahut müstakil araştırmacılar tarafından mikroekonomik ve makroekonomi teknikleriyle değerlendirilmektedir. Aktif programların etkilerini değerlendiren bilimsel çalışmalarda ortaya çıkan tutarsızlıkları gidermek ve aktif programların AİS kapsamında AB üye devletleri işgücü piyasası üzerinde etki büyüklüğünü incelemek meta-analizini kullanan bu çalışmanın esas amacıdır. Çalışmanın amacı doğrultusunda meta-analizi yöntemi seçiminde bu yöntemin bazı avantajlarından bahsetmekte yarar vardır.

Birincisi AB ülkelerinde, AİPP programlarının işgücü piyasası değişkenleri üzerinde etkilerini araştıran çok sayıda çalışma bulunmaktadır, ancak farklı yöntem

ve farklı etki büyüklüğüne sahip bireysel çalışmalar, çeşitli bulgular ve sonuçları ortaya koymaktadır. Tüm bu çalışmaların çıktılarını dikkate almak ve etki varlığını ve büyüklüğünü belirlemek konusunda meta-analizin çok yararlı olacağı düşüncesiyle bu çalışmada meta-analizi yöntemi kullanılmaktadır. Zira meta-analizi yöntemi sayesinde küçük örneklerle yürütülmüş çalışmaları birleştirip toplam örneklem genişliğini arttırarak parametre kestirimlerinin kesinliğini ve gücünü arttırmak mümkün olacaktır.

İkincisi, AB ülkelerinde çeşitli AİPP değerlendirmeleri dikkate almak ve bu çalışmaların elde ettikleri sonuçları yeniden sentez edip değerlendirmek hem zaman açısından hem maliyet bakımından avantaj sağlamaktadır. Çalışmanın AB dışı ülkede yapıldığından dolayı deneysel çalışma yapma imkânsızlığı da meta-analizin seçilmesi için diğer bir nedendir.

Üçüncüsü, bireysel çalışmalar çoğunlukla tek "*pilot*" aktif programının etkisini araştırmaya çalışmaktadır (Martin ve Grubb, 2001). Hâlbuki aktif politikalar çeşitli ve çok sayıdan oluşan bir bütünü ifade etmektedir. Dolayısıyla, bireysel çalışmalar sonucunda genellikle "*pilot*" programın sınırlı zaman dilimi içinde işgücü piyasası değişkenleri üzerinde etkisi belirlenmeye çalışılmaktadır. Lakin bu çalışmada meta-analizini kullanarak farklı zaman dilimlerinde çeşitli programlar, kodlanan bireysel çalışmalar bir araya getirilerek bir bütün şeklinde etki değerlendirmesi yapılmaktadır.

Dördüncüsü, Martin ve Grubb'un (2001) ifade ettiği gibi aktif programların değerlendirilmesi çoğu zaman kamu kuruluşları tarafından veya kamu kuruluşları siparişi üzerine bireysel çalışmalar şeklinde yapılmaktadır. Dolayısıyla, programların yöneticisi ile programı değerlendiren kurumun aynı olduğundan dolayı

değerlendirme sonuçlarına bazen şüpheyile bakılmaktadır. Sonuçlar üzerindeki şüpheleri gidermek ve güven aralığını arttırmak için müstakil ve kamu kuruluşlarından bağımsız değerlendirmeler önem taşımaktadır. Bu çalışma müstakil bir şekilde, derlenen bireysel çalışmaları bir araya getirerek bu tür yanlılıktan uzak durmaktadır.

Beşincisi ise, bu çalışmada, meta-analizinin yapılması için avantaj sağlayan diğer bir husus, araştırma sorusuyla ilgili yeterince çalışmanın var olmasıdır. AB üye devletleri genelinde, aktif programların etkinliği üzerinde çok sayıda mikroekonomik araştırma mevcuttur, dolayısıyla meta-analizi yöntemini kullanarak daha doğru ve güvenilir bulgulara ulaşılması düşünülmektedir. Diğer yandan bireysel çalışmaların benzer bulgulara sahip oldukları durumda, elde edilmiş sonuçların geçerliliği daha da kuvvetli hale gelecektir.

AİPP'nin işgücü piyasası değişkenleri üzerinde etkinliğini meta analiz yöntemiyle araştırırken bazı olumsuzluklar ve eksikler de ortaya çıkabilir. Birincisi, meta-analizinin kullanımı iyi bir literatür derlemeyi gerektirmektedir. Mevcut literatür doğru ve iyice taranmadığı takdirde elde edilen sonuçlar *gerçekten* uzak olabilir. Fakat mevcut literatürün iyi incelenmesi yeterli olmamakta belki derlenen çalışmaların araştırmaya dâhil edilme veya dışlama konusunda araştırmacının çok titiz olması gerekmektedir. Yanlışlıkla, doğru çalışmalar araştırma haricinde bırakıldığı durumunda yanlış sonuçlar elde edilebilir.

İkincisi, meta-analizinin temel veri kaynağı farklı zamanlarda, farklı metodolojiler, örneklemeler ve farklı yöntemler ile yapılan araştırma çıktılarından oluşmaktadır. Bu çıktıların hatalı olduğu durumda hatalar birleşerek meta-analizinde

hata oranı yükselebilir. Dolayısıyla araştırma kapsamına dâhil edilen çalışma çıktıları seçiminde titiz ve dikkatli olmak gerekmektedir.

Üçüncü ise, AİPP tanımı altında AB ülkelerinde çeşitli programlar değerlendirilmekte ki bu programları AİPP sınıflandırmasına göre hangi kategoride yer vermek bazı programlar için sıkıntı yaratmaktadır.

3.2.2. AİPP Etkinliği ve Meta-Analizi

AİPP'nin etkinliği yıllardır tartışma konusudur. Çeşitli bireysel değerlendirmelerin yapılmasına rağmen bu tartışmalar git gide daha da büyümektedir. Zira bu konuda yapılan araştırmalar çeşitli ve bazen çok farklı sonuçlar ve etki büyüklükleri ortaya koymaktadırlar. Heckman, Lalonde ve Smith (1999) yaptıkları çalışmada ABD'de ve diğer ülkelerde yapılan 75 mikroekonomik değerlendirme çalışma sonuçlarını derleyerek bireysel çalışma sonuçlarını özetlemiştir. Lakin meta-analiz yönteminde olduğu gibi bu derlemede sonuçları birleştirerek herhangi bir sentez yapılmamıştır.

AİPP'nin değerlendirmesinde Meta-analiz yönteminin kullanımı çok eskilere dayanmamaktadır. AİPP'nin etkinliğini değerlendirmek için meta-analizi ilk kez Kluge ve Schmidt (2002) tarafından Avrupa Birliği üye ülkelerinde uygulanan aktif programların etkinliğini ölçmek amacıyla kullanılmıştır. Araştırmacıların yaptıkları çalışmada, 1983-1999 dönemi arasında yapılan mikroekonomik bireysel çalışmalardan 53 aktif istihdam programı analiz kapsamına alınmıştır. Çalışma sonuçlarına göre çalışmalar arası etki büyüklüklerinde büyük çapta heterojenlik görülmektedir. Diğer bir önemli sonuca göre işgücü eğitim programlarının işgücü

değişkenleri üzerinde daha iyileştirici etkisi belirlenmiştir. Ayrıca kamu sektöründe doğrudan iş yaratma programlarının daha küçük etki büyüklüğü, özel sektörde iş yaratma programlarının bazı pozitif etki büyüklüğü çalışmanın diğer sonuçlarındandır. Bu çalışma, iş arama programları için pozitif ancak küçük etki büyüklüğü, gençlere yönelik aktif programlar için ise negatif etki büyüklüğü sonucunu ortaya koymaktadır.

Greenberg et al, (2003)'te yaptıkları çalışmada dezavantajlı gruplar için devlet tarafından finanse edilen eğitim programlarının etkinliğini meta-analiz yöntemiyle değerlendirmişlerdir. Araştırmacılar, 31 çalışmadan 1964-1998 dönemi arasında uygulanan 15 gönüllü eğitim programının dezavantajlı bireyler üzerindeki etkisini sentez etmeye ve yeni bulguları ortaya koymaya çalışmışlardır. Çalışmada eğitim programlarının etkisi, i) eğitim programının türü, ii) hedef kitlenin demografik özellikleri, cins ve ırk, iii) programın uygulandığı dönemin ekonomik koşulları, ve iv) eğitimi aldıktan sonra kaç yıl geçtiği kriterler ile açıklanmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, programlar içinde sınıf eğitimi işyeri eğitimine göre daha pozitif etkiye sahiptir. Eğitim programlarının beyazlar ve kadın katılımcılar için daha az etkin olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, bu araştırma program etkisiyle program maliyeti arasında güçlü bir korelasyonun olduğunu da açıkça ortaya koymaktadır.

Daha sonra Kluge (2006) meta-analiz yöntemini geliştirerek Avrupa'da yapılan AİPP değerlendirmelerinden yaklaşık 95 çalışma çıktıları üzerine yeni bir analiz yapmıştır. Kluge, Avrupa Komisyonu tarafından finanse edilen bu kapsamlı çalışmada, yapılan mikroekonomik değerlendirmelerin çıktılarına dayanarak Avrupa ülkelerinde aktif işgücü piyasası politikalarının etkinliğini meta-analiz yöntemiyle incelemiştir. Araştırmaya dahil çalışmaların çoğu aktif politikalarının

kısa dönem istihdam etkisi üzerinde odaklanmıştır. Kısa ve orta dönem etki üzerinde odaklanan sözü geçen araştırmaya göre, aktif politikaların etkinliği uygulanan programların türü ve süresi, katılımcıların özellikleri ve değerlendirme metodolojisine bağlı olduğunu tespit edilmiştir.

Puerto, (2007) yaptığı araştırmada 84 ülkeden 172 bireysel çalışma sonuçlarını sentez ederek ülkeler arası karşılaştırma amacıyla dezavantajlı gençlerin istihdamına yönelik uygulanan programların etkinliğini meta-analiz yöntemiyle değerlendirmeye çalışmıştır. Bireysel çalışmalardan elde edilen etki miktarları müdahale türü, değerlendirme kalitesi (net etki miktarı) ve her ülkeye ait ekonomik ve kurumsal ortama göre gençlerin istihdamına yönelik programlar değerlendirmeye alınmıştır. Çalışma sonuçlarına göre ülkeler arası karşılaştırmada her ülkenin kalkınma düzeyi ve işgücü piyasası düzenlemelerinin esnekliği programların etkinliği üzerinde müessirdir.

3.2.3. Veri Toplama

Veri toplamak için öncelikle internet ortamında AB üye ülkelerinde "aktif programların değerlendirme" anahtar sözcüklerini kullanarak yayımlanan ve yayımlanmayan çalışmalar taranmıştır. Ayrıca Almanya'da bulunan "Emek Çalışmaları Enstitüsü" (IZA) ve İsveç'te bulunan "İşgücü Piyasası Politikaları Değerlendirme Enstitüsü" (IFAU) merkezleri tarafından yürütülen veri tabanından da taranmıştır.

Aktif işgücü piyasası politikaları kapsamında AB üye ülkelerinde uygulanan çeşitli programlar 3 kategoride taranmıştır. "İş arama ve istihdam hizmetleri", "işgücü

eğitim" ve "iş ve istihdam yaratma" sözcüklerini kullanarak sistematik tarama ve derleme yapılmıştır. Tarama sonucunda dâhil edilme kriterlerini göz önünde tutarak bağımsız ve bireysel 22 çalışmadan 53 program üzerinden meta analizi yapılmıştır.

3.2.4. Dâhil Edilme Kriterleri

AİS kapsamında AİPP'nin etki analizi için veri kümesi 1997 yılından 2013 yılına kadar dönemi içeren AB lkeleri içinde yayınlamış ve yayınlanmamış AİP programların mikroekonomik etki değerlendirme çalışmalarından oluşmaktadır. AB düzeyinde AİPP'nin değerlendirmesi için çok sayıda yayınlanmış ve yayınlanmamış çalışmalar bulunmaktadır. Ancak birbirinden bağımsız bireysel çalışmalar arasından:

- i. Araştırma alanı AB'ne ye ülkeleri olan,
  - ii. Veri kümesi 1997 -2013 dönemi içeren,
  - iii. Uzun dönem ve en azından orta vadeli etkinliği inceleyen mikroekonomik değerlendirmeler,
  - iv. İstihdama katılım şansı ve/veya işsizlik süresini amaç değişken tutan değerlendirmeler,
  - v. İş arama ve istihdam hizmetleri, işgücü eğitim ve iş ve istihdam yaratma programları etkilerini araştıran,
  - vi. Etki büyüklüğünü hesaplamayı sağlayacak değerleri rapor eden ya da bu değerlerin hesaplanabileceği verileri içeren,
- alışmalar meta-analizi kapsamına dahil edilmiştir.

Dolayısıyla, bu çalışmada istihdama katılım şansı ve işsizlik süresi olmak üzere iki amaç değişken için etki büyüklüğü analizi yapılmaktadır. Etki büyüklüğü üç farklı AİPP yani iş arama ve istihdam hizmetleri, işgücü eğitim ve iş ve istihdam yaratma programları için hesaplanmaktadır. Ek 1'de görüldüğü gibi meta analizine dâhil edilen çalışmalar farklı tasarımlar metotlar ve tahmin teknikleriyle belirli programın etki büyüklüğünü tahmin etmeye çalışmaktadırlar. Genelde sonuçlar farklı istatistikler şekillerinde açıklanmışlardır. Bu farklılıkları dikkate alarak ilk önce tüm etki büyüklükleri CMA 2 programıyla benzer istatistikler şekline çevrilmiştir.

Bu çalışmada, bir yenilik olarak sadece AİS'nin ortaya çıkış dönemi sonrası dikkate alınarak aktif politikaların mikroekonomik değerlendirme çıktılarını kullanarak aktif işgücü programlarının uzun dönem etkinliği (programın uygulandığından en az 6 ay sonra etkisi) 3 farklı kategoride incelenmektedir. Diğer yandan, meta analizi yöntemiyle ilk kez 1997 sonrası dönemde AB ülkelerinde aktif programların etki büyüklüğü hesaplanmaktadır.

Makroekonomik düzeyde yapılan araştırmalar üzerinde de aynı konu tartışılabilir ancak araştırmacının bilgi dâhilinde bu konuda bulunan çalışma sayısı etki analizi yapılması için yetersizdir. Diğer yandan ücret ve gelir değişkenlerini de dikkate alan değerlendirme çalışmaları yeterli düzeyde bulunmakta, ancak bu çalışmada sadece istihdama katılım ve işsizlik süresi üzerinde odaklanan çalışmalar dâhil edilmektedir.

Meta-analizine dâhil edilen çalışmaların, deneysel araştırma kurallarına uygun şekilde ve yöntemsel kalitesinin güvenilir olduğu kabul edilmiştir.

BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmaya dâhil edilen çalışmalara ait tanımlayıcı istatistikler ve araştırmanın alt problemleri ile ilgili hipotezlerin test edilmesi sonucu elde edilen bulgular ile bunların yorumlarına yer verilmiştir.

4.1. Çalışmaya Ait Betimsel İstatistikler

Yapılan tarama sonucu 22 bireysel bağımsız çalışma dâhil edilme kriterlerini yerine getirerek meta-analizi kapsamına alınmıştır. Analize dâhil olan çalışmaların 18'i deneysel-olmayan ve geriye kalanı ise deneysel tasarım özelliğine sahiptir. Çalışmaların bazısı 1 veya 2 ve bazıları ise her 3 programı da kapsamaktadır. Sonuçta, 18 eğitim programının etki büyüklüğü, 13 istihdam ve iş arama hizmetleri programının etki büyüklüğü ve 22 iş ve istihdam yaratma programı için etki büyüklüğü hesaplanarak, her program için ortalama etki büyüklüğü CMA 2 programı ile tahmin edilmiştir.

Tablo 6. Analize Dâhil Çalışmalar ve Programların Karesterikleri.

No	Araştırma	Ülke	AİPP programı/ programları
1	Stenberg, (2003)	İsveç	İşgücü piyasası eğitimi
2	Arellano (2010)	İspanya	Kamu eğitim hizmetleri
3	Weber ve Hofer (2004)	Avusturya	1) Eğitim programları 2) iş arama programları 3) Diğer programlar
4	Caliendo, Künn ve Schmidl (2011)	Almanya	İş yaratma Programları
5	Card, Kluve ve Weber (2009)	Avrupa Birliği	İşbaşında Eğitim Programları, İş Arama programı, Kamu sektöründe İstihdam Sübvansiyonları ve Özel Sektör İstihdam Sübvansiyonları
6	Rosholm ve Svarer (2004)	Danimarka	Kamu iş yaratma programı, iş sübvansiyonları ve eğitim programı
7	Blasco ve Rosholm (2010)	Danimarka	İş arama programı
8	Crépon, Dejemeppe ve Gurgand (2005)	Fransa	Dört danışmanlık hizmetleri programı
9	Caliendo ve Künn (2010)	Almanya	İş yaratma programları ve ücret sübvansiyonları
10	Emil Mihaylov (2009)	Bulgaristan	Sübvansiyon istihdam programları
11	Malmberg-Heimonen&Vuori (2005)	Finlandiya	İş arama programları, Mali teşvikler
12	Caroleo&Pastore (2002)	İtalya	İş başında eğitim programları
13	Leetmaa&Vörk (2003)	Estonya	Eğitim, Sübvansiyon istihdam, işe başlama
14	Caliendo, Hujer&Thomsen (2005)	Almanya	İş yaratma programları
15	Hujer, Caliendo&Thomsen (2003)	Almanya	İş yaratma programı
16	Stenberg (2005)	İsveç	Yetişkin eğitim programları teşvikleri
17	Bergemann, Fitzenberger ve Speckesser (2008)	Batı Almanya	Eğitim
18	Blundell, et al (2002)	İngiltere	İş arama
19	Centeno, Centeno&Novo (2004)	Portekiz	İş Arama (iki iş arama programı: REAGE ve INSERJOVEM)
20	Dmitrijeva (2008)	Letonya	Eğitim (3 eğitim programı: OT, MLT ve MOT)
21	Kastoryano ve Klaauw (2011)	Hollanda	İş arama ve istihdam hizmetleri
22	Forslund, Johansson ve Lindqvist (2004)	İsveç	İş yaratma programı İstihdam Sübvansiyonları

4.2. İşgücü Eğitim Programlarının Etkinliği ve Bulgular

Çalışmaya alınmış (n=18) işgücü eğitim programından 2 programın istihdam şansı üzerine negatif etkisi belirlenmektedir. 3 programın büyük ve pozitif etkisi, diğerlerinin ise pozitif ve küçük veya sıfır etkisi belirlenmektedir. Meta-analize dâhil edilecek araştırma sonuçlarının ortak bir ölçüye dönüştürülmesi işlemi çok sayıda, farklı etki büyüklüğü hesaplamaları yapılmaktadır. Bu noktada iki türlü meta-analiz modelinden bahsetmek mümkündür. Bunlardan birincisi sabit etki modeli, ikincisi ise tesadüfi etki modelidir.

Çalışmada bütün istatistiksel hesaplamalar için anlamlılık düzeyi olarak 0,05 seçilmiştir.

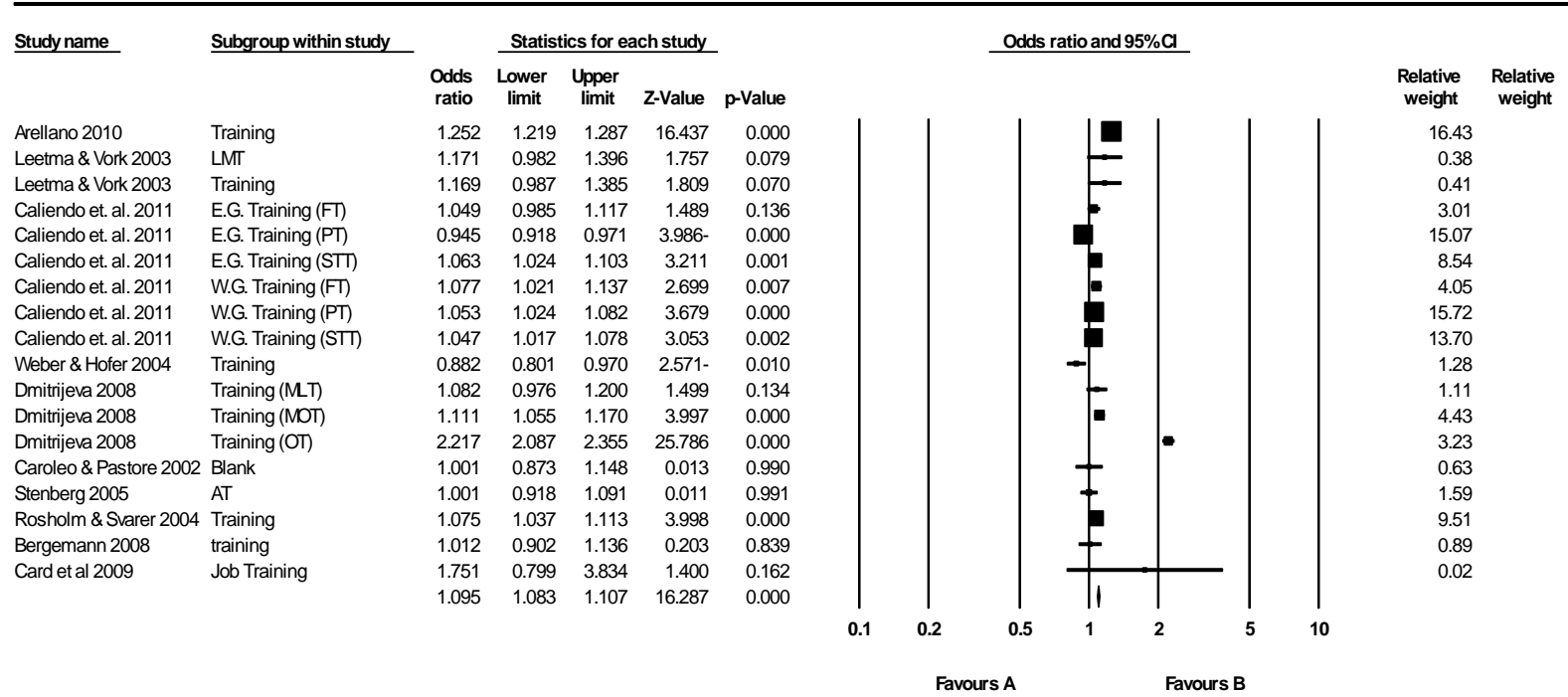
4.2.1. Sabit Etki Modeli

Sabit etki modeli, meta analize dâhil edilen çalışmalarda evren etki büyüklüklerin değişmediği varsayımına dayanmaktadır. Bu nedenle, tüm çalışmalara ait evren etki büyüklükleri standart sapması sıfıra eşittir. CMA programını kullanarak meta-analizine dâhil çalışmaların ortalama etki büyüklüğü Odds oranı istatistiğine göre, $ES=1,095$ olarak hesaplanmıştır. Bu model, 0,013 standart hata ve % 95'lik güven aralığının üst sınırı 1,107 ve alt sınırı 1,083 büyüklüğü değerinde hesaplamaktadır. Varyans miktarı yüksek olan bir bireysel çalışma için daha az ağırlık verilen sabit etki modelinde, ağırlıklı ortalama etki büyüklüğünün tahmini ES, üçüncü bölümde formül (3.11) ile hesaplanmıştır.

İstihdam şansı bakımından, Odds oranı istatistiğinin birden küçük olması, negatif etki, birden büyük olması pozitif etki ve bir olması sıfır etki anlamına gelmektedir. Başka bir ifade ile analize dâhil 18 işgücü eğitim programının istihdam şansı üzerinde pozitif etkisi belirlenmiştir. Ancak bu etki büyüklüğü Cohen (1977) tarafından büyüklüğü küçük olarak nitelendirilmektedir.

İstatistik manidarlığı Z-testine göre hesaplandığında $Z=16,287$ olarak bulunur. Ulaşılan sonuç $P=0,000$ ile istatistik anlamlılığı sahip olduğu belirlenmiştir (Pigott, 2012: 39-42).

Tablo 7. Meta-Analizine Dâhil İşgücü eğitim Programlarının Sabit Etki Modeline Göre Etki Büyüklüğü.

Meta Analysis

Sabit etki modelinde homojenlik testi Q-istatistiği ve I^2 - istatistiği gibi çeşitli istatistiklerle araştırılmaktadır (Pigott, 2012). Homojenlik testi diğer adı ile Q-istatistiğine göre (Q=777,606 with df= 17 ve P=0,000) sabit etki modelinde sıfır hipotezi yani **analize dâhil edilen çalışmalarda evren etki büyüklüklerinin değişmediği varsayımı ret edilmektedir**. Başka bir deyişle analize dâhil farklı evrenlere sahip çalışmalarda işgücü eğitim programları ortak etki büyüklüğüne sahip değil ve çalışmaların evren etki büyüklüğü arasında farklılık bulunmaktadır. Bu farklılık araştırmalar arası heterojenliği teyit etmektedir.

Higgins ve Thompson (2002) tarafından ortaya konulan I^2 -istatistiği çalışmalar arası heterojenliği gösteren diğer bir istatistiktir (Pigott, 2012: 49). Tablo 9'de görüldüğü gibi $I^2=97,81$ değeri çalışmalar arası etki büyüklüğü varyansının son derece büyük olduğu, dolayısıyla analize dâhil eğitim programlarının evren etki büyüklüğünün heterojenliğini ifade etmektedir.

Çalışmalar arası etki büyüklüğü heterojenliği sonucu, daha önce Kluge ve Schmidt (2002) tarafından gerçekleşen çalışma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Araştırmacıların yaptıkları çalışma sonuçlarına göre çalışmalar arası etki büyüklüklerinde büyük çapta heterojenlik görülmektedir. Başka bir ifade Kluge (2006) ve Greenberg et al, (2003) açıkladıkları gibi, AB düzeyinde işgücü eğitim programları etkinliğini değerlendiren bireysel çalışmaların evren etki büyüklüğü, çalışmanın yapıldığı ülkede programın uygulandığı dönemin ekonomik koşulları, eğitim programının türü, süresi, hedef kitlenin demografik özellikleri, cins ve ırkı, eğitimi aldıktan sonra kaç yıl geçtiği kriterler ve diğer faktörlerle değerşmektedir.

Meta-analizinde sabit etkiler modeli uygulandığında elde edilen toplam heterojenlik değerlerinin kritik değerlerden yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle serbest etkiler modeli (random effects model) kullanılarak etki büyüklükleri tekrar hesaplanmıştır.

4.2.2. Rassal Etki Modeli

Rassal etki modelinde evren etki büyüklüklerinin çalışmadan çalışmaya değiştiği varsayılır. Dolayısıyla tüm çalışmalara ait evren etki büyüklükleri standart sapması sıfırdan farklıdır (Ellis, 2010).

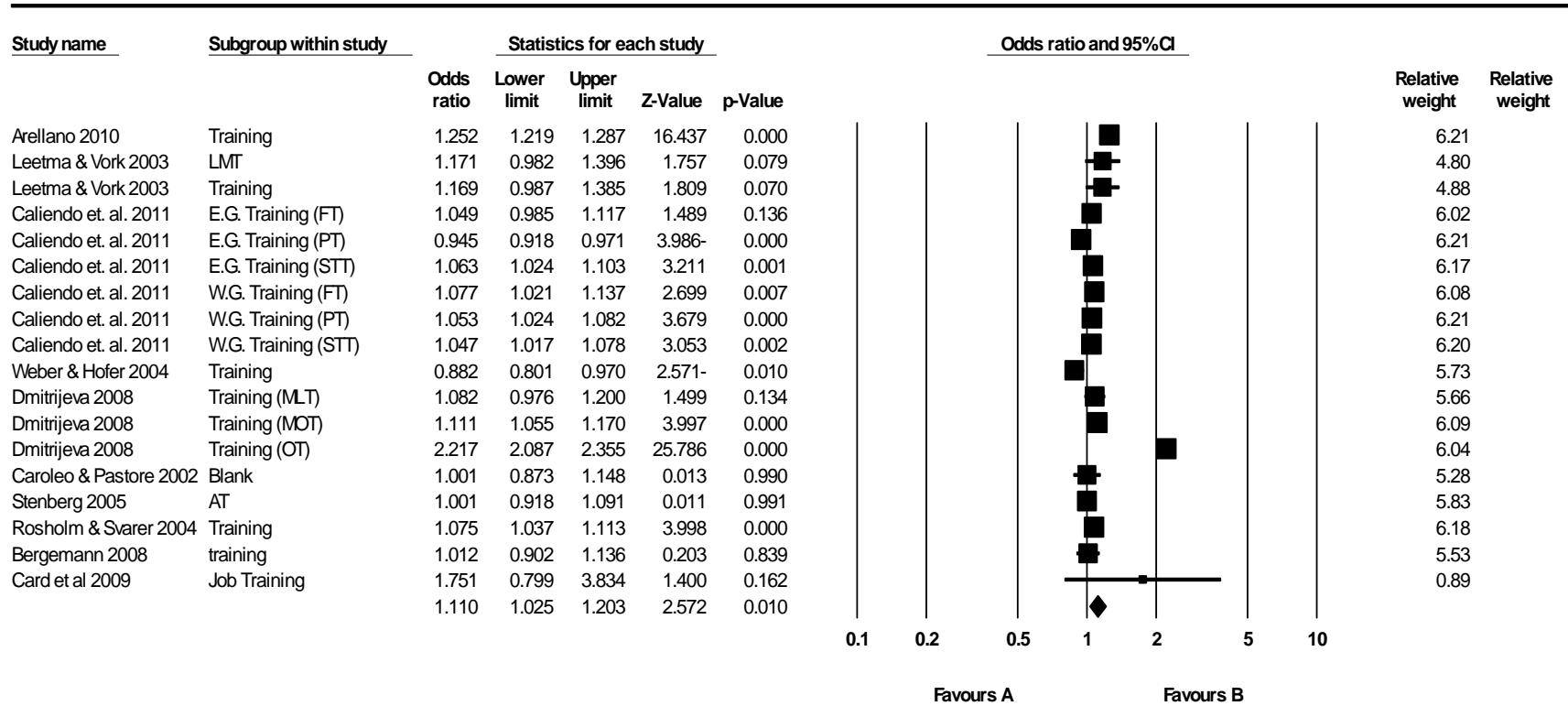
Hesaplamalar doğrultusunda meta analize dâhil edilen çalışmalardaki veriler rastgele etkiler modeline göre; % 95'lik güven aralığının üst sınırı 1,203 ve alt sınırı 1,025 ile etki büyüklüğü değeri $ES=1,110$ olarak işgücü eğitim programlarının istihdam şansı üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu hesaplanmıştır. Daha açık bir deyişle bu etki büyüklüğü, işgücü eğitim programlarına katılım istihdam şansı yükseltilmesinde ve işsizlik süresinin azalmasında pozitif etkisini belirlemektedir. Etki büyüklüğü değeri 1,203 ile 1,025 aralığında kaldığı için Cohen (1977) göre işgücü eğitim programlarının küçük etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Rassal etki modelinde formül (3.15) ile hesaplanan etki büyüklüğü, her bir çalışma varyansın tersi ile ağırlıklandırılır. Sabit etki modeliyle kıyasla, rasgele etki modelinde farklılık, bu etki modelindeki çalışmanın varyansı, çalışma içi varyans ile çalışmalar arası varyansın toplamını kullanmaktır.

İstatistik manidarlığı Z-testine göre hesaplandığında $Z=52,572$ olarak bulunur. Ulaşılan sonuç $P=0,000$ ile istatistik manidarlığa sahip olduğu belirlenmiştir.

Ulaşılan sonuç, literatürdeki araştırma sonuçlarıyla uyumludur. Card et al, (2009) ve Betcherman et al (2004), ifade ettikleri gibi işgücü eğitim programları özellikle orta vadede istihdam şansı üzerinde pozitif etki yaratmaktadır. Bu etki, özellikle okulda ve işbaşında mesleki eğitim programları için daha yüksek olarak tespit edilmektedir. Hedef kitlesi açısından Dar ve Tzannatos (1999), Betcherman et al, (2004), Arellano (2010)'a göre programlara katılan kadınlar erkek katılımcılara göre daha yüksek istihdam edilme oranına sahiptir.

Tablo 8. Meta-Analizine Dâhil İşgücü Eğitim Programlarının Rassal Etki Modeline Göre Etki Büyüklüğü.

Meta Analysis

Tablo 9. İşgücü Eğitim Programlarının Etki Büyüklükleri.

Model		Effect size and 95% interval			Test of null (2-Tail)		Heterogeneity				Tau-squared			
Model	Number Studies	Point estimate	Lower limit	Upper limit	Z-value	P-value	Q-value	df (Q)	P-value	I-squared	Tau Squared	Standard Error	Variance	Tau
Fixed	18	1.095	1.083	1.107	16.287	0.000	777.606	17	0.000	97.814	0.027	0.013	0.000	0.163
Random	18	1.110	1.025	1.203	2.572	0.010								

Etki büyüklüğü risk fark (RD) ile ifade edildiğinde işgücü eğitim programlarına katılanların istihdam şansı ortalama olarak % 9,5 programlara katılmayanlara göre yani kontrol grubuna göre yüksektir.

4.3. İş Arama ve İstihdam Hizmetleri Programlarının Etkinliği ve Bulgular

4.3.1. Sabit etki Modeli

Çalışmaya alınmış (n=13) iş arama ve istihdam hizmetleri programlarından 4 programın istihdam şansı ve işsizlik süresi üzerinde negatif etkisi tespit edilmektedir. Diğer 11 programın istihdam üzerinde pozitif veya sıfır etkisi görülmektedir. CMA 2 yazılımıyla hesaplanan ortalama etki büyüklüğü Odds oranı istatistiğine göre $ES=1,040$ olarak belirlenmektedir. Analize dâhil çalışmaların ortak etki büyüklüğü varsayımına dayanan sabit etki modelinde göre; 0,022 standart hata % 95'lik güven aralığının üst sınırı 1,050 ve alt sınırı 1,031 olarak hesaplanmıştır. Başka bir ifade ile iş arama ve istihdam hizmetleri programlarının istihdam şansı ve işsizlik süresinin azalmasında pozitif etkiye sahip olduğu belirlenmektedir. Bu etki Cohen (1977) tarafından küçük etki olarak ifade edilmektedir.

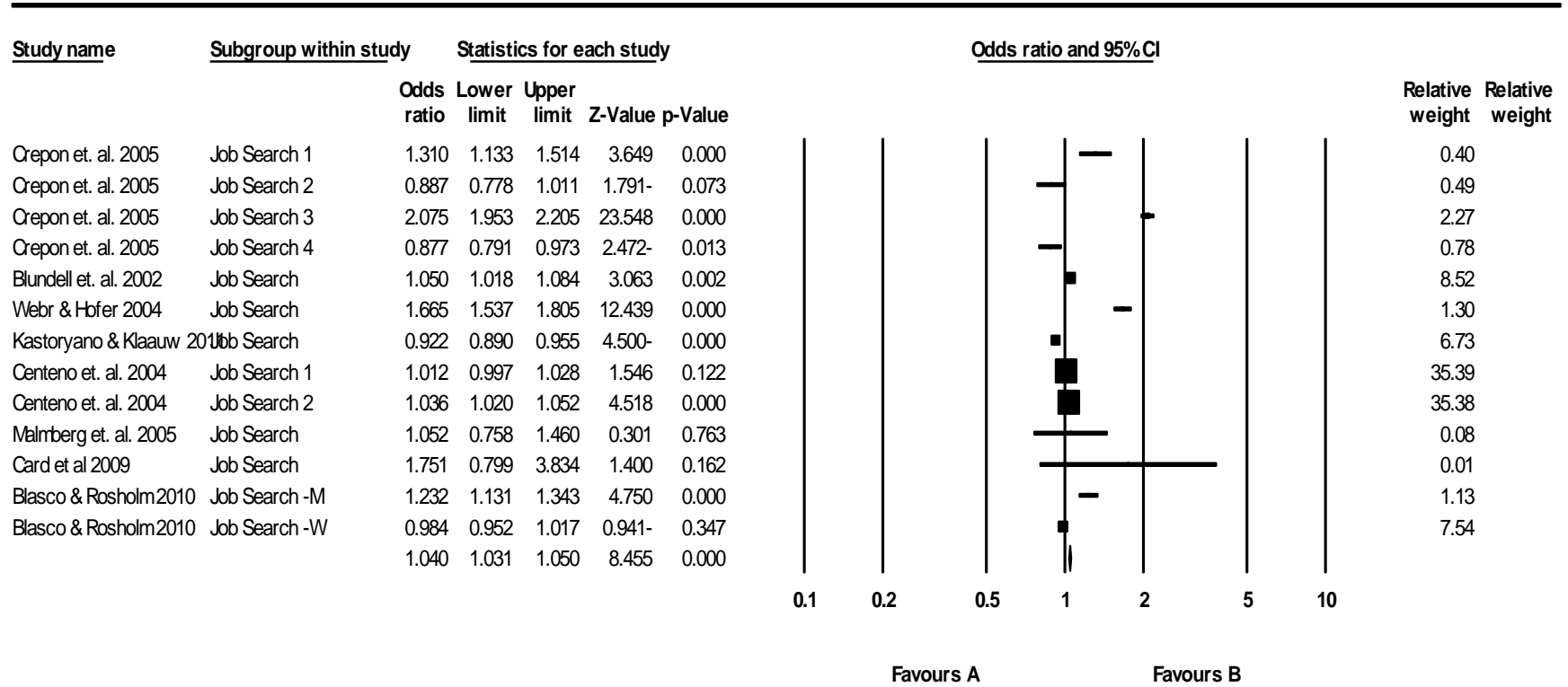
İstatistik manidarlığı Z-testine göre hesaplandığında $Z=8,455$ olarak bulunur. Ulaşılan sonuç $P=0,000$ ile istatistik manidarlığa sahip olduğu belirlenmiştir.

Homojenlik testi Q-istatistiğine göre ($Q=738,331$ with $df= 12$ ve $P=0,000$) sabit etki modelinde sıfır hipotezi yani analize dâhil edilen çalışmalarda evren etki büyüklüklerin değişmediği varsayımı ret edilmektedir. Başka bir deyişle analize

dahil farklı evrenlere sahip çalışmalarda iş arama ve istihdam hizmetleri programları ortak etki büyüklüğüne sahip değil ve çalışmaların evren etki büyüklüğü arasında farklılık bulunmakta ve çalışmalar arası heterojenlik teyit edilmektedir.

I^2 -istatistiği çalışmalar arası heterojenliği gösteren diğer bir istatistiktir. Tablo 12'de görüldüğü gibi $I^2=98,375$ değeri çalışmalar arası etki büyüklüğü varyansının büyük olduğu dolayısıyla çalışmalar arası heterojenliği ifade etmektedir (Pigott, 2012: 49).

Tablo 10. Meta-Analizine Dâhil İş arama ve İstihdam Hizmetleri Programlarının Sabit Etki Modeline Göre Etki Büyüklüğü.

Meta Analysis

4.3.2. Rassal Etki Modeli

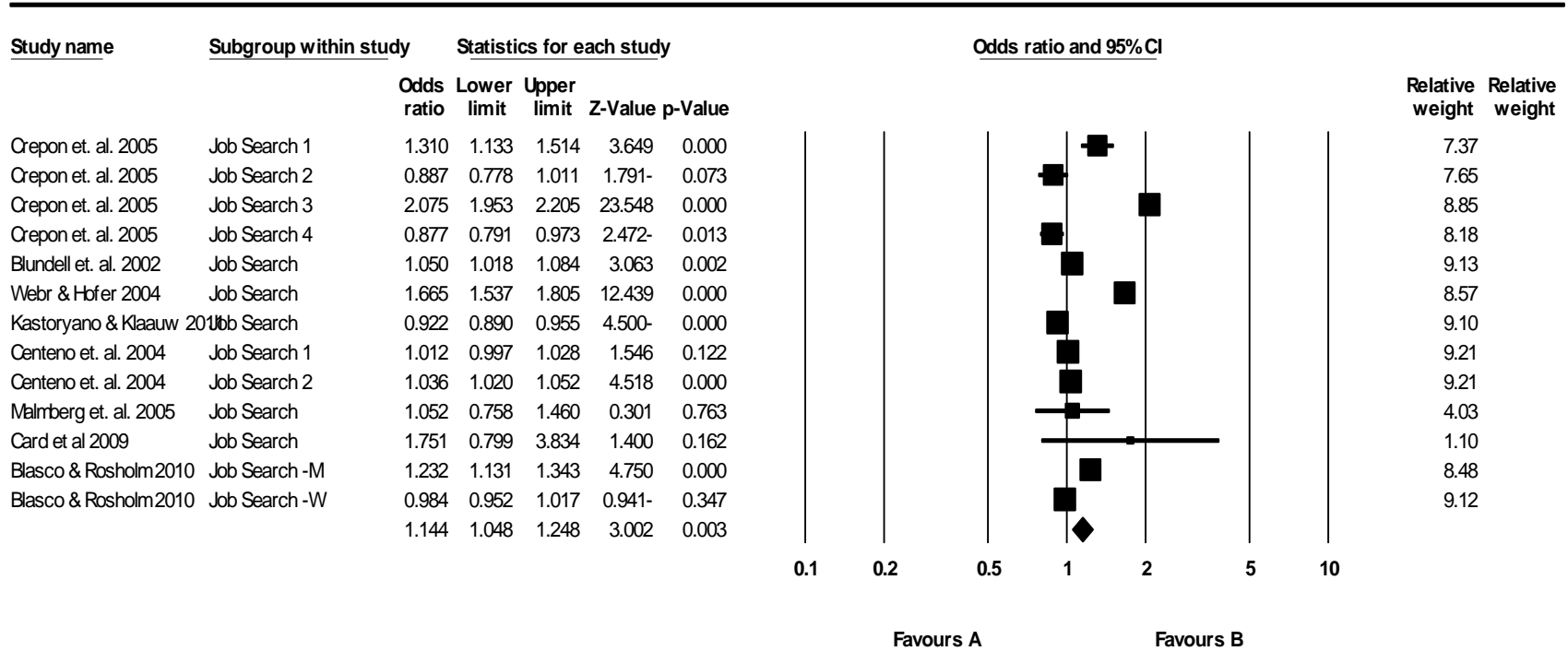
Gerçek etki büyüklüğü çalışmadan çalışmaya geçtiği varsayımına üzerine kurulan rassal etki modeline göre; % 95'lik güven aralığının üst sınırı 1,248 ve alt sınırı 1,048 ile etki büyüklüğü değeri $ES=1,144$ olarak iş ve istihdam hizmetleri programlarının istihdam şansı üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu hesaplanmıştır. Daha açık bir deyişle bu etki büyüklüğü, iş arama ve istihdam hizmetleri programlarına katılımın istihdam şansı yükseltilmesinde ve işsizlik süresinin azalmasında pozitif etkisini belirlemektedir. Ancak Odds oranı istatistiği ile gösterilen bu etki büyüklüğü değeri Cohen (1977) tarafından da ifade edildiği gibi küçük etki olarak bilinmektedir.

İstatistik manidarlığı Z-testine göre hesaplandığında $Z=3,002$ olarak bulunur. Ulaşılan sonuç $P=0,003$ ile istatistik manidarlığa sahip olduğu belirlenmiştir. Başka bir ifade ile iş arama ve istihdam hizmetleri programlarının pozitif ancak küçük olan etki büyüklüğü istatistiksel olarak anlamlıdır.

İş arama ve istihdam hizmetleri programlarının etkilerini araştıran çalışmaların bulguları, olumlu sonuçların belirgin olduğu yönündedir. Ancak, bu olumlu sonuçların programın yürütüldüğü dönemdeki ekonomik koşullara yakından bağlı olduğu unutulmamalıdır. Özellikle, ekonominin büyüme döneminde uygulanan programlar olumlu sonuçlar doğurmaktadır (Dar-Tzannatos, 1999: 20). Buna karşılık, ekonominin gerileme ve durgunluk dönemlerinde uygulanan programlardan olumlu sonuçlar elde edilmemektedir.

Tablo 11. Meta-Analizine Dâhil İş arama ve İstihdam Hizmetleri Programlarının Rassal Etki Modeline Göre Etki Büyüklüğü.

Meta Analysis

Tablo 12. İş Arama ve İstihdam Hizmetleri Programlarının Etki Büyüklükleri.

Model		Effect size and 95% interval			Test of null (2-Tail)		Heterogeneity				Tau-squared			
Model	Number Studies	Point estimate	Lower limit	Upper limit	Z-value	P-value	Q-value	df (Q)	P-value	I-squared	Tau Squared	Standard Error	Variance	Tau
Fixed	13	1.040	1.031	1.050	8.455	0.000	738.331	12	0.000	98.375	0.022	0.017	0.000	0.147
Random	13	1.144	1.048	1.248	3.002	0.003								

4.4. İş ve İstihdam Yaratma Programlarının Etkinliği ve Bulgular

4.4.1. Sabit Etki Modeli

Meta-analizine alınmış (n=21) iş ve istihdam yaratma programlarından 5 programın istihdam şansı üzerine negatif diğerlerinin ise pozitif veyahut sıfır etkisi bulunmaktadır. Hesaplamalar sonucu meta-analize dâhil edilen (n=21) iş ve istihdam yaratma programlarındaki veriler sabit etkiler modeline göre; 0,006 standart hata ve % 95'lik güven aralığının üst sınırı 1,096 ve alt sınırı 1,060 ile etki büyüklüğü değeri ES=1,078 olarak iş ve istihdam yaratma programına katılmış bireylerin lehine istihdam şansının iş ve istihdam yaratma programlarına katılmamış işsizlerden daha iyi olduğu hesaplanmıştır. Diğer bir deyişle iş ve istihdam yaratma programlarına katılım istihdam şansındaki etkiyi arttırdığı belirlenmiştir. Etki büyüklüğü değeri Cohen (1977) göre küçük bir etki olarak nitelendirilmektedir.

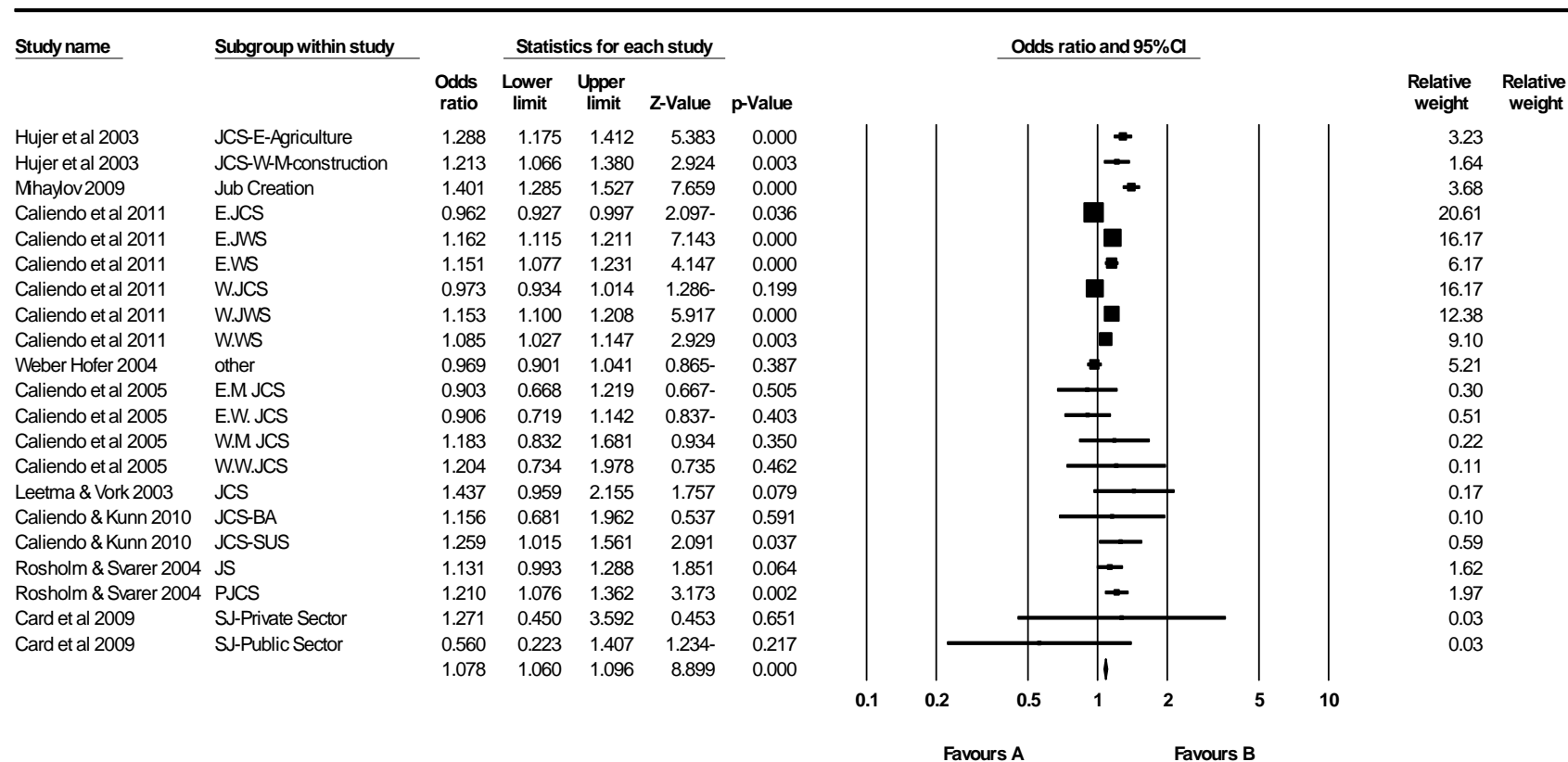
İstatistik manidarlığı Z-testine göre hesaplandığında $Z=8,899$ olarak bulunur. Ulaşılan sonuç $p=0,000$ ile istatistik manidarlığa sahip olduğu belirlenmiştir.

Homojenlik testi Q-istatistiğine göre ($Q=161,125$ with $df= 20$ ve $P=0,000$) sabit etki modelinde sıfır hipotezi yani analize dâhil edilen çalışmalarda evren etki büyüklüklerin değişmediği varsayımı ret edilmektedir. Başka bir deyişle analize dahil farklı evrenlere sahip çalışmalarda iş ve istihdam yaratma programları ortak etki büyüklüğüne sahip değil ve çalışmaların evren etki büyüklüğü arasında farklılık bulunmakta, dolayısıyla çalışmalar arası heterojenlik teyit edilmektedir.

I^2 -istatistiği çalışmalar arası heterojenliği gösteren diğer bir istatistiktir. Tablo 15'te görüldüğü gibi $I^2=87,587$ değeri çalışmalar arası etki büyüklüğü varyansının

büyük olduğu, dolayısıyla çalışmalar arası heterojenliği ifade etmektedir (Pigott, 2012: 49).

Tablo 13. Meta-Analizine Dâhil İş ve İstihdam Yaratma Programlarının Sabit Etki Modeline Göre Etki Büyüklüğü.

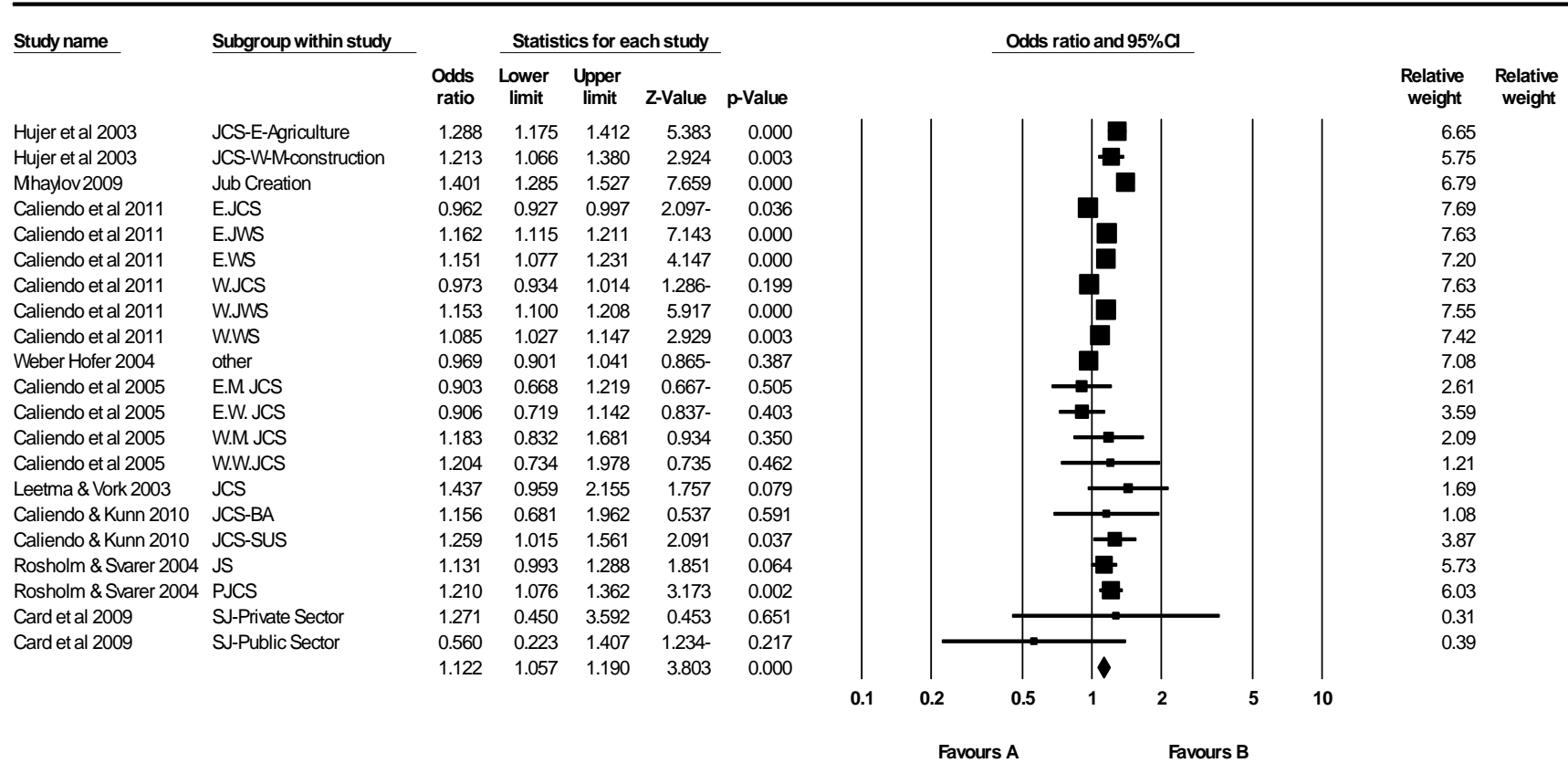
Meta Analysis

4.4.2. Rassal Etki Modeli

Çalışmalar arasında evren etki büyüklüğünü farklı olduğu varsayımına dayanan rassal etki modeline göre; $ES=1,122$ etki büyüklüğü, 1,190 üst sınır ile 1,057 alt sınırı değerleri hesaplanmıştır. Bu değerler iş ve istihdam yaratma programlarının ortalama olarak istihdam şansı üzerinde pozitif etkisini belirtmektedir. Cohen (1977) göre bu etki büyüklüğü küçük etki büyüklüğü olarak nitelendirilmektedir.

İstatistik manidarlığı Z-testine göre hesaplandığında $Z=3,803$ olarak bulunur. Ulaşılan sonuç $p=0,000$ ile istatistik manidarlığa sahip olduğu belirlenmiştir. Başka bir ifade ile rassal etki modeline göre iş ve istihdam yaratma programlarının istihdam şansı üzerine pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı etkisi tespit edilmiştir.

Tablo 14. Meta-Analizine Dâhil İş ve İstihdam Yaratma Programlarının Rassal Etki Modeline Göre Etki Büyüklüğü.

Meta Analysis

Tablo 15. İş ve İstihdam Yaratma Programlarının Etki Büyüklükleri.

Model		Effect size and 95% interval			Test of null (2-Tail)		Heterogeneity				Tau-squared			
Model	Number Studies	Point estimate	Lower limit	Upper limit	Z-value	P-value	Q-value	df (Q)	P-value	I-squared	Tau Squared	Standard Error	Variance	Tau
Fixed	21	1.078	1.060	1.096	8.899	0.000	161.125	20	0.000	87.587	0.012	0.006	0.000	0.107
Random	21	1.122	1.057	1.190	3.803	0.000								

4.5. Değerlendirme

Meta-analize dâhil edilen çalışmalarda evren etki büyüklüklerin değişmediği varsayımına dayanan sabit etki modeline göre çalışmaya dâhil 18 işgücü eğitim programının etki büyüklüğü $ES=1,095$ olarak tahmin edilmiştir. Sabit etki modelleri, etki büyüklüklerinin çeşitliliklerinin örnekleme hatasından kaynaklandığını varsayarlar. Bu model, örnekleme hatası haricindeki değişkenliği meta analizindeki diğer değişkenlerle açıklayabilmektedir. Cohen (1977) bu etki büyüklüğünü küçük olarak nitelendirmektedir. Z testine ($Z=16,287$ ve $P=0,000$) göre bu etki büyüklüğü istatistiksel olarak anlamlıdır. Ancak sabit etki modelinde homojenlik testi ve Q-istatistiğini ($Q=777,606$ with $df= 17$ ve $P=0,000$) dikkate aldığımızda sıfır hipotezi yani çalışmalar arası etki büyüklüğünün ortak olduğu varsayımı ret edilmektedir. Zira hem Q-istatistiği hem I^2 -istatistikleri ($I^2=97,81$) değerleri analize dâhil çalışmaların heterojenliğini açıkça ortaya koymaktadır.

Rassal etki modeline göre AB düzeyinde uygulanan işgücü eğitim programları istihdam şansı üzerinde ortalama olarak % 95'lik güven aralığının üst sınırı 1,203 ve alt sınırı 1,025 ile etki büyüklüğü değeri $ES=1,110$ olarak tespit edilmektedir. Bu etki büyüklüğü işgücü eğitim programlarının katılımcıların istihdam şansını yükseltmesi anlamına gelmektedir. Başka bir ifade ile uygulama gruplarının kontrol gruplarına göre istihdam şansı yüksektir. Ancak hesaplanan etki büyüklüğü Cohen'in de ifade ettiği gibi küçük etki olarak nitelendirilmektedir. Z-testi değeri ($Z=52,572$ ve $P=0,000$) ile ulaşılan sonuçların istatistiksel manidarlığı yani, çalışmalar arası etki büyüklüğünün farklılığı ve bu büyüklüklerin sıfırdan farklı olduğu teyit edilmektedir.

AİPP kapsamında değerlendirmeye alınan ikinci program iş arama ve istihdam hizmetleri programlarıdır. Analize dâhil 13 iş arama ve istihdam programının istihdam şansı üzerine evren etki büyüklüklerinin eşit olduğu varsayımına dayanan sabit etki modeline göre ortalama etki büyüklüğü Odds oranı istatistiğine göre $ES=1,040$ olarak hesaplanmaktadır. Bu sonucun istatistik manidarlığı Z-testine göre hesaplandığında $Z=8,455$ olarak bulunur. Ulaşılan sonuç $P=0,000$ ile istatistik manidarlığa sahip olduğu belirlenmiştir. Sabit etki modelinde hem Q-istatistiği ($Q=738,331$ with $df= 12$ ve $P=0,000$) hem de I^2 -istatistiğine ($I^2=98,375$) göre çalışmalar arası heterojenlik tespit edilmiştir.

İş arama ve istihdam hizmetleri programı için rassal etki modeline göre etki büyüklüğü değeri $ES=1,144$ olarak belirlenmiştir. Bu etki büyüklüğü, iş arama ve istihdam hizmetleri programlarına katılımın istihdam şansı yükseltilmesinde ve işsizlik süresinin azalmasında pozitif etkisini belirlemektedir. Ancak bu etki büyüklüğü değeri Cohen (1977) tarafından da ifade edildiği gibi küçük etki olarak bilinmektedir. İstatistik manidarlığı Z-testine göre hesaplandığında $Z=3,002$ olarak bulunur. Ulaşılan sonuç $P=0,003$ ile istatistik manidarlığa sahip olduğu belirlenmiştir.

İş ve istihdam yaratma programları için, analize alınmış ($n=21$) programın sabit etki modeline göre, $0,006$ standart hata ve % 95'lik güven aralığının üst sınırı $1,096$ ve alt sınırı $1,060$ ile etki büyüklüğü değeri $ES=1,078$ olarak hesaplanmıştır. Bu etki büyüklüğü, iş yaratma ve istihdam programlarına katılım istihdam şansı ve işsizlik süresinin azalmasında pozitif etki yarattığı anlamına gelmektedir. Etki büyüklüğü değeri Cohen (1977) göre küçük bir etki olarak nitelendirilmektedir. Tau katsayısı ($Tau= 0,107$)

da bu pozitif ancak küçük sayılabilecek ilişkiyi açıkça ortaya koymaktadır. İstatistik manidarlığı Z-testine göre hesaplandığında $Z=8,899$ olarak bulunur. Ulaşılan sonuç $p=0,000$ ile istatistik manidarlığa sahip olduğu belirlenmiştir. Homojenlik testi Q-istatistiğine göre ($Q=161,125$ with $df= 20$ ve $P=0,000$) sabit etki modelinde analize dahil farklı evrenlere sahip çalışmalarda iş ve istihdam yaratma hizmetleri programları ortak etki büyüklüğüne sahip değil ve çalışmaların evren etki büyüklüğü arasında farklılık bulunmakta, çalışmalar arası heterojenlik teyit edilmektedir. I^2 -istatistiği çalışmalar arası heterojenliği gösteren diğer bir istatistiktir. $I^2=87,587$ değeri çalışmalar arası etki büyüklüğü varyansının büyük olduğu, dolayısıyla çalışmalar arası heterojenliği ifade etmektedir (Pigott, 2012: 49).

Çalışmalar arasında evren etki büyüklüğünü farklı olduğu varsayımına dayanan rassal etki modeline göre; $ES=1,122$ etki büyüklüğü, 1,190 üst sınır ile 1,057 alt sınırı değerleri hesaplanmıştır. Bu değerler iş ve istihdam yaratma programlarının ortalama olarak istihdam şansı üzerinde pozitif fakat küçük etkisini belirtmektedir. İstatistiksel olarak anlamlılığı Z-testine göre hesaplandığında $Z=3,803$ olarak bulunur. Ulaşılan sonuç $p=0,000$ ile istatistik manidarlığa sahip olduğu belirlenmiştir.

İşgücü eğitim programları, iş arama ve istihdam hizmetleri ve iş ve istihdam yaratma programları için etki analizi sonuçları tablo 16'de özetlenmiştir.

Tablo 16. AİPP'nin Etki Analizi Özet Sonuçları.

	Etki Modeli		Alt Sınır	Üst Sınır	P- Değeri
İşgücü Eğitim Programları	Sabit Etki	ES= 1.095	1.083	1.107	0.000
	Rassal Etki	ES= 1.110	1.025	1.203	0.010
İş Arama ve İstihdam Hizmetleri	Sabit Etki	ES= 1.040	1.031	1.050	0.000
	Rassal Etki	ES= 1.144	1.048	1.248	0.003
İş ve İstihdam Yaratma Programları	Sabit Etki	ES= 1.078	1.060	1.096	0.000
	Rassal Etki	ES= 1.122	1.057	1.190	0.000

Her üç program için, çalışmalar arası etki büyüklüğü heterojenliği sonucu, daha önce Kluve ve Schmidt (2002), Kluve (2006) ve Card et al, (2009) çalışma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Greenberg et al, (2003) ifade ettiği gibi, AB düzeyinde işgücü eğitim programları etkinliğini değerlendiren bireysel çalışmaların evren etki büyüklüğü, çalışmanın yapıldığı ülkede programın uygulandığı dönemin ekonomik koşulları, eğitim programının türü, süresi, hedef kitlenin demografik özellikleri, cins ve ırk, eğitimi aldıktan sonra kaç yıl geçtiği kriterler ve diğer faktörlerle değişmektedir.

Eğitim programları için pozitif etki, literatürdeki araştırma sonuçlarıyla uyumludur. Card et al, (2009) ve Betcherman et al (2004), ifade ettikleri gibi işgücü eğitim programları özellikle orta vadede istihdam şansı üzerinde pozitif etki yaratmaktadır. Hedef kitlesi açısından Dar ve Tzannatos (1999), Betcherman et al, (2004), Arellano (2010)'a göre programlara katılan kadınlar erkek katılımcılara göre daha yüksek istihdam edilme oranına sahiptir.

BÖLÜM V: SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde, önceki bölümde değinilen araştırma bulgularına ve yorumlarına dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve sonuçlar doğrultusunda geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

1970'li yılların sonlarından itibaren Avrupa işgücü piyasaları yüksek işsizlikle karşı karşıyadır. Ekonomik durgunluklardan kaynaklanan ve ortaya çıkan olumsuz koşullar, esnek üretim ve istihdam biçimleri, atipik çalışma biçimleri ve küreselleşme, hızlı teknolojik değişimler gibi olaylar sonucunda refah devleti dönüşümü ile birlikte işgücü piyasalarında pasif önlemlerden aktif önlemlere başlayan geçiş, 1990'lı yıllarda aktivasyon paradigması kapsamında hem OECD hem de AB'nin çabalarıyla hızlanmaktadır.

AB, işsizlik sorununu hem birey için, hem de topluluk için yüksek bir ekonomik ve sosyal maliyet olarak değerlendirmiş ve Birliğin uzun dönem refahı ve bütünleşmesi önünde ciddi bir engel olarak görmüştür. Dolayısıyla AB, işgücü piyasasının dönüşümündeki yetersizliklere karşı çözüm olarak Avrupa İstihdam Stratejisini geliştirmiştir. AİS'nin en önemli politika aracı aktif işgücü piyasası programlarıdır. AİPP'na dayanarak Avrupa İstihdam Stratejisi AB vatandaşlarının nitelikli eğitim ve yetiştirme ve diğer aktifleştirme programları yoluyla istihdam edilme şanslarını artırmak, girişimciliği özendirmek, değişen iş çevresine uyumu artırmak ve fırsat eşitliğini sağlamak hedefleri doğrultusunda politikalar üreterek üye ülkeleri işsizlikle

mücadelede bu politikalara teşvik etmektedir. Bu istihdam stratejisi çerçevesinde üye ülkeler birbirinden "öğrenme" mekanizması içinde ve "aktif" refah devleti anlayışı yaklaşımı doğrultusunda aktif politikalara daha ağırlık veren yeni programları uygulamaya başlamışlardır.

Ancak AİPP'ne yönelik tüm harcamalar ve çabalara rağmen bugün işsizlik AB'nin en önemli sorunlarından. AB düzeyinde işgücü piyasalarındaki olumsuz şartlar bu politikaların işleyişi ve etkinliği konusunda büyük şüpheler yaratmaktadır. Dolayısıyla, aktif programlarının işgücü piyasası değişkenleri üzerine olası etkilerini incelemek amacıyla üye devletler, çeşitli kurum ve kuruluşlar veyahut müstakil araştırmacılar tarafından çalışmalar yürütülmektedir. Lakin ortaya çıkan tablo daha da şüphe uyandırıcı olmuştur. Zira belirli programların etkinliği için çeşitli araştırmacılar tarafından farklı sonuçlar ortaya konulmuştur. Bir yandan ilgili tüm çalışmaların örneklem setini kullanarak ve diğer yandan bireysel çalışma sonuçlarını sentez edip yeni bulgular ve sonuçlara ulaşma amacıyla meta-analiz yöntemi kullanarak etki analizi yapılmıştır.

Çalışmada, AB düzeyinde veri kümesi 1997 yılından 2013'e kadar olan mikroekonomik bireysel değerlendirmeler meta-analize dâhil olmuştur. Orta ve uzun dönemde istihdam şansı üzerine etkinliği değerlendirmeye alınmış iş arama ve istihdam hizmetleri, işgücü eğitim programları ve iş ve iş yaratma programları analize dahil edilme diğer kriterlerdendir. İnternet tabanında aramalar sonucu, 22 bireysel çalışma ve 53 program analize dâhil edilmiştir.

Meta-analiz yöntemiyle işgücü eğitim programları, iş arama ve istihdam hizmetleri ve iş ve istihdam yaratma programlarının etkinliğini belirlemek için iki farklı etki modeli olarak sabit etki modeli ve rassal etki modeli uygulanmıştır.

Üç program arasında, iş arama ve istihdam hizmetleri programlarının istihdam şansı ve işsizlik süresi üzerindeki pozitif etkisi diğer programlardan daha yüksektir. Fakat büyük oranda işsizlik sorunuyla karşı karşıya olan AB ülkelerinde, AİS kapsamında AİPP'ye hem politika olarak hem işgücü piyasası harcamaları bakımından verilen ağırlıklara rağmen, istihdam üzerinde bu programların etki büyüklüğü küçük olarak tespit edilmektedir. Bu durumda, AİPP yapılan harcamalar kendiliğinden yeterli sayılmamaktadır; aksine, AİPP seçiminde ve izlenmesinde daha dikkatli olmak, bu politikaların daha etkin olması için işgücü piyasası ve genel ekonomi politikalarıyla uyum sağlayabilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

"Değerlendirme kültürü" nun gelişimi AB üye ülkelerinde olumlu olmuş, dolayısıyla üye devletler AİPP'nin işgücü değişkenleri üzerinde etkilerini belirtmek için çabalar başlatmışlardır. Birliğin tüm üyeleri için bu çabaların aynı aşamada olduğu söylenemez. Almanya ve İsveç gibi bazı ülkeler kurumsal olarak işgücü piyasası reformlarının etkinliğini değerlendirmek amacıyla bazı kuruluşlar tesis ederken, bazı üye devletlerde herhangi bir değerlendirmeye rastlanmamıştır. Diğer yandan değerlendirmelerin zaman içinde sürekli yapılması ve zaman içinde yeniden düzeltilmesi meta-analiz çalışmaları açısından önem taşımaktadır.

Meta-analiz çalışmamızın veri tabanını oluşturan bireysel çalışmaların büyük kısmı deneysel olmayan mikroekonomik değerlendirmelerden oluşmaktadır. Deneysel-olmayan çalışmalar yaş, hedef kitlesi, cinsiyet gibi alt gruplar arasında etki analizini mümkün kılmamaktadır. Dolayısıyla değerlendirmelerin deneysel şekilde yapılması ve ülkelerin bu yönde teşvikleriyle gelecek çalışmalarda alt gruplar için de etki analizi yapılabilir.

Makroekonomik değerlendirme çalışmalarının sayısal yetersizliğinden dolayı, bu çalışmada etki analizi sadece mikroekonomik değerlendirme çıktıları üzerinden yapılmıştır. Makroekonomik değerlendirmelerin yapılmasıyla, gelecek çalışmalarda makroekonomik değişkenler üzerinden etki analizi yapılabilecektir.

KAYNAKÇA

- Akgöz, S., Ercan, İ., & Kan, İ. (2004). *Meta-Analizi, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(2), 107-112.
- Andersen, J., Guillemard, A. M., Jensen, Per H. and Pfau-Effinger, B. (2005). **The Changing Face of Welfare: Consequences and outcomes from a citizenship perspective**, (ED.) Bristol.
- Arellano, F. A. (2010). *Do Training Programmes Get the Unemployed Back to work? A Look at the Spanish Experience*, **Revista de Economía Aplicada**, 39-65.
- Armingeon, K. (2007). *Active Labour Market Policy, International Organizations and Domestic Politics*, **Journal of European Public Policy**, 14:6, 905-932. <http://dx.doi.org/10.1080/13501760701497923>.
- Auer, P., Efendioğlu, Ü., & Leschke, J. (2005). **Active Labour Market Policies around the World: Coping With the Consequences of Globalization**, International Labour Organization.
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (ABGS) (2010). **Avrupa 2020 Stratejisi: Akıllı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme için Avrupa Stratejisi**, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Ankara. http://www.abgs.gov.tr/files/SBYPB/Sosyal%20Politika%20ve%20C4%B0stihdam/avrupa_2020_stratejisi.pdf
- Barbier, J. C. & W. Ludwig-Mayerhofer (2004). *Introduction: The Many Worlds of Activation*, **European Societies**, 6:4, 423-436.
- Betcherman, G., Dar, A., & Olivas, K. (2004) **Impacts of active labor market programs: New evidence from evaluations with particular attention to developing and transition countries**, Social Protection, World Bank.

- Betcherman, G., Dar, A., Luinstra, A., & Ogawa, M. (2000). **Active Labor Market Programs: Policy Issues for East Asia**, SP, Discussion Papers, 5.
- Biçerli, M. Kemal (2005). *Aktif İstihdam Politikaları İşsizliği Azaltır mı?*, **Çimento İşveren**, (6), 4-15.
- Blanchard, O. (2006). *European Unemployment: the Evolution of Facts and Ideas*, **Economic Policy**, 21:45, 5-59.
- Blundell, R., & Dias, M. C. (2002). *Alternative Approaches to Evaluation in Empirical Microeconomics*, **Portuguese Economic Journal**, 1(2), 91-115.
- Bonoli, G. (2010). *The Political Economy of Active Labour Market Policy*, **Working Papers on the Reconciliation of Work and Welfare in Europe**, REC-WP 01/2010.
- Boone, J., & Van Ours, J. C. (2004). **Effective Active Labor Market Policies** (No. 1335), IZA Discussion paper series.
- Borenstein, M., Hedges, L. V., Higgins, J. P., & Rothstein, H. R. (2009). **Introduction to Meta-Analysis**, Wiley. com.
- Calmfors, L. (1994). **Active labour market policy and unemployment: A framework for the analysis of crucial design features**, Organization for Economic Co-operation and Development.
- Calmfors, L., Forslund, A., & Hemstrom, M. (2002). **Does Active Labour Market Policy Work? Lessons From the Swedish Experiences**, IFAU.
- Carcillo, S., & Grubb, D. (2006). **From Inactivity to Work: the Role of Active Labour Market Policies** (No. 36), OECD Publishing.
- Card, D., Kluve, J., & Weber, A. (2010). *Active Labour Market Policy Evaluations: A Meta-Analysis*, **The Economic Journal**, 120(548), F452-F477.

- Card, N. A. (2012). **Applied Meta-Analysis for Social Science Research**, Guilford Press.
- Casey, B. H. (2004). *The OECD Jobs Strategy And the European Employment Strategy: Two Views of The Labour Market and the Welfare State*, **European Journal of Industrial Relations**, 10:3, 329-352.
- Casey, B. H. (2009). *Learning Across Borders: Labour Market and Social Policies*, **International Social Security Review**, 62:4, 3-20.
- Clasen, J., & Clegg, D. (2006). *Beyond Activation Reforming European Unemployment Protection Systems In Post-Industrial Labour Markets*, **European societies**, 8:4, 527-553.
- Cohen, J. (1988). **Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences**, Routledge.
- Cohen, J. (1992). *A Power Primer*, **Psychological Bulletin**, 112(1), 155-159.
- Cook, T. D., & Leviton, L. C. (1980). *Reviewing the Literature: A Comparison of Traditional Methods with Meta-Analysis*, **Journal of Personality**, 48(4), 449-472.
- Council of the European Union (2000). **Presidency Conclusions**, Lisbon European Council 23-24 March.
- Council of the European Union (2001). **Presidency Conclusion**, Stockholm European Council, 23-24 March.
- Council of the European Union. (1997). **the 1998 Employment Guidelines**, Council Resolution of 15 December 1997.
- Çarkungöz, E. & Ediz, B. (2009). *Meta Analizi*, **Uludag Univ. J. Fac. Vet. Med**, 28 (1): 33-37.
- Çelik, A. (2004). **Avrupa Birliği Sosyal Politikası: Gelişimi, Kapsamı ve Türkiye'nin Uyum Süreci-1**, **Sendikal Notlar**, (24), 30-55.

- Dar, A., & Gill, I. S. (1998). *Evaluating Retraining Programs in OECD Countries: Lessons Learned*, **The World Bank Research Observer**, 13(1), 79-101.
- Dar, A., ve Tzannatos, Z. (1999). **Active Labor Market Programs: A Review of the Evidence from Evaluations**, Social Protection, World Bank.
- De la Porte, C., & Pochet, P. (2002). **Building Social Europe Through the Open Method of Coordination**, Brussels: PIE-Peter Lang.
- De la Porte, C., & Pochet, P. (2004). *European Briefing*, **Journal of European Social Policy**, 14(1).
- Deeks, J. J. (2002). *Issues in the Selection of a Summary Statistic for Meta-Analysis of Clinical Trials with Binary Outcomes*, **Statistics in medicine**, 21(11), 1575-1600.
- Dingeldey, I. (2004). *Welfare State Transformation Between "Workfare" and an Enabling State: New Goals and New Forms of Governance in Labour Market Policies*. **Presented at Espanet Conference**.
- Disney, R. (1992). **Helping the Unemployed. Active Labour Market Policies in Britain and Germany**. BEBC, 15 Albion Close, Parkstone, Poole, Dorset BH12 3LL, England, United Kingdom.
- Durlak, J.A. (2003). *Basic Principles of Meta-Analysis*. M.C. Roberts, S.S. Ilardi (Ed.), **Handbook of Research Methods in Clinical Psychology**, Blackwell Publishing Ltd, İngiltere, 196–209.
- Durlak, J.A. (1995). **Reading and Understanding Multivariate Statistics**, Washington, DC: American Psychological Association.
- Elkins, Z., & Simmons, B. (2004). *The Globalization of Liberalization: Policy Diffusion in the International Political Economy*, **American Political Science Review**, 98, 171-190.

- Ennals, R. (2004). *The European Employment Strategy: the UK in the European Union*, Palmer, G., & Edwards, S. (Eds.). **Reflections on the European Employment Strategy: How Relevant to the UK?**, New Policy Institute, 29-32.
- Erdoğan, S. (2011). **Meta Analizinde Hetrojenliğin Saptanmasında Kullanılan Yöntemlerin Simülasyon Tekniği İle Karşılaştırılması**, Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Esping-Andersen, G. (1990). **The Three Worlds of Welfare Capitalism**, Princeton: Princeton University Press.
- European Commission (2005). **Study of Effectiveness of ALMPs**, Essen.
- European Commission (2010). *Labour Market Policy–Expenditure and Participants*, European Union, Luxemburg, doi:10.2785/38700
- European Parliament (2006). **Active Labour Market Policies - Delivering Lisbon**, PE 382.181.
- European Union. (1997). *Treaty of the Amsterdam Amending the Treaty on European Union*, **Official Journal of European Communities**, C 340/1.
- Eurostat (2012). <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/> (20.6.2012).
- Fay, R. G. (1996). **Enhancing the effectiveness of active labour market policies: Evidence from programme evaluations in OECD countries** (No. 18), OECD Publishing.
- Geyer, R. (2000). *The State of European Union Social Policy*, **Policy Studies**, 21(3), 245-261. <http://dx.doi.org/10.1080/01442870020019525>.
- Glass, G. V. (1976). *Primary, Secondary, and Meta-Analysis of Research*, **Educational researcher**, 5(10), 3-8.

- Glass, G. V. (1977). *Integrating Findings: The Meta Analysis of Research*, **Review of Research in Education**, 5, 351–379.
- Goetschy, J. (1999). *The European Employment Strategy: Genesis and Development*, **European Journal of Industrial Relations**, 5(2), 117-137.
- Goetschy, J. (2001). *The European Employment Strategy from Amsterdam to Stockholm: Has it Reached its Cruising Speed?*, **Industrial Relations Journal**, 32(5), 401-418.
- Gökbayrak, Ş. (2010). **Refah Devletinin Dönüşümü ve Özel Emeklilik Programları**, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Greenberg, D. H., Michalopoulos, C., & Robins, P. K. (2003). *A Meta-Analysis of Government-Sponsored Training Programs*, **Industrial and Labor Relations Review**, 57(1), 31-53.
- Grubb, D., & Puymoyen, A. (2008). **Long Time Series for Public Expenditure on Labour Market Programmes**, (No. 73), OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/230128514343>
- Heckman, J. J., & Hotz, V. J. (1989). *Choosing Among Alternative Nonexperimental Methods for Estimating the Impact of Social Programs: The Case of Manpower Training*, **Journal of the American Statistical Association**, 84(408), 862-874.
- Heckman, J. J., LaLonde, R. J., & Smith, J. A. (1999). *The Economics and Econometrics of Active Labor Market Programs*, **Handbook of labor economics**, 3, 1865-2097.
- Hedges, L.V. ve Olkin, I. (1985). **Statistical Methods for Meta-Analysis**, Academic Press, Orlando.
- Higgins, J., & Thompson, S. G. (2002). Quantifying Heterogeneity in a Meta-Analysis, **Statistics in Medicine**, 21(11), 1539-1558.

- Hujer, R., Blien, U., Caliendo, M., & Zeiss, C. (2002). *Macroeconometric Evaluation of Active Labour Market Policies in Germany, A Dynamic Panel Approach Using Regional Data*, **IZA Discussion Papers**.
- Jensen, P. H., & Pfau-Effinger, B. (2005). *Active Citizenship: The New Face of Welfare, The Changing Face of Welfare*, (eds: IJ Goul Andersen, AM Guillemand, PH Jensen og B Pfau-Effinger), Bristol: The Policy Press.
- Kapar, R. (2005). *İşsizliğin Düzenlenmesi: Aktif İşgücü Piyasası Politikaları*, **İktisat Fakültesi Mecmuası-Prof.Dr. Toker Dereli'ye Armağan**, 55: 1, İstanbul, 341-371.
- Karasoy, D., & Ata, N. (2008). *Yaşam Verilerinin Meta-Analizi*, **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Fen Dergisi (E-Dergi)**, 3(2) 211-218.
- Kluve, J., Card, D., Fertig, M., Góra, M., Jacobi, L., Jensen, P., ... & Weber, A. (2007). **Active Labor Market Policies in Europe: Performance and Perspectives**, Springer.
- Kluve, J., Schmidt, C.M. (2002). *Can Training and Employment Subsidies Combat European Unemployment?* **Economic Policy**, 35, 411–448.
- Kok, W. (2003). **Jobs, Jobs, Jobs: Creating More Employment in Europe**, Report of the Employment Taskforce Chaired by Wim Kok, Brussels: European Commission.
- Kok, W. (2004) **Facing the Challenge: The Lisbon Strategy for Growth and Employment**, Report from the High Level Group Chaired by Wim Kok, Brussels: European Commission.
- Koning, J. (2001). *Aggregate Impact Analysis of Active Labour Market Policy: a Literature Review*, **International Journal of Manpower**, 22:8, 707-735.
- Koning, J., Layard, R., Nickel, S., & Westergård- Nielsen, N. C. (2004). **Policies for Full Employment**, Department for Work and Pensions.

- Koning, J., Mosley, H., & Schmid, G. (2001). *Introduction: Active Labour Market Policies, Social Exclusion and Transitional Labour Markets*. **Labour Market Policy and Unemployment: Impact and Process Evaluation in Selected European Countries**, London: Edward Elgar.
- Koray, M. (1992). *Günümüzde İşgücü Piyasasının Özellikleri, Sorunları ve İstihdam Politikaları*, **Amme İdaresi Dergisi**, 25(4), 77-96.
- Koray, M. (2003). *Avrupa Refah Devleti: Anlamı, Boyutları ve Geleceği*, **Görüş Dergisi**, TÜSİAD Yay, (57), 64-74.
- Layard, R., Nickell, S., & Jackman, R. (2001). **Unemployment: Macroeconomic Performance and The Labour Market**, New York: Oxford University Pres.
- Leschke, J. (2011). *Transition from Unemployment to Work and the Role of Active Labour Market Policies during the Lisbon Strategy Period and the Economic Crisis*, **German Policy Studies**, Vol. 7, No.1, pp. 135-170.
- Lipsey, M. W., & Wilson, D. (2000). **Practical Meta-Analysis (Applied Social Research Methods)**, Sage Publication.
- Littell, J. H., Corcoran, J., & Pillai, V. (2008). **Systematic Reviews and Meta-Analysis**, Oxford press.
- Martin, J., & Grubb, D. (2001). *What Works and for Whom: A Review of OECD Countries' experiences with active labour market policies*, **Swedish Economic Policy Review**, 8(2), 9-56.
- Nedergaard, P. (2006). *Policy Learning in the European Union*, **Policy Studies**, 27(4), 311-323. <http://dx.doi.org/10.1080/01442870601010036>
- Nickell, S. (1997). *Unemployment and Labor Market Rigidities: Europe versus North America*, **The Journal of Economic Perspectives**, 11(3), 55-74.
- OECD (1993). **OECD Employment Outlook**, Chapter 2, OECD, Paris.

- OECD (2007). **OECD Employment Outlook**, Chapter 5, OECD, Paris.
- OECD (2010). **OECD Employment Outlook**, Moving Beyond the Jobs Crisis, OECD, Paris.
- OECD. (1997). **Employment Outlook**, Paris, Oecd.
- Özdemir, S. (2005). *Refah Devletinin Gelişme ve Bunalım Dönemlerinde İş Piyasaları, İktisat Fakültesi Mecmuası*, (Prof. Dr. Toker Dereliye Armağan Özel Sayısı), Cilt: 55, Sayı: 1, İstanbul, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını, s. 695–733.
- Özdemir, S. (2007). **Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti**, Genişletilmiş 2. baskı, İstanbul, İTO Yayınları, 481 s.
- Öztürk, Ş. (2011). *Sosyal Politikada aktifleşme Stratejisi: Refah Devletinin Çıkış Yolu Mu, Çöküş Yolu Mu?*, **KAMU-İŞ**, C:12, S: 1.
- Pang, F., Drummond, M., & Song, F. (1999). **The Use of Meta-Analysis in Economic Evaluation** (No. 173chedp), Centre for Health Economics, University of York.
- Pierre, G. (1999). **A Framework for Active Labour Market Policy Evaluation**, ILO.
- Pigott, T. (2012). **Advances in Meta-analysis**, Springer.
- Raveaud, G. (2007). *The European Employment Strategy: Towards More and Better Jobs?*, **JCMS: Journal of Common Market Studies**, 45(2), 411-434.
- Robinson, P. (2000). *Active Labour-Market Policies: A Case of Evidence-Based Policy-Making?*, **Oxford Review of Economic Policy**, 16(1), 13-26.
- Rudy, A. C. (2001). **A Meta-Analysis Of The Treatment Of Anorexia Nervosa: A Proposal**, Ithaca College.
- Sağlam, M., & Yüksel, İ. (2007). *Program Değerlendirmede Meta-Analiz ve Meta Değerlendirme Yöntemleri*, **Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Dergisi**, 18, 175-188.

- Sapir, A. (2006). *Globalization and the Reform of European Social Models*, **JCMS: Journal of Common Market Studies**, 44(2), 369-390.
- Schmidt, C. M. (2007). *Policy Evaluation and Economic Policy Advice*, **AStA: Advances in Statistical Analysis**, 91(4), 379-389.
- Shelby, L. B., & Vaske, J. J. (2008). *Understanding Meta-Analysis: A Review of the Methodological Literature*, **Leisure Sciences**, 30(2), 96-110.
- Siegel, N. (2004). **The Political Economy of Lmarket Reforms: Changing paradigms, ambivalent activation and re-commodification at the margins**, presented at the ESPAnet Conference: European Social Policy: Meeting the Needs of a New Europe, September 9 -11, 2004, University of Oxford.
- Smith, M. L., & Glass, G. V. (1977). *Meta-Analysis of Psychotherapy Outcome Studies*, **American Psychologist**, 32(9), 752.
- Sobacı, Zahid, M. (2008). *Uluslararası Politika Yakınsaması: Kavramsal Çerçeve*, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 63(3), 145-159.
- Swenson, P. A. (2004). *Varieties Of Capitalist Interests: Power, Institutions, And The Regulatory Welfare State In The United States And Sweden*, **Studies in American Political Development**, 18(1), 1-29.
- Taylor-Gooby, P. (2002). *The Silver Age of the Welfare State: Perspectives on Resilience*, **Journal of Social Policy**, 31(4), 597-621.
- Taylor-Gooby, P. (2008). *The New Welfare State Settlement in Europe*, **European Societies**, 10(1), 3-24.
- Tekin, A. (2008). **Avrupa Birliği İstihdam Politikası Genel Esasları**, Ankara: TİSK, Yayınları, No: 291.
- Thomsen, S. L., (2009). **Job Search Assistance Programs in Europe: Evaluation Methods and Recent Empirical Findings**, FEMM Working Paper No, 18.

TİSK (2006). **Avrupa İstihdam Stratejisi ve İşgücü Piyasası Gelişmeleri**, TİSK Yayınları.

Uşen, Ş. (2007). *Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye’de Aktif Emek Piyasası Politikaları*, **Çalışma ve Toplum**, 13(2), 65-95.

Van Vliet, O., & Koster, F. (2011). *Europeanization and the Political Economy of Active Labour Market Policies*, **European Union Politics**, 12(2), 217-239.

Van, Rie, T., & Marx, I. (2011). *the European Union at Work? The European Employment Strategy from Crisis to Crisis*, **JCMS: Journal of Common Market Studies**, Blackwell Publishing Ltd. DOI: 10.1111/j.1468-5965.2011.02206.x.

Varçın, R. (2004). **İstihdam ve İşgücü Piyasası Politikaları**, Siyasal Kitabevi.

Velluti, S. (2004). *A Critical Evaluation of the European Employment Strategy As a Soft Low Approach*, **Reflections on the European Employment Strategy: How Relevant to the UK?. New Policy Institute**, (Eds: Palmer, G., & Edwards, S.), 16-22.

<http://www.npi.org.uk/files/New%20Policy%20Institute/ees%20reflections%20report.pdf>

Weishaupt, J. T. (2011). **From the Manpower Revolution to the Activation Paradigm: Explaining Institutional Continuity and Change in an Integrating Europe**, Amsterdam: Amsterdam University Press.

Weishaupt, J. T., & Lack, K. (2011). *The European Employment Strategy: Assessing the Status Quo*, **German Policy Studies**, 7:1, 9-44.

Wolf, F.M (1986). **Meta-Analysis: Quantitative Methods For Research Synthesis**, London, Sage Publications.

EK 1

Analize Dâhil Çalışmaların Bilgileri ve Özellikleri.

No	Araştırma	Ülke	AİPP programı/programları	Programın amacında olan grup/gruplar	Araştırmanın tasarısı	Araştırma dönemi	Amaç	Belirleme Stratejisi	İstimator	Sonuç(lar)
1	Stenberg, (2005)	İsveç	İşgücü piyasası eğitimi	İşsizler ve uzun süreli işsizler	Non-experimental	1997-2002	İşsizlik etkisi ve işsizlik süresi	İki değişkenli probit modeli	Probit model	İşsizlik oranını düşürmesinde 0 etki, işsizlik süresi çoğalmış.
2	Arellano (2010)	İspanya	Kamu eğitim hizmetleri	İşsizlik yardımları alan işsizler, 25 yaş üzeri uzun süreli işsizler, 25 altı genç işsizler ve engelliler gibi dezavantajlı gruplar	Non - experimental	2000-2001	İşsizlik süresi	Propensity score matching	Probit model	Pozitif etki, erkeklere göre kadınlar üzerinde daha etkili, orta vadeli eğitim programları kısa ve uzun vadeli eğitim programlarına göre işsizliği azaltmakta başarılıdır.
3	Weber ve Hofer (2004)	Avusturya	1) Eğitim programları, 2) iş arama programları 3) Diğer programlar	Yetişkin işsizler	Non - experimental	1999-2000	İşsizlik süresi	Timing-of-events method	Mixed proportional hazard	Eğitim programları işsizlik süresini arttırır: erkekler için negatif, genelde de negatif, kadınlar için 0 etki, iş arama programları işsizlik süresini kısaltıyor: erkekler için pozitif, kadınlar için pozitif ve toplamda pozitif etki.

4	Caliendo, Künn ve Schmidl (2011)	Almanya	İş yaratma Programları	İşsizler	Non-experimental	2000-2002	İstihdam şansı	Propensity Score	Logit model	İş yaratma programları çeşitli grupların işgücü piyasasındaki durumlarında ne yarar sağlamakta nede zarar vermektedir (0 etki). Uzun vadede Batı Almanya'da erkekler ve Doğu Almanya'da kadınlar üzerinde pozitif etki tespit edilmektedir. Sübvansiyonlar en az etki, iş arama yardımları programlar nispeten etkili ve işyerinde eğitim programları en etkili program olarak belirlenmiştir.
5	Card, Kluve ve Weber (2009)	Avrupa Birliği	İşbaşında Eğitim Programları, İş Arama programı, Kamu sektöründe İstihdam Sübvansiyonları ve Özel Sektör İstihdam Sübvansiyonları	İşsizler	Non-experimental	1999	İstihdam Şansı	Meta-Analiz	Probit model	Kamu iş yaratma programı, iş sübvansiyonları ve eğitim programı
6	Rosholm ve Svarer (2004)	Danimarka	Kamu iş yaratma programı, iş sübvansiyonları ve eğitim programı	İşsizler	Non-experimental	1998-2002	İşsizlik süresi ve istihdam şansı	Timing-of events	Duration models	3 aktif program pozitif etkisi belirlenmiş, işsizlik süresi 3 hafta azalış göstermiştir. Aktifleştirme programı erkekler için işsiz kalma ihtimalini düşürmekte ancak kadınlar için etki yapmamaktadır. Uzun vadede programın pozitif etkisi küçülmektedir.
7	Blasco ve Rosholm (2010)	Danimarka	İş arama programı	Uzun süreli işsizlik	Experimental	2005-2006	İşsizlik süresi	Time-varying	Lagged duration model	Yeniden işsiz kalma şansını azaltmakta, işsizlik süresini düşürmekte
8	Crépon, Dejemeppe ve Gurgand (2005)	Fransa	Dört danışmanlık hizmetleri programı	Uzun süreli işsizlik	Non-experimental	2001-2004	İşsizlik süresi, yeniden işsiz kalma	Multi variate mixed proportional hazards model	Duration models	

9	Caliendo ve Künn (2010)	Almanya	İş yaratma programları ve ücret sübvansiyonları	İşsizler	Non-experimental	2003-2008	İstihdam şansı	Propensity score matching	Probit model	Hem gelir hem istihdam şansı bakımından uzun dönemde her iki program etkili.
10	Emil Mihaylov (2009)	Bulgaristan	Sübvansiyon istihdam programları	Uzun süreli işsizlik	Non-experimental	2007	İstihdama katılım	Matching approach	Probit model	Programa katılanlar % 33 katılmayanlara göre daha çok istihdam edilmişlerdir
11	Malmberg-Heimonen & Vuori (2005)	Finlandiya	İş arama programları, Mali teşvikler	Yeniden istihdam	Randomized experimental	1998-2002	İstihdama katılım	Ffollow-up study	Standartlaştırılmış Beta katsayısı	Mali teşviklerin pozitif etkisi belirlenmiştir.
12	Caroleo & Pastore (2002)	İtalya	İş başında eğitim programları	Genç işsizler	Non-experimental	2000	istihdama katılım	Ekonometric model	—	Eğitim ve AİPP katılım gençlerin istihdamında anlamlı fark yaratmamaktadır.
13	Leetmaa & Võrk (2003)	Estonya	Eğitim, Sübvansiyon istihdam, işe başlama	Farklı sosyo-ekonomik gruplar ve farklı bölgeler	Non-experimental methodology	2002	istihdama katılım ve ücret	propensity score matching	logistic regressi	AİPP'nin istihdam üzerinde pozitif ve anlamlı etki
14	Caliendo, Hujer & Thomsen (2005)	Almanya	İş yaratma programları	Batı ve Doğu Almanya'da farklı sosyo-ekonomik gruplar	Non-experimental	2000-2002	Yeniden istihdam	Matching approach (Logit model)	Binary logit models	Doğu Almanya'da kadınlar üzerinde pozitif etki; batı Almanya'da hem erkekler hem kadınlar üzerinde negatif etki.
15	Hujer, Caliendo & Thomsen (2003)	Almanya	İş yaratma programı	Batı ve Doğu Almanya'da farklı sektörler	Non-experimental	2000	Yeniden istihdam	Matching approach (Logit model)	Probit model	Programdan iki yıl sonra düşük ancak pozitif ve anlamlı etki tespit edilmiştir kadınlar üzerinde negatif etki tespit edilmiştir.
16	Stenberg (2005)	İsveç	Yetişkin eğitim programları teşvikleri	Yetişkin gruplar	Non-experimental	1997-2002	İstihdam	bivariate probit model		yetişkin eğitim programlarına katılım işsizliği azaltır ancak işsizlik süresi üzerinde sıfır etkisi vardır.

17	Bergemann, Fitzenberger ve Speckesser (2008)	Batı Almanya	Eğitim	İşsizler	Experimental	1999	İstihdam şansı	Propensity score matching	Conditional difference-in-differences estimator	Eğitim programlarına katılım, yeniden istihdam ve istihdamda kalmak şansı üzerine sıfır ve olumsuz etkisi belirlenmiştir.
18	Blundell, et al (2002)	İngiltere	İş arama	Gençler	Non-experimental	1998	Dört ay içinde işsizlik durumundan çıkanlar ve istihdam olanlar, ücret	Propensity score	Logistic function	Program anlamlı olarak istihdama geçiş sürecinde % 5 oranında artış sağlamıştır.
19	Centeno, Centeno & Novo (2004)	Portekiz	İş Arama (iki iş arama programı: REAGE ve INSERJOVEM)	Gençler ve uzun süreli işsizler	Experimental	1999-2000	İstihdam ve ücret	Difference-in-differences matching methods	DDD estimator	REAGE programının uzun süreli işsizlik üzerinde pozitif etkisi; INSERJOVEM programının anlamsız ve 0 etkisi bulunmuştur. Mesleki eğitim (OT) programı istihdam üzerinde anlamlı ve pozitif etki; modüler dil eğitimi (MT) programı zayıf ve anlamsız etki; diğer beceri dallarında modüler eğitim (MOT) programı zayıf ve sadece uzun dönemde anlamlı olan etkisi vardır.
20	Dmitrijeva (2008)	Letonya	Eğitim (3 eğitim programı: OT, MLT ve MOT)	İşsizler	Non-experimental	Ocak 2003- ağustos 2006	İstihdam	Propensity score matching)	Probit model	Tahminlere göre iş arama eğitim programları işe giriş şansını azaltmaktadır.
21	Kastoryano ve Klaauw (2011)	Hollanda	İş arama yardımları	İşsizler	Non-experimental	2006 - 2008	İstihdam Şansı	Timing-of-events method	Logit model	Programın işsizlik süresi ve istihdam şansı üzerinde pozitif etkisi vardır.
22	Forslund, Johansson ve Lindqvist (2004)	İsveç	İş yaratma programı (İstihdam Sübvansiyonları)	İşsizler, uzun süreli işsizler	Non-experimental	1998-2000	İstihdam Şansı ve işsizlik süresi	Propensity score matching	DDD estimator	

EK 2

META ANALİZ ÇALIŞMASINDA KULLANMIŞ OLAN KAYNAKLAR

- Arellano, F. A. (2010). *Do Training Programmes Get the Unemployed Back to work? A look at the Spanish experience*, **Revista de Economía Aplicada**, 39-65.
- Bergemann, A., Fitzenberger, B., & Speckesser, S. (2008). *Evaluating the Dynamic Employment Effects of Training Programs in East Germany Using Conditional Difference-in-Differences*, **Journal of Applied Econometrics**, 24(5), 797-823.
- Blasco, S., & Rosholm, M. (2011). **The Impact of Active Labour Market Policy on Post-Unemployment Outcomes: Evidence from a Social Experiment in Denmark** (No. 5631), Institute for the Study of Labor (IZA).
- Blundell, R., Costa-Dias, M., Meghir, C., & van Reenen, J. (2004). **Evaluating the Employment Impact of a Mandatory Job Search Program**, *Journal of the European Economic Association*, 2(4), 569-606.
- Caliendo, M., & Künn, S. (2010). **Start-Up Subsidies for the Unemployed: Long-Term Evidence and Effect Heterogeneity** (No. 4790). Institute for the Study of Labor (IZA).
- Caliendo, M., Hujer, R., & Thomsen, S. (2005). **Identifying Effect Heterogeneity to Improve the Efficiency of Job Creation Schemes in Germany?**, ZEW-Centre for European Economic Research Discussion Paper, (05-021).
- Caliendo, M., Künn, S., & Schmidl, R. (2011). **Fighting Youth Unemployment: The Effects of Active Labor Market Policies** (No. 6222), Institute for the Study of Labor (IZA).
- Card, D. E., Kluve, J., & Weber, A. (2009). **Active Labor Market Policy Evaluations: A Meta-Analysis**, (No. 4002), Institute for the Study of Labor (IZA).

- Caroleo, E., & Pastore, F. (2001). **How Fine Targeted is ALMP to the Youth Long Term Unemployed in Italy**, CELPE Discussion Papers, 62.
- Centeno, L., Centeno, M., & Novo, A. A. (2004). **Evaluating the impact of a mandatory job search program: evidence from a large longitudinal dataset**, mimeo.
- Crépon, B., Dejemeppe, M., & Gurgand, M. (2005). **Counseling the Unemployed: Does it Lower Unemployment Duration and Recurrence?** (No. 1796), IZA Discussion Papers.
- Dmitrijeva, J. (2008). *Does Unemployed Training Increase Individual Employability: Evidence from Latvian Microdata* (No. 08-04), **Centre d'Études des Politiques Économiques (EPEE)**, Université d'Evry Val d'Essonne.
- Forslund, A., Johansson, P., & Lindqvist, L. (2004). **Employment Subsidies—a Fast Lane from Unemployment to Work**, IFAU Working Paper 2004: 18.
- Hujer, R., Caliendo, M., & Thomsen, S. L. (2003). **New Evidence on the Effects of Job Creation Schemes in Germany: a Matching Approach With Threefold Heterogeneity** (No. 750), IZA Discussion paper series.
- Kastoryano, S., & Van der Klaauw, B. (2011). **Dynamic Evaluation of Job Search Assistance**, (No. 5424), IZA Discussion paper series.
- Leetmaa, R., & Võrk, A. (2004). **Evaluation of Active Labour Market Programmes in Estonia**, PRAXIS Tallinn (mimeo).
- Malmberg-Heimonen, I., & Vuori, J. (2005). *Financial Incentives and Job-search Training: Methods to Increase Labour Market Integration in Contemporary Welfare States?*, **Social Policy & Administration**, 39(3), 247-259.
- Mihaylov, E. (2011). *Evaluation of Subsidized Employment Programs for Long-Term Unemployed in Bulgaria*, **Economic Studies journal**, (3), 136-167.

Rosholm, M., & Svarer, M. (2004). **Estimating the Threat Effect of Active Labour Market Programmes** (No. 1300), IZA Discussion paper series.

Stenberg, A. (2005). *Comprehensive Education for the Unemployed—Evaluating the Effects on Unemployment of the Adult Education Initiative in Sweden*, **Labour**, 19(1), 123-146.

Weber, A. M., & Hofer, H. (2004). **Are Job Search Programs a Promising Tool?: A Microeconometric Evaluation for Austria** (No. 1075), IZA Discussion paper series.